

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**SAMOSTOJNOST IN ZASEBNOST STARIH LJUDI V DOMU
STAREJŠIH OBČANOV GROSUPLJE**

TANJA ČEBULAR

LJUBLJANA, 2010

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Tanja Čebular
Naslov naloge: Samostojnost in zasebnost starih ljudi v Domu starejših občanov
Grosuplje
Kraj: Ljubljana
Leto: 2010
Št. strani: 96
Št. tabel: 1
Št. prilog: 7
Mentorica: Doc. dr. Jana Mali
Deskriptorji: starost, socialno delo, stari ljudje, odvisnost

Povzetek:

Samostojnost in zasebnost starih ljudi v domu za stare sta pomembna pokazatelja dobrega počutja stanovalcev in tudi kvalitete življenja v domu za stare. V raziskavi sem želela ugotoviti, koliko možnosti za samostojnost in zasebnost imajo stanovalci v domu za stare, ali osebje stanovalce spodbuja k samostojnemu preživljanju starosti in ali spoštujejo njihovo pravico do zasebnosti. Zanimal me je tudi medsebojni odnos med zaposlenimi in stanovalci. Rezultati raziskave kažejo, da je stopnja samostojnosti in zasebnosti stanovalca odvisna predvsem od njegove gibljivosti. Vendar pa je od zaposlenih odvisno, koliko podpore in spodbude mu bodo zagotovili za aktivno skrb zase in koliko možnosti za ohranjanje njegove zasebnosti in dostojanstva. Ravno pri tistih stanovalcih, ki potrebujejo pri samostojni skrbi zase pomoč in prisotnost ter potrpežljivost osebja, zaposleni raje sami naredijo namesto stanovalca, takšno ravnanje pa vodi v vse večjo odvisnost stanovalcev od osebja. Pomanjkanje časa zaposlenih je tudi razlog za rutinski odnos do stanovalcev, za neupoštevanje njihovih želja in potreb, nespoštovanje zasebnosti in za pomanjkanje pristnega, poglobljenega odnosa s stanovalci. Da bi se pri delu s stanovalci zagotavljal bolj individualiziran pristop, bi bilo potrebno zaposliti več negovalnega osebja in spremeniti organizacijo dela, da se osebje, ki prihaja v stik s stanovalci, ne bi stalno menjavalo po oddelkih.

Title: Independence and privacy of old people living in Residential Home Grosuplje

Descriptors: old age, social service, old people, dependency

Abstract:

Independence and privacy of old people living in residential homes are important indicators of their welfare and life quality. The main aim of the research is to establish the degree of independent and private living of the residents and the degree of encouragement towards independent living and if their privacy is taken into consideration. The relationship quality between the residents and the staff was also studied. The research shows that the degree of independent and private living depends mostly on the degree of disabilities. However, the degree of support and encouragement for the independent living and opportunities for the privacy and dignity depend mostly on the staff. Similarly, for residents who need additional

support to live independently the staff influences on their independent living by doing their work, since it is easier and quicker, but that leads to the residents' dependency. Lack of time is another important factor that leads to routine, disrespect to the residents' desires and to shallow and fake relationships among the residents and the staff. In order to provide more genuine contact more nursing staff should be employed and they should stay in constant contact with the residents.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**SAMOSTOJNOST IN ZASEBNOST STARIH LJUDI V DOMU
STAREJŠIH OBČANOV GROSUPLJE**

Mentorica: Doc. dr. Jana Mali

Tanja Čebular

Ljubljana, 2010

Predgovor

V današnjem času sta zelo pomembni vrednoti avtonomija in neodvisnost posameznika, zato predstavlja izguba avtonomije pri starih ljudeh hudo stisko. Prehod od moči in aktivnih sposobnosti k šibkosti in nemoči ter odvisnosti od drugih ljudi je vse prej kot preprost. V domu za stare je odvisnost starih ljudi od osebja zelo visoka, zato je pomembno dati staremu človeku možnost, da na kakršenkoli način sam poskrbi zase. Spodbujati ga je potrebno k čim bolj samostojnemu preživljanju starosti.

Temo diplomske naloge sem izbrala predvsem zaradi spoštovanja in naklonjenosti do starih ljudi. Skozi celo otroštvo in mladost sem živela s staro mamo, ki pa je zaradi bolezni morala v dom za stare. Dolga leta jo že obiskujem v domu, zato sem imela priložnost spoznati življenje v domu, njegove prednosti in slabosti. Prednost življenja v domu za stare je gotovo ta, da zagotavlja stanovalcem dobro materialno oskrbo, saj je dobro poskrbljeno za prehrano, čistočo, za vse osnovne eksistenčne potrebe, ki si jih star človek ni več zmožen zagotoviti individualno. Pravice stanovalcev do čim bolj samostojnega življenja in do zasebnosti v domu za stare pa so pogosto spregledane. Zaposleni zaradi prenatrpanega urnika, natančno določenih opravil in nalog ter rutinskega dela pogosto stanovalca sploh ne opazijo v množici ljudi, je bolj številka kot pa oseba z bogatimi življenjskimi izkušnjami. Pomembno je zgolj doseganje in zadovoljevanje medicinskih ciljev oskrbe. Posledično se dogaja, da je posamezniku odvzeta vsaka skrb za samega sebe. Zaposleni raje določena opravila (hranjenje, oblačenje, umivanje) naredijo namesto stanovalca, saj je tako opravljeno hitreje in bolj učinkovito. Posledično se lahko zgodi, da zmožnost samooskrbe stanovalca po prihodu v dom pade in postane pasiven, odvisen od drugih.

Moj namen diplomske naloge je bil ugotoviti, koliko možnosti za samostojnost in zasebnost zagotavlja stanovalcem dom za stare, saj sta tako samostojnost kot tudi zasebnost pomembna pokazatelja dobrega počutja stanovalcev v domu. Želela sem prikazati, kakšen odnos do stanovalcev zavzema osebje, ali upoštevajo individualnost stanovalcev kot celostnih oseb in predvsem ali se stanovalci čutijo prepoznani kot taki.

Zahvaljujem se svoji mentorici dr. Jani Mali za vso njeno pomoč, strokovne nasvete ter za spodbudo pri izdelavi diplomske naloge. Zahvala gre tudi domačim in prijateljem, ki so me podpirali in bodrili ter mi kakorkoli pomagali.

KAZALO

1 TEORETIČNI UVOD	6
1.1 POJMOVANJE STAROSTI V SODOBNI DRUŽBI	6
1.2 SAMOPODOBA STARIH LJUDI	11
1.3 INSTITUCIONALNO VARSTVO STAREJŠIH LJUDI	14
1.4 INSTITUCIONALNE ZNAČILNOSTI DOMOV ZA STARE	17
1.5 SAMOSTOJNOST/ODVISNOST V STAROSTI	21
1.6 SAMOSTOJNOST IN ODVISNOST V DOMU ZA STARE	23
1.7 ZASEBNOST V DOMU ZA STARE	27
1.8 SOCIALNO DELO S STARIMI LJUDMI	29
2 PROBLEM	36
3 METODOLOGIJA	37
3.1 Vrsta raziskave in spremenljivke	37
3.2 Merski instrumenti in viri podatkov	37
3.3 Populacija in vzorčenje	38
3.4 Zbiranje podatkov	38
3.5 Obdelava in analiza podatkov	39
4 REZULTATI	43
4.1 Odločujoči dejavniki za odhod v dom	43
4.2 Vseobsegajoča skrb za stanovalca	44
4.3 Spodbujanje samostojnosti in aktivnosti	46
4.4 Spoštovanje zasebnosti stanovalcev	47
4.5 Odnos zaposlenih do stanovalcev	49
4.6 Finančna odvisnost/samostojnost stanovalcev	51
5 RAZPRAVA	52
6 SKLEPI	57

7 PREDLOGI	59
8 VIRI IN LITERATURA:	60
9 PRILOGE:	63
10 POVZETEK	95

Kazalo tabel:

Tabela št. 3.1.: Primer obdelave podatkov	41
---	----

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 POJMOVANJE STAROSTI V SODOBNI DRUŽBI

Živimo v času, v katerem sta najpomembnejši vrednoti družbena moč in uspeh, prevladuje potrošniška miselnost, pomemben je posameznik, ki se mora ves čas dejavno truditi, da doseže čim boljši družbeni položaj. Ule (2003: 50) pravi, da posameznik sam neposredno postaja mesto križanja in posredovanja zasebnega in javnega, splošnega in posebnega interesa, institucije in osebnosti itd., in da poprejšnji posredujoči členi, kot so npr. družina, socialni sloj, razred in ideologija, nezadržno izgubljajo veljavo in vpliv. V sodobnem procesu družbene emancipacije se dogaja sprememba v načinih družbene integracije posameznikov, in sicer od takšne, ki je slonela na vrednotah, normah in razumevanju, k takšni, ki temelji na denarju in družbeni moči. Individualizirani posamezniki se sicer osvobajajo tradicionalnih vezi in odvisnosti, toda po drugi strani postajajo vse bolj odvisni od pritiskov drugih družbenih institucij, na katere imajo le malo vpliva. Individualizacija je izziv in tveganje za ljudi. Kot pravi Heinz (v Ule 2003: 25), individualizacija ne prinaša avtomatsko emancipacije posameznikov, ampak se sodobna mešanica prisil in prostosti kaže na dveh strukturalnih ravneh nasproti »prejšnjim« zgodovinskim obdobjem:

- v spremembi vrednotenja institucij, ki so osrednjega pomena za posameznika, namreč v pomenskem pomiku od mezosocialnih, »skupnostnih« institucij (razred, družina, lokalna skupnost) h globalnim družbenim institucijam (trg dela, socialno zavarovanje, izobraževalni sistem, potrošnja);
- v spremembi zahtev institucij do posameznikov; od natančnega normiranja posameznikovega početja h kombinaciji podajanja omejitvenih skrajnih pogojev in zahtev, da naj vsakdo sam vzame svoje življenje v roke.

Pritisk individualizacije prinaša vse večjo odvisnost ljudi od globalnih družbenih institucij, ki jim nudijo »podporo«, še bolj pa jih zavajajo v tržno pogojene in vodene vzorce življenja. Po Becku (v Ule 2003: 22) individualizacija zadeva primarno tri dimenzije:

- dimenzijo osvobajanja: osvobajanje posameznikov in posameznic iz zgodovinsko preddoločenih družbenih oblik, od tradicionalnih odnosov gospodovanja in oskrbovanja;

- dimenzijo odčaranja: izguba tradicionalnih gotovosti in transparentnosti, kako kaj storiti, izguba zaupanja v vodilne družbene norme;
- dimenzijo nadzora oz. reintegracije: pojav nove vrste družbenih povezav in odnosov med ljudmi, ki jih le-ti oblikujejo v skladu s svojimi interesi, hotenji in predvsem življenjskimi stili.

Tržni model postmodernega življenja je usmerjen na posameznika in ukvarjanje s samim seboj. Pomemben je uspeh, prestiž, kariera, neodvisnost posameznika z namenom, da bi lahko ustregel tržnim zahtevam in idealnim podobam. Vrbica (2006: 22) pravi, »da potrošniška miselnost modernega kapitalizma, ki ga živimo, kroji podobe modernega idealnega človeka. Vendar ne idealnega v smislu njegovih notranjih kvalitete in vrednot, pač pa izgleda. Mladost je v trendu, želeli naj bi si biti mladi in lepi, predvsem pa brez gub.« Zaradi takšnega družbenega mišljenja je starost nezaželena in razvrednotena, stari ljudje pa marginalizirani.

Storilnostno naravnana družba je usmerjena k mladim, dinamičnim, predvsem aktivnim ljudem, kamor pa ne sodijo stari ljudje, saj jih družba ne vidi kot tvorne člane družbe. Mali (2007: 43) pravi, da ustvarja podobo starih ljudi v skladu z lastnim interesom, kot nesamostojne, odvisne od drugih, neproduktivne in neaktivne člane družbe.

Po Mali (op. cit.: 11) so bili v starih kulturah ljudje spoštovanja vredni, med drugim tudi zaradi njihovih dragocenih izkušenj. V novejši, bolj dinamični družbi pa njihove izkušnje ne pomenijo več toliko in zato so stari ljudje manj cenjeni. Če povzamem razloge po Požarniku (1981: 100), zakaj so starejši nekoč uživali več veljave, kakor jo imajo danes, so ti razlogi naslednji: nekoč so imeli starejši lastnino in so bili mlajši od njih odvisni; imeli so nenadomestljive izkušnje, zaradi katerih so se drugi učili neposredno od starejših; sorodstvo in razširjena družina sta pomenila več kot danes; življenje v stabilnejših skupnostih je dajalo starejšim več veljave; večja religioznost je krepila spoštovanje do starejših; bolj preprost način dela je omogočal starejšim, da so kljub upadu moči koristno delali; kraj dela in bivanja nista bila ločena, starih ljudi pa je bilo razmeroma malo. Stoppard (1990: 16) o položaju starih ljudi v preteklosti pravi, da so včasih tako stari kot mladi delali skupaj po svojih najboljših močeh, karkoli je bilo potrebno, da so ohranjali zdravo stanje v družini in skupnosti. Starejši ljudje so delali, dokler so mogli, in mladi so začeli, ko so postali sposobni za to. Način, kako je kdo deloval, je določal, kdaj bo kdo stopil v delovne vrste ali jih zapustil. (op. cit.:16)

Tudi Hojnik Zupanc (1999: 20) pravi, »da je bila v tradicionalni družbi stara populacija maloštevilna in dominantna, dokler je imela v prevladujočih hierarhičnih odnosih v svojih rokah materialna sredstva. Ko je enkrat predala lastnino mlajši generaciji, je s tem izgubila tudi moč odločanja in iz dominantne skupine prestopila v podrejeno.« Družina je bila v tradicionalni družbeni skupnosti tista, ki je bila odgovorna za materialno vzdrževanje in izvajanje funkcionalne pomoči starejšim družinskim članom. Z obveznim upokojevanjem je starost postala institucionalizirana. Stara populacija se je na individualni ravni sicer materialno osamosvojila od svojih otrok, vendar pa se je odvisnost prenesla z individualne na globalno raven, in tako so stari postali vzdrževana kategorija prebivalstva. Uvedba pokojninskega zavarovanja je ostarelim delavcem zagotavljala sistemsko legitimiteto homogene družbene kategorije in s kronološkim kriterijem jasno ločene generacije od aktivne-zaposlene generacije in šoloobvezne mladine. (op. cit.: 48)

Stari ljudje so postali samostojna družbena kategorija v zahodni industrijski družbi šele v prejšnjem stoletju, medtem ko stari ljudje v večini vzhodnjaških kultur uživajo v višjem socialnem položaju, v nasprotju od svojih vrstnikov na Zahodu, kjer je starost tabuizirana že številna stoletja. Različne kulture različno vrednotijo stare ljudi. Bondevik (2003: 20) pravi, da v vzhodnih kulturah starost in smrt cenijo in spoštujejo enako kot katerokoli obdobje življenja. V nekaterih kulturah Vzhoda starim ljudem namenjajo posebno spoštovanje in pozornost, saj imajo starost za sveto obdobje, ki je izredno pomembno z religioznega stališča. Smrt je vmesno stanje, prek katerega posameznik potuje z nižje na višjo raven obstoja, ne pa konec življenja. V zahodnih kulturah pa je pogled na življenjski proces drugačen, saj življenje največkrat dojemamo kot zaporedje razvojnih stopenj, pri tem pa na vsako stopnjo gledamo skladno z njeno relativno družbeno vrednostjo in koristnostjo. Na posameznike, ki niso več mladi in telesno privlačni glede na splošno sprejeta merila, ki niso več produktivni in družbeno koristni, se v naši družbi (na splošno) gleda v negativni luči.

Starost je torej v zahodni kulturi tabuizirana, obdana s številnimi predsodki in negativnimi stereotipi ter napačnimi predstavami. Bistvo starostne diskriminacije je v tem, da si posamezniki ustvarijo sodbo na podlagi stereotipov, pripisanim starim ljudem, ne da bi upoštevali posameznikove značilnosti. Na stare ljudi se gleda kot homogeno skupino in se jo kot tako diskriminira, medtem ko je v resnici vsak star človek drugačen.

Pečjak (2007: 94) opredeljuje starostno diskriminacijo iz glasila sivih panterjev (1996) takole:

- je diskriminacija, ki temelji na koledarski starosti;
- je nadzor, da ljudje prenehajo biti individuumi, potem ko preživijo določeno število let;
- je določanje sposobnosti in vloge na podlagi koledarskih let;
- je proces sistematičnega stereotipiziranja in diskriminacije ljudi samo zato, ker so stari.

Razlog za starostno diskriminacijo po njegovem mnenju ne izhaja iz moralnih, političnih ali ideoloških predsodkov, ampak izloča starejše osebe iz družbenega življenja zaradi koledarske starosti. Najbolj očiten primer je prisilno upokojevanje. Pravi (op. cit.: 94), da so starejši ljudje kljub velikim medsebojnim razlikam nasilno strpani v eno skupino in jim je predpisana enaka družbena vloga.

Pečjak (2007) uporabi za starostno diskriminacijo izraz ageizem, Hvalič Touzery (2006: 52) pa se posluži besede starizem. Tako kot Pečjak, ga opredeljuje kot sistematično stereotipiziranje in diskriminacijo ljudi samo zato, ker so stari. Stereotipne predstave in predsodki do starih ljudi se pojavljajo v vsakdanjem življenju, v jeziku, medijih, humorju pa tudi med tistimi, ki se poklicno ukvarjajo s starimi ljudmi. Gre za pretirano zaščitniški odnos posameznikov v nekaterih poklicih, saj starim ljudem pogosto kratijo avtonomijo in pravice, ki so za odrasle sicer samoumevne. (ibid.)

Dragoš (2000: 300) piše, da gre pri starostni diskriminaciji za razločevanje med bolj ali manj starim, med nekoristnim starim in koristnim mladim posameznikom. Ta diskriminacija je take vrste, da nekomu škodi, drugemu pa koristi. »Če fenomenološko razumevanje ageizma (kot diskriminatornega odnosa do starostnih razlik) izrazimo v sociološkem žargonu, pridemo do pojava, ki je značilen za sodobne industrijske družbe. Ta pojav avtorja Michael Young in Tom Schuller opredelita s sintagmo »age-locked society«, se pravi, družba, togo spredalčkana po starostnih kategorijah.« (op. cit.: 300) Takšno razumevanje omogoča, da enim skupinam ljudi (iz iste starostne kohorte) pripišemo drugačne lastnosti, ki so večkrat tudi povsem nasprotni, kot pa drugim skupinam ljudi. Priročnost tega početja je, da omogoča zasedanje novih statusov in prerazdelitev socialnih vlog. (ibid.)

Tudi Mali (2007: 12) piše o tem, da mladim največkrat pripišemo čisto drugačne in nasprotno lastnosti kot pa starim ljudem. Se pravi, da če so stari ljudje slabi in nemočni, so torej mladi ljudje dobri in močni, in nadalje, če so stari ljudje okorni in neumni, so torej mladi kreativni in dinamični.

Naše negativne zamisli o procesu staranja izhajajo iz preprostega dejstva, da pretirano povzdiguje mladost. Kristančič (2005: 41) navaja najbolj izrazite negativne primerjave med mladostjo in starostjo, ki se kažejo v naslednjih trditvah in stališčih:

- če so mladi dobri, starejši morajo biti slabi;
- če hočejo mladi imeti vse, morajo starejši to izgubiti;
- če so mladi dinamični in kreativni, potem so starejši okorni in neumni;
- če so mladi lepi, so starejši grdi;
- če je mladost zanimiva, mora biti starost dolgočasna;
- če so otroci naše jutri, potem so starejši naše včeraj;
- mladost je zdravje, starost je bolezen;
- če je mladost norost, je starost modrost.

O starostnih stereotipih Mali (2007: 10) meni, da so pomanjkljivi, pretiravajo, posplošujejo in pogosto sploh ne ustrezajo resnici, s tem pa enostransko in nepravilno stigmatizirajo starega človeka in vplivajo na njegovo doživljanje in vedenje.

Zelo je pomembno, da se zavedamo, kako sistem kronološke starosti in starostne razvrstitve koristi predvsem družbi in kako le-ta na različne načine razporeja ljudi po starosti. Kot pravi Mali (2007: 11), živimo v družbi, ki pojmuje čas preveč neosebno in kronološko, zato moramo ločevati med kronološko, funkcionalno in doživljajsko starostjo. »Za kronološko starost je značilno, da je pogosto v korist družbi in ne posamezniku. Tako družba predpisuje, da se ob določeni starosti ljudi upokoji ali da se ob določeni starosti sprejema ljudi v institucije za stare. Funkcionalna starost, ki zajema biološko, psihično in socialno starost, pa poudarja, da je človek star toliko, kot se počuti starega. Funkcionalna starost je zato odločilnega pomena za življenje slehernega posameznika. Tretja vrsta starosti pa je doživljajska starost, ki je prav tako pomembna za osebnost posameznika.« (ibid.)

Starih ljudi ne moremo in ne smemo gledati samo kot na skupino ljudi z enakimi značilnostmi. Vsak posameznik je osebnost zase, vsak star človek ima za sabo dolgo življenje in ogromno izkušenj, vsaka nova izkušnja naredi človeka različnega, neprimerljivega z drugimi.

1.2 SAMOPODOBA STARIH LJUDI

Hojnik Zupanc (1999: 30) pravi, da je samopodoba v starosti kompleksen pojav, odvisen od medsebojne povezanosti med osebnostno integracijo, jazom, kot ga zaznavajo drugi, in družbeno konstruirano podobo o starem človeku. Telo je najbolj izrazit individualni kazalec o minljivosti časa tako za druge kot za vsakega posameznika in tudi največ družbenih opredelitev starosti temelji na tej podobi. Avtorica nadalje navaja, da je samopodoba starejših ljudi drugačna, kot pa jo vidijo drugi, saj obstajajo v družbi kategorialni kriteriji, ki opredeljujejo določeno skupino prebivalstva zgolj na posploševanju značilnosti in potreb manjšine. Stereotipi, ki prevladujejo v družbi, opredeljujejo starejše ljudi v večji meri kot nesamostojne in odvisne, kot se starejši ljudje dejansko tako tudi počutijo. Enega izmed razlogov vidi tudi v odnosu strokovnjakov do starejših ljudi.

Družbena konstrukcija starosti po Mali (2008:163) močno vpliva na subjektivno doživljanje procesa staranja pri starejših ljudeh. Biti star ima danes pogosto sramotilen, poniževalen pomen, kar pušča hude posledice v čustvenem življenju starih ljudi. Prevladujoči stereotipi o starosti in starih ljudeh v družbi ustvarjajo splošen negativen odnos do starosti, vplivajo pa tudi na stare ljudi in njihovo lastno doživljanje starosti. Ljudje se zlahka počutijo starejši kot so v resnici, nesamostojni, odvisni od drugih ljudi. Njihova samopodoba je slaba. (ibid.)

Dragoš (2000: 296) navede štiri opozorila o tem, kar ne more biti specifičnost starih, čeprav se v vsakdanji govorici zmotno predpostavlja, da je:

- specifičnost starih ni v kakšni objektivni danosti, zaradi katere bi spadali v pretekli čas (zgodovino), saj so navzoči v sedanjosti, tu in zdaj; imajo pa, tako kot vsi mi, svojo preteklost;
- specifičnost starih tudi ni v subjektivni kategorizaciji, kot jih pač mi (= mi mlajši, mi delovno aktivni, mi v socialnem delu, statistika, socialna politika) samovoljno označujemo za stare;

- prav tako ni specifičnost starih »minevanje«, se pravi, nekakšno stanje izgubljanja ali izgube, ko se v sedanjosti znajdejo brez tistih značilnosti ali sposobnosti, ki so jih imeli nekdanj, pa so jih zaradi procesa staranja izgubili; izguba ne more veljati kot specifičnost starih zaradi (vsaj) petih razlogov:
 - a) ker ni konsenza in tudi ni povsem jasno, katere lastnosti so odločilne za uvrstitev v kategorijo starih in kaj velja za mero njihovega »minevanja« oz. slabljenja;
 - b) da slabitev, krnitev ali izguba nekih lastnosti ne more biti glavni razlog za to, da koga opredelimo za starega, je razvidno že iz dejstva, da izmed vseh, ki jim je opešal vid, izmed vseh, ki se ne morejo premikati brez tuje pomoči, ki imajo psihične probleme, ki se težko prilagajajo na spremembe, ki imajo težave s samostojnostjo, ki so tik pred smrtjo itn. – med vsemi temi opredelimo kot stare le nekatere, drugih pa ne;
 - c) ker za nekatere lastnosti velja ravno narobe, da se s časom ali z uporabo krepijo ali celo dozorijo, ne pa slabijo;
 - d) ker takrat, ko se osredotočamo na neke določene lastnosti in njihovo slabljenje ali krepljenje, dobimo razlike, ki so večje med posamezniki znotraj iste kategorije kot pa eno in drugo starostno kategorijo;
 - e) ker se o vseh štirih poudarkih (pod a, b, c in d) lahko na enak način sprašujemo za vsako starostno kategorijo, ne pa le za tisto nad 65 let;
- specifičnost starih tudi ni v tem, da so »zunaj uporabe«, npr. izključeni iz trga delovne sile; kajti tudi v primeru, da so zaposleni honorarno ali pa v sivi ekonomiji, jih še vedno opredeljujemo kot stare, hkrati pa vseh ostalih, ki so dejansko brezposelni ali pa za delo nesposobni, ne opredeljujemo kot starih.

Razvrščanje ljudi v skupine ima pogosto naslednje posledice:

- vzpostavi družbeno distanco med skupino »mi« in skupino »drugi« (biti drugi pomeni biti nekaj manj);
- skupina postane predmet obravnave, v katerih se izgubijo subjektivne izkušnje posameznikov in posameznic;
- skupino vidimo kot simbol za nekaj drugega, pogosto za kaj, kar ljudje zavračajo in česar jih je strah (vzpostavi se možnost atribucij);
- skupina postane projekcijsko platno za vse tiste lastnosti, ki veljajo v družbi kot negativne (neuspešnost, odvisnost, nesposobnost);

– pri označevanju osebe kot pripadnika določene skupine praviloma poudarjamo njegove ali njene negativne lastnosti, pozabljamo pa individualne sposobnosti, talente in pravice posameznika in posameznice (Zaviršek, Škerjanc 2000: 391).

»Biti star, nemočen in ostale vloge, ki spremljajo starost, so veliko bolj kot naravni in neizogibni deli človekovega življenja naučene in jih morajo stari ljudje prostovoljno ali neprostovoljno prevzeti.« (Hockey, James 1993: 130, v Irgl 1995: 298). Irgl (ibid.) pravi, da se samopodoba starih tako vse bolj približa diskriminirajoči podobi v družbi in v skladu s tem se prično obnašati tudi sami ljudje: počutijo se prazne, nekoristne, zbolijo itn.

Stari ljudje tako postanejo odvisni, pasivni, nemočni, ker je to tisto, kar se od njih pričakuje. S tem, ko nevede izpolnijo pričakovanja okolice o njih samih, se zapletejo v proces, imenovan samoizpolnjujoča se napoved. Samoizpolnjujoča se napoved je po Goffmanu (v Ule 2000: 187) ena izmed treh možnih strategij stigmatiziranja v njegovi identitetni politiki. Te tri strategije so: zavračanje stigme, sprejem stigme oz. negativne identitete in refleksija identitete. Goffman ne vzame za izhodišče osebe, ki etiketira stigmatizirano osebo, temveč celotno situacijo in interakcijsko sceno, ki se dogaja med stigmatiziranim in stigmatizirancem. Njegova teza je, da šele stigmatizirani s svojim vedenjem omogoča stigmatiziranje in s tem tudi kategoriziranje samega sebe kot stigmatiziranega posameznika. Šele ko posameznik tudi sam zase sprejme določeno stigmo in oceni kakšno osebnostno značilnost za stigmatizirajoč defekt, se zares lahko razvijejo zavedne ali nezavedne strategije za rešitev identitenega problema prizadete osebe.

Še bolj kot drugi se stari ljudje soočajo z izgubami in ločitvami ter izgubljajo vse, za kar so se vsa leta trudili in kar so imeli radi. Prizadet je njihov občutek lastne vrednosti. Sami se umikajo vase, ker vidijo, da od zunanjega sveta nimajo kaj dosti pričakovati, obenem pa jih k temu prisili okolje s svojim negativnim odnosom do njih.

Nedvomno pa na samopodobo starih ljudi močno vpliva tudi življenje v domu za stare. Mali (2008: 163) pravi, da so tisti stari ljudje, ki živijo v instituciji, dvojno stigmatizirani. Prvič zato, ker so stari, in drugič zato, ker živijo v instituciji, ki v družbi nima ugleda. Tudi Pečjak (1998: 66) se strinja, da so domovi za stare prostor nove diskriminacije, saj kot svojevrstna geta pomenijo nenaraven način sobivanja večjega števila starih ljudi na majhnem

skupnem prostoru. Domovi tako ne potrjujejo samo prvotne diskriminacije o odvečnosti starih ljudi na podlagi prevladujočih družbenih stereotipov o starosti, zaradi česar se družba čuti dolžna poskrbeti zanje, ampak jih z izločanjem iz družbe dela še bolj neaktivne in odvisne.

1.3 INSTITUCIONALNO VARSTVO STAREJŠIH LJUDI

Institucionalno varstvo starejših ljudi je ena od oblik varstva in ga opravljajo domovi za stare. Ti so praviloma javni socialnovarstveni zavodi in opravljajo dejavnost socialnega varstva nepridobitno kot javno službo, čeprav zadnja leta vstopajo tudi zasebni zavodi s koncesijo. Po podatkih socialnih zavodov Slovenije (<http://www.ssz-slo.si/slo/main.asp?id=2361E17F>) je bilo ob začetku leta 2010 v Sloveniji na voljo 19.087 mest v 94 domovih in posebnih zavodih na 112 lokacijah. Od tega je v:

- javnih domovih za starejše 13.706 mest v 55 zavodih na 73 lokacijah,
- zasebnih domovih za starejše 3.865 mest pri 34 izvajalcih s koncesijo na 34 lokacijah,
- posebnih zavodih za odrasle 1.516 mest v petih zavodih na petih lokacijah.

Osnovne in standardizirane storitve, ki jih zagotavljajo domovi, obsegajo:

- bivanje oziroma namestitev v eno-, dvo- ali večposteljnih sobah,
- vzdrževanje prostorov in perila,
- organizirano in zdravstvenemu stanju primerno prehrano ter tehnično oskrbo,
- osebno pomoč, socialno oskrbo ter varstvo,
- zdravstveno nego in zdravstveno rehabilitacijo,
- osnovno zdravstveno in specialistično konziliarno dejavnost, ki jo v domovih izvajajo zdravstveni domovi ali zasebni zdravniki.

Dodatne dejavnosti domov pa lahko obsegajo:

- različne dodatne oskrbne ali druge storitve za stanovalce domov, ki niso zajete v standardiziran obseg posamezne kategorije oskrbe;
- dnevno varstvo za starejše, ki živijo doma, in vključuje oskrbne in zdravstvene storitve;
- oskrbne in zdravstvene storitve za stanovalce oskrbovanih stanovanj;
- zagotavljanje ustrezne prehrane in zdravstvene nege ter drugih oblik pomoči posamezniku in družini na domu;

- storitve socialnega servisa na domu za starejše oziroma druge, ki takšno pomoč potrebujejo;
- sodelovanje z drugimi sorodnimi organizacijami, društvi in posamezniki za izvajanje različnih oblik dejavnosti, namenjenih starejšim ljudem zunaj doma;
- opravljanje drugih storitev za starejše v njihovem domačem okolju (<http://www.ssz-slo.si/slo/main.asp?id=2361E17F>).

Domovi zagotavljajo poleg institucionalnega varstva starejših tudi pomoč posamezniku in družini na domu. Večina starejših namreč še vedno ostaja doma in mnogi med njimi potrebujejo različne oblike pomoči.

Pomoč posamezniku in družini na domu je zelo pomembna, saj omogoča staremu človeku, da čim dlje ostane v svojem okolju, v katerem živi. Tudi Accetto (1968: 33) trdi, da se moramo ravnati glede tega po osnovnem načelu socialne gerontologije, po katerem naj star človek čim dlje ostane v tistem okolju, ki ga je vaju in v katerem je živel in delal. Nadalje pravi, da nobena, še tako sodobno urejena gerontološko-geriatrična institucija ne more nadomestiti toplega domačega ambienta, v katerem je starejši človek preživel pretežni del svojega življenja.

Vendar pa se lahko zgodi, da star človek ne more več živeti v domačem okolju in je zato nujno potrebna domska namestitve. Najpogosteje se odločijo za bivanje v instituciji iz zdravstvenih razlogov in pa tudi na podlagi tega, ali je družina pripravljena oziroma zmožna skrbeti zanje oziroma ali so dostopne druge oblike socialnega varstva, ki omogočajo bivanje v domačem okolju. Mali (2008: 227) našteje številne spremembe, kot so pospešena indrustiralizacija, spremenjena socialno-ekonomska struktura prebivalstva, proces upokojevanja, hitra urbanizacija, široko zaposlovanje žensk in mladine, ki so vplivale na življenje v družini in na nezmožnost družine, da poskrbi za stare družinske člane. Skrb za stare ljudi je po njenem mnenju izrazito institucionalno usmerjana in tudi v prihodnosti kaže, da bo življenje starih ljudi vezano na institucije za stare ljudi. Institucije ostajajo, čeprav se življenje v njih spreminja. Spreminjata se odnos ljudi do institucij in vloga institucij v življenju ljudi. (ibid.) Tudi Hojnik Zupanc (1994: 13) se strinja, da so institucije kljub širjenju socialnih in zdravstvenih storitev na domu še vedno neizbežen člen v starostnem varstvu. Te ne morejo nadomestiti domačega okolja, lahko pa se mu optimalno približajo.

Domovi za stare imajo v Sloveniji že dolgo zgodovino, saj so nastali iz špitalov, hiralnic in ubožnic. To so bile nekdanje predvsem ustanove za tiste stare ljudi, ki so, ko so obnemogli, ostali brez vsega, brez premoženja, brez sorodnikov, ki bi lahko skrbeli za njih. In tako se tudi mnogo kasneje teh imen in prizvoka niso mogli znebiti, saj so marsikdaj prostore za njih še vedno iskali v starih in slabo vzdrževanih graščinah, odmaknjenih od življenja drugih ljudi, da ne bi bili preveč na očeh le-teh. Mali (2008: 32) piše, da so stari ljudje dobili status posebne kategorije prebivalcev prav s pomočjo teh institucij. S preimenovanjem v domove za onemogle in nato v domove za stare so določili življenjski prostor starim ljudem. »Starost, zadnje obdobje človekovega življenja, je dobila legitimno mesto v institucijah, stari ljudje v njih pa tudi dejansko namestitev«. (ibid.)

Dom za stare ljudi po Ramovšu (2003: 312) nudi dobro materialno oskrbo. V domovih je zelo dobro poskrbljeno za prehrano, čistočo in druge materialne storitve, težje pa je zadovoljevati višje človeške potrebe in potrebe po medčloveških odnosih. Zato mora dom ali druga ustanova za stare ljudi, če hoče poskrbeti za kakovostno življenje svojih stanovalcev, dobro opravljati dve enakovredni nalogi, in sicer zadovoljiti vse glavne telesne in druge materialne potrebe starih ljudi in pa poskrbeti za njihovo medčloveško sožitje in druge nematerialne osebne in socialne potrebe.

Milošević Arnold (2005: 60) pravi, da je pomembna usmerjenost na uporabnika, na njegove individualne vsestranske potrebe, ki jih je potrebno upoštevati in zagotavljati možnost za njihovo zadovoljevanje. Prav tako je potreben partnerski odnos z uporabnikom in upoštevanje njegove avtonomije. Usmerjenost zgolj na zadovoljevanje bioloških oziroma materialnih potreb stanovalcev kaže na to, da so spregledane in zanikane njihove psihološke in socialne potrebe.

Na splošno imajo vse institucije po definiciji nekaj temeljnih skupnih značilnosti, kot so: popolna zadovoljitev osnovnih ekstenzijskih potreb, predpisan dnevni ritem, racionalizacija dela, skupinske aktivnosti, prevladovanje javnega prostora nad zasebnim. Te značilnosti jim dajejo skupno oz. kolektivno identiteto. Mikrookolje oz. organizacija življenja znotraj institucije pa se razlikuje od doma do doma, kar je po Brearleyu odvisno od šestih dejavnikov:

- stanovalcev, z njihovimi individualnimi življenjskimi izkušnjami, potrebami, osebnostjo in željami,

- osebja, z njihovimi izkušnjami in pričakovanji,
- pravil, rutine in navad dnevnega ritma, ki oblikujejo medosebne interakcije,
- fizičnega okolja: stavbe, opreme, dekoracije, ki omejuje ali pa spodbuja oblike interakcije in vsakodnevno vedenje,
- odnosov med stanovalci in osebjem: stališč in obnašanjem enih do drugih,
- odnosov stanovalcev in osebja do zunanjega sveta: svojcev, bližnjega bivalnega okolja, drugih institucij (Hojnik Zupanc 1999: 98).

Institucijo ustvarjajo posamezniki, vendar ta ni prilagojena celotni posameznikovi osebnosti. Mali (2008: 133) meni, da vsak posameznik vanjo vstopa s posebnim in edinstvenim delom samega sebe, ki pa je različen od pravil in zapovedi institucije. V povezavi s tem piše, da preveč kontrolirana in zaščitniško usmerjena ideologija v instituciji povzroči pri uporabnikih strah, nemoč, jih utiša in vzbuja neodločno držo, medtem ko poudarjanje individualnosti uporabnikov vzbuja v njih samostojnost, avtonomnost in prevzemanje odgovornosti. (ibid.)

1.4 INSTITUCIONALNE ZNAČILNOSTI DOMOV ZA STARE

Že v prejšnjem poglavju sem omenila, da imajo institucije in institucionalno življenje nekaj temeljnih skupnih značilnosti, zato bi rada sedaj bolj razčlenila nekatere te značilnosti in se pri tem poslužila med drugim tudi Goffmanove teorije totalnih institucij. Mali (2008: 134) namreč pravi, da je Goffmanov koncept totalne ustanove pomemben, ker prikazuje moč institucije nad življenjem posameznika in pa po drugi strani opozarja na moč posameznika za preseganje institucionalnih pritiskov.

Goffman je pojem totalne ustanove uporabil za tiste ustanove, ki zajemajo tako rekoč vse vidike posameznikovega življenjskega kroga. Med totalne ustanove je med drugimi uvrstil tudi domove za stare. To so po njegovem ustanove za tiste, ki ne morejo skrbeti zase in so nenevarni. Sam dom za stare nima vseh značilnosti totalne ustanove, vendar pa je mogoče najti veliko število teh značilnosti, zato tudi Goffman poudari, da pojem totalne ustanove predstavlja idealen tip institucij. To pomeni, da imajo sicer totalne ustanove skupne značilnosti, vendar nobena ni značilna samo zanje in nobene ne bomo našli čisto v vseh ustanovah.

Mali (2008: 195) navaja, da je v svoji magistrski nalogi (2003) ugotavljala prisotnost elementov totalne ustanove v domovih za stare. Potrdila je teoretično izhodišče, da je Goffmanov pojem totalne ustanove idealnotipski in da vseh značilnosti ne najdemo v eni totalni ustanovi. Tudi v domovih za stare niso prisotne vse značilnosti, uporabnik je upoštevan, osebe se prilagaja njegovim potrebam in zahtevam, a v okvirih delovanja ustanove. Še vedno so v ospredju cilji ustanove: skrb za množico ljudi, nakopičeno na enem mestu, zato je življenje v ustanovi podrejeno pravilom in birokratizaciji. (ibid.)

Po Goffmanu so temeljne značilnosti totalnih ustanov, da vsi vidiki življenja potekajo na istem kraju in pod isto oblastjo; da vsaka faza dnevne aktivnosti poteka vpričo velikega števila drugih ljudi, ki so enako obravnavani in od katerih zahtevajo, da skupaj delajo isto stvar; da za vse dejavnosti obstaja urnik, ki ga od zgoraj vsiljuje telo uradnikov s sistemom eksplicitnih formalnih pravil; da razne vsiljene dejavnosti sestavljajo enotni racionalni načrt z namenom, da je zadovoljeno uradnim ciljem ustanove. (Flaker 1998: 20)

Po eni strani totalna ustanova poskrbi za vse potrebe uporabnikov, po drugi pa sega regimentacija, ki se v zunanjem ciljnem življenju omeji na delovni prostor in deluje zunaj njega, v totalni ustanovi v vsa področja življenja. V tem smislu je totalna ustanova inkompatibilna z dvema temeljnima strukturama naše družbe – delom/plačilom in družino. (Flaker, Urek 1988: 78)

Po Mali (2008:150) je prisotnost posameznih elementov totalne institucije odvisna od orientacije, usmeritve institucije in obratno. Usmeritev institucije določa obseg, vpliv, pogostost in izrazitost elementov totalne institucije. Nadalje pravi, da dom za stare deluje bolj po zakonitostih totalne institucije, kadar zaposleni v domu bolj poudarjajo elemente medicinske obravnave uporabnikov institucije. Kadar pa so v ospredju elementi socialne usmeritve institucije, ki poudarjajo uporabnika, njegove zahteve, potrebe in aktivno vključevanje v življenje znotraj institucije, je elementov totalne institucije manj.

Dimenzije usmerjenosti institucije sestavljajo:

1. Splošne in strukturne značilnosti: velikost ustanove, notranja ureditev, lokacija, zaprtost pred zunanjim svetom.
2. Medsebojni odnosi: sodelovanje, podpora, spontanost.

3. Osebni razvoj: avtonomija, praktična usmeritev, usmeritev na osebne probleme, izražanje čustev.
4. Ohranjanje in spreminjanje sistema: red in organizacija, jasnost programa, kontrola zaposlenih. (Mali 2008:156)

Naj v nadaljevanju povzamem posamezne značilnosti medicinske in socialne usmerjenosti institucije, ki jih je Mali (2008: 156–195) povezala z značilnostmi medicinske in socialne usmeritve domov za stare.

Splošne in strukturne značilnosti

Na usmerjenost domov kaže notranja ureditev in videz prostorov pa tudi lokacija doma v okolju. Domovi za stare so institucije, v katerih je življenje velikega števila ljudi omejeno na en sam prostor, kar zahteva specifično organizacijo življenja in dela v instituciji. V interesu institucionalne skrbi je ekonomična izraba prostora in zadovoljitev osrednjega cilja, to je skrb za množico ljudi, nakopičeno na enem mestu. Razporejenost prostorov je bistveno drugačna kot v domačem okolju. Za sobo stanovalca je prav tako kot za ostale prostore v domu značilna večfunkcionalnost. Vendar pa je v socialno usmerjenih domovih bivanje prilagojeno posameznikovemu odločanju o videzu sobe, opremi, čiščenju in pospravljanju. Vsebuje pridih individualnih značilnosti, potreb in zahtev stanovalcev. Že ohranjanje načina, kako je star človek živel v domačem okolju, lahko v instituciji nekoliko zmanjša ločenost od zunanjega sveta. Usmeritev institucije določa tudi stik institucije z zunanjim svetom in s tem povezana odprtost institucije za zunanje vplive. Vsi stiki z zunanjim svetom dajejo stanovalcem občutek pomembnosti in veselje do življenja. Na življenje v instituciji poleg velikosti institucije vpliva tudi način življenja velikega števila ljudi v isti instituciji in njihovo sožitje z osebjem. Socialna usmeritev poudarja problematičnost razosebljanja uporabnikov in poskuša zmanjšati ta problem. To je mogoče doseči z upoštevanjem posameznikove integritete kljub slabim življenjskim in delovnim pogojem.

Medsebojni odnosi

Po Mali (op. cit.: 158) odraža dimenzija medsebojnih odnosov pričakovanja stanovalcev in osebja do življenja v instituciji. Usklajenost oziroma neusklajenost medsebojnih pričakovanj določa stopnjo, obliko, način in intenzivnost sodelovanja, podpore in spontanosti odnosov med stanovalci in osebjem doma. Medsebojni odnosi za delovanje institucije po načelih

medicinske usmerjenosti niso bistveni. Za socialno usmeritev institucije pa so medsebojni odnosi in sodelovanje zelo pomembni. Tako na primer rutinsko ravnanje osebja ne odraža zgolj neosebnega odnosa osebja do stanovalcev, temveč pokaže tudi razmerja moči med osebjem in stanovalci. V hierarhiji moči je osebje nadrejeno stanovalcem, zato se od stanovalcev pričakuje prilagajanje zahtevam institucije in osebja. Stanovalci naletijo na institucionalni sistem skrbi, ki jim ni blizu. Pogosto zavzamejo »skromno držo« in ne razmišljajo o tem, da bi zaposleni lahko bolj upoštevali njihove želje, zahteve in interese. Raje se prepustijo že ponujenim storitvam, kar jim omogoči dobro počutje in zadovoljstvo z življenjem v domu. Za življenje v instituciji je potreben kompromis, saj je posameznik le delček velike organizacije. Vedno prevladajo potrebe skupine in interesi organizacije, posameznikovi interesi pa so drugotnega pomena. Zato je za stanovalce pomembno, kakšen način življenja organizira institucija in kakšen odnos do stanovalcev zavzemajo zaposleni. Če zaposleni prisluhnejo pripovedovanju življenjskih zgodb stanovalcev in če imajo le ti možnost povedati svoje mnenje o delu zaposlenih, to kaže na odprto komunikacijo in visoko stopnjo zaupanja, spoštovanja in enakosti med stanovalci in delavci. Stanovalci se počutijo prepoznani in spoštovani kot osebnosti s specifičnimi individualnimi lastnostmi.

Osebni razvoj

Kontrola nad svojim življenjem v instituciji omogoči posamezniku doživljanje smiselnosti življenja v instituciji kot tudi smiselnost življenja v starosti (op. cit.: 160). Peace (1998, v Mali 2008: 160) pravi, da je v institucijah za stare vprašanje kontrole nad ravnanjem, rutino in življenjskim prostorom pogosto v rokah osebja, ki ta vprašanja razume kot delovno orodje oziroma vidi svojo vlogo v nadziranju in kontroliranju stanovalcev, pri čemer so zanemarjene pravice stanovalcev do zasebnosti, avtonomnega sprejemanja odločitev in osebne odgovornosti. V ospredju je doseganje in zadovoljevanje medicinskih ciljev oskrbe – avtonomija stanovalcev je prezrta. Medicinska usmerjenost institucije povečuje dvom o zagotavljanju avtonomije posameznika, saj v skrbi za opravičevanje medicinskega modela ne potrebuje avtonomnih posameznikov. Po Mali (op. cit.: 187) preveč kontrolirana in zaščitniško usmerjena ideologija institucije pri uporabnikih zbuja strah, nemoč, jih utiša in podpira neodločno držo. Poudarjanje individualnosti pri uporabnikih pa krepi samostojnost, avtonomnost in prevzemanje odgovornosti. Usposablja jih za sprejemanje vsakodnevnih odločitev in dolgoročnih ciljev. Gre za proces krepitve, v katerem je uporabnikom podeljena moč za odločanje o svojem življenju, obenem pa je s tem nekoliko zmanjšana moč

predstavnikov institucije. (ibid.) Več o avtonomiji in zasebnosti stanovalcev v domu bom pisala v naslednjem poglavju.

Ohranjanje in spreminjanje sistema

V domu, kjer je v ozadju prepričanje, da so stari ljudje zaradi bolezni nesamostojni, šibki, nesposobni izražati svoje mnenje in nezmožni sprejemati odločitve v svojo korist, prevladuje medicinska usmerjenost. Velja, da je obstoječa pomoč za stare ljudi najprimernejša, paket storitev pa je oblikovan po strokovno najboljših rešitvah. Če med pravili delovanja institucije in eksistencialnimi potrebami stanovalcev ni ravnovesja in prevladajo institucionalna pravila nad potrebami stanovalcev, kaže na značilnosti medicinske usmeritve doma, medtem ko je za institucije s socialno usmeritvijo značilno vzpostavljanje ravnovesja med institucionalnimi pravili in potrebami stanovalcev. Njihova institucionalna moč ni v zmanjševanju avtonomije stanovalcev, temveč v ustvarjanju razmer za zagotavljanje avtonomije, kar je v nasprotju s tipično medicinsko usmeritvijo institucije. Za socialno usmerjene institucije je značilno zavzemanje za premik od skrbi za stare ljudi in odvisnosti starih ljudi od institucionalne skrbi k taki, ki poudarja pravice, sodelovanje in medsebojno odvisnost obeh življenjskih svetov v instituciji. Mali (2008: 193) navaja Diamonda, ki omenja štiri dejavnike, zaradi katerih domovi za stare delujejo po principu medicinskega modela: formalizacija zdravstvenih poklicev, prevladovanje medicinskih opravil nad ostalimi zahtevami oskrbe stanovalcev, nadzorovanje medicinskih opravil s pomočjo zapisovanja in osredotočanje na bolezensko stanje stanovalcev. Nadalje pravi, da je delo medicinskega kadra v domovih podvrženo rutini, ki jo zahtevajo natančna medicinska opravila in naloge posameznih medicinskih poklicev.

1.5 SAMOSTOJNOST/ODVISNOST V STAROSTI

V današnjem času sta zelo pomembni vrednoti avtonomija in neodvisnost posameznika, zato predstavlja izguba avtonomije pri starih ljudeh hudo stisko. Prehod od moči in aktivnih sposobnosti k šibkosti in nemoči je vse prej kot preprost. Star človek se počuti nesposobnega, nemočnega, brez vrednosti, njegova samopodoba je ranjena. Odvisnost je za starega človeka poniževalna in se z njo težko sooči. Vendar pa lahko odvisnost nastopi v kateremkoli življenjskem obdobju, ne samo v starosti.

Odvisnost v starosti posplošujemo in jo postavljamo v neposredno zvezo med starostjo in odvisnostjo. Vendar pa kot pravi Hojnik Zupanc (1999: 36), med kronološko starostjo in odvisnostjo sicer obstaja premo sorazmerje, vendar je potrebno pri tem upoštevati vsaj tri dejavnike: starost, spol in institucionalizacijo. Odvisnost je povezana s kronološko starostjo, s spolom in z institucionalnim načinom bivanja.

Baltes (v Hojnik Zupanc 1999: 34) ugotavlja tri značilnosti odvisnosti:

1. Večrazsežnost. Govorimo lahko o več vrstah odvisnosti: emocionalni, ekonomski, družbeni, strukturni, psevdo ali celoviti odvisnosti. Odvisnost je največkrat delna, lahko pa je tudi celovita (takrat govorimo o vegetiranju človeškega organizma).
2. Odvisnost ima več funkcij. V zahodni družbi je odvisnost negativno vrednotena. Vendar pa obstajajo določena življenjska obdobja, kot je npr. otroštvo, pri katerih je odvisnost nujen pogoj razvoja osebkov k večji samostojnosti. Podobno bi lahko rekli tudi za starost, da so določeni vidiki odvisnosti potrebni za podaljševanje samostojnega življenja v lastnem domu. Odvisnost je lahko začasna.
3. Odvisnosti ima različne vzroke, najpogostejši razlog je telesna nezmožnost. Nastane lahko v vsakem življenjskem obdobju bodisi zaradi nesreče ali bolezni. Zato odvisnosti ne moremo a priori povezovati le s starostjo.

Ramovš (2003: 118) ugotavlja, da je v današnji zahodni družbi človekova potreba po negi v starostni onemoglosti kolektivno zavrta, nemoč pa tabuizirana. Podoba o samem sebi ne dopušča pojemanja lastne nemoči. Tako tudi star človek težko sprejema pomoč na stvaren in osebni človeški način. Avtor pravi, »da raje odklanja potrebno pomoč ali pa se sesuje v depresivno samopomilovanje in pretirano nemoč. Če že mora sprejemati pomoč in nego, pri tem težko ohranja svojo samozavest.« (op. cit.: 118)

Morgan (v Hojnik Zupanc 1999: 76) omenja štiri dejavnike osebnosti, ki so pomembni za samopodobo samostojne osebnosti v starosti:

1. Reinterpretacija pomena jaza v tem smislu, da le-ta ni vezan na pretekle vloge, ampak stoji sam zase.
2. Sprejemanje procesa staranja, njegovih omejitev in možnosti. Posameznik, ki je ozaveščen, da mu z leti upada energija in je bolj počasen v svojih reakcijah, vendar je

kljub temu lahko integriran v okolje, se bo lažje prilagodil slabšemu fizičnemu in zdravstvenemu stanju, ko bo nastopilo to obdobje.

3. Prevrednotenje življenjskih ciljev in pričakovanj. Posameznik, ki je sposoben reagirati na notranje in zunanje pritiske tako, da spremeni svoje cilje, bo tudi »zdravo« reagiral na starostne spremembe.
4. Sposobnost objektivno pogledati svoje preteklo življenje in stvarno oceniti napake in uspehe. Oseba, ki je sposobna tega, se bo lažje prilagodila spremenjenim okoliščinam.

Za starega človeka je najtežje, če ima občutek, da ni več koristen in nikomur več potreben ali pa celo da je drugim v breme. V naši družbi, ki zelo ceni koristnost, postanejo ljudje, ki ne morejo več živeti neodvisno, pogosto nesamozavestni, saj se s svojo odvisnostjo soočajo ob vsakokratni pomoči negovalca. Baker (2002: 3) pravi, da je pomembno dati staremu človeku možnost, da tudi on da nekaj v zameno tistemu, ki mu pomaga in tudi sam doprinese k odnosu z negovalcem. Pomembno mu je zagotoviti občutek lastne koristnosti, saj bo tako lažje sprejel dejstvo, da je potreben pomoči. Vendar pa se dogaja, da tisti ljudje, ki jim pomagajo, imajo dober namen in se ne zavedajo, kako zelo ljudje v njihovi oskrbi hrepenijo po nadomestilu za svojo neodvisnost.

Pamelee in Lawton (v Hojnik Zupanc 1999: 24) utemeljujeta odnos med samostojnostjo in odvisnostjo z dvema osnovnima človekovima potrebama – varnostjo in samostojnostjo. Pravita, da je star človek lahko na eni strani odvisen od drugih subjektov, da se počuti bolj varnega, če se s tem poveča samostojnost na drugem področju življenja. Na ta način okolje deluje na človeka zaščitniško in spodbudno.

1.6 SAMOSTOJNOST IN ODVISNOST V DOMU ZA STARE

V domu za stare je stopnja odvisnosti od drugih ljudi zelo visoka, sama institucija omogoča minimalno stopnjo samostojnosti in prav tako zasebnosti. Mali (2007: 194) piše, da se avtonomija v vsaki instituciji zdi nemogoča, v domovih za stare pa je celo imaginarna. Kot razlog navaja družbeni status ljudi in pa institucionalne značilnosti domov. Stari ljudje namreč po njenem mnenju vstopajo v institucije družbeno stigmatizirani in poleg tega, da že samo delovanje institucije zaradi institucionalnih značilnosti ni naklonjeno avtonomiji, tudi stari ljudje ne računajo nanjo, saj iz izkušenj v domačem okolju avtonomije sploh ne potrebujejo.

Irgl (1995: 300) je mnenja, da starega človeka z vstopom v dom in s prevzemom skrbi za večino njegovih potreb prisilijo in pahnejo v vse večjo odvisnost in nesamostojnost, ki ni več posledica kronološke starosti, temveč najprej odvisnosti od institucije. Hojnik Zupanc (1999: 38) pravi, da pride do upadanja sposobnosti v premalo stimulativen okolju oz. v prostoru, ki ponuja staremu človeku »preveč« pomoči in mu tako odvzema skrb za samega sebe. Barton (v Hojnik Zupanc 1999: 94) govori celo o posebni bolezni, ki jo imenuje institucionalna nevroza. Posamezniku je v instituciji odvzeta vsaka skrb za samega sebe, kar pomeni razkroj odnosa do lastne identitete, ki se izraža v apatiji in umiku v osamljenost.

Baker (2002: 5) podobno piše o naučeni nemoči, ki nastopi zato, ker je pogosto preprostejše, hitrejše in bolj učinkovito, da negovalci sami naredijo stvari, ki bi jih stari ljudje še vedno lahko opravili sami. Sčasoma stara oseba izgubi sposobnosti, da bi izvršila naloge ali pa se nauči, da je bolje, če stvari namesto nje naredi kdo drug. Naučena nemoč je samodestruktivna, kajti bolj kot se nekdo oklepa drugega v prepričanju, da bo ta naredil, kar je najbolje, bolj nemočen postaja (ibid). Naučena nemoč tako ustvarja prekomerno odvisne ljudi.

Podobno piše tudi Baltes (1996, v Hojnik Zupanc 1999: 35), in sicer o vedenjski odvisnosti. Ta nastopi v primeru, če se vedenje osebe ne spremeni, ko so odpravljeni neposredni vzroki za odvisnost. Vedenjska odvisnost je naučena in jo lahko spodbudijo dejavniki okolja, če se osebi v kritični situaciji izkazuje prekomerna pomoč. To se po njenem mnenju pogosto dogaja pri starem človeku v družini ali instituciji in tako oseba v razmerah prekomerno ponujene pomoči opusti še tiste dejavnosti, ki bi jih lahko popolnoma samostojno opravljala.

Stari ljudje so v domovih prikrajšani zaradi neudeležnosti pri vsakdanjih življenjskih opravilih. Mali (2008: 146) piše o vedenju zaposlenih do stanovalcev kot hotelskih gostov ali pa kot do majhnih otrok, kar pa neposredno vpliva na samospoštovanje in samopodobo starejših ljudi, saj lahko v njih zbudi občutke manjvrednosti, nepomembnosti in življenjske odsluženosti. Osebe pozablja na stanovalčeve življenjske izkušnje, življenjsko modrost in znanje. Stanovalce prepoznavajo po diagnozah, oddelkih bivanja, obliki skrbi, po opravilih, ki jih zanje opravlja, ne pa po sposobnostih in zmožnostih, ki jih še imajo ali lahko razvijejo. (ibid.)

V domu za stare živi veliko ljudi, ki ne morejo več skrbeti zase. Odvisni so od osebja zlasti pri zagotavljanju osnovnih življenjskih potreb (hranjenje, oblačenje, umivanje), pa tudi drugih, višjih potreb (druženje, osmišljanje življenja). Odvisnost od osebja se manjša z večanjem giblivosti stanovalcev, vendar so vsi še vedno odvisni od osebja, saj le od njih prejemajo storitve, ki jih plačujejo in zaradi katerih so v domu. Vendar pa je samostojna skrb za samega sebe zaželjena, zaposleni spodbujajo tudi medsebojno pomoč med stanovalci pri preprostih opravilih. (op. cit.: 159)

Pomembno je, ali v instituciji prevladujejo odvisno-podporne oblike pomoči starim ljudem ali pa spodbudno-podporne oblike pomoči. Baltes (1996, v Hojnik Zupanc 1999: 58) loči dva osnovna vzorca interakcije glede na spodbude, ki izhajajo iz okolja. Prva je podporno-odvisna interakcija, pri kateri gre za oblike pomoči, ki posameznika vodijo v odvisnost. Do takih razmer lahko prihaja v družini, ki nudi prekomerno pomoč in v domu za stare, ki pri zadovoljevanju potreb ne upošteva individualnih značilnosti. Druga pa je podporno-samostojna interakcija, pri kateri pa gre za takšno pomoč, ki spodbuja posameznika k čim bolj samostojnemu preživljanju starosti. Pri tej dinamiki je pomembna komponenta ozaveščanje in usmerjanje starega človeka, katere stvari lahko opravlja sam in pri katerih potrebuje pomoč.

Atkinson (1998, v Mali 2008: 189) razlikuje domove, ki so organizirani tako, da poudarjajo posameznike, krepijo neodvisnost stanovalcev in finančno avtonomnost in sprejmejo tveganja, ki jih tako življenje prinaša stanovalcem. Stanovalcem se dopušča, da sprejemajo vsakodnevne in dolgoročne odločitve, med osebjem in stanovalci pa so vzpostavljeni odnosi vzajemnosti in medsebojnega sodelovanja. Druga vrsta domov po Atkinsonu pa so skupinsko organizirani domovi, v katerih pa stanovalci niso izpostavljeni tveganjem, odločitve sprejemajo v okviru ponujenih storitev. Individualnost posameznika je sicer v takih domovih razpoznavna, vendar prevladuje skupinski interes, ki se mu mora stanovalec podrediti.

Mali (2008: 144) pravi, da je pomembno upoštevati, koliko možnosti daje institucija uporabniku, da sam odloča o svojem vsakdanjem bivanju. Navaja Orforda, ki predlaga seznam nekaterih pomembnih področij, na podlagi katerih vidimo, ali institucija upošteva individualnost posameznika ali ustvarja popolno institucionaliziranost. Seznam sestavljajo:

- individualno razporejanje časa jutranjega vstajanja in večernega spanja,
- možnost izbire oblačil,

- izbira jedi pri posameznih dnevnih obrokih,
- vplivanje na sestavljanje jedilnika,
- možnost samostojne priprave jedi ali napitkov,
- samostojno urejanje osebnih zadev izven institucije,
- samostojno obiskovanje kulturnih prireditev in družabnega življenja izven institucije,
- samostojno odločanje o porabi svojega denarja,
- samostojno časovno določanje za kopanje, striženje las, obiskovanje zdravnika,
- urejanje lastne sobe po svojem okusu,
- kajenje,
- možnost obiskov,
- intimna razmerja znotraj institucije,
- skrb za ostale uporabnike institucije,
- odločanje o politiki institucije.

Pomembno je torej, da se tudi starim ljudem da možnost vplivanja in odločanja o vsakdanjem življenju v instituciji. Vendar pa Mali (2007: 42) navaja, da imamo za nekatere ljudi predpostavko, da tveganja zanje niso primerna, so nedopustna in jih poskušamo zavarovati tako, da v njihovem imenu sprejemamo odločitve. Posledično pa se zdijo tudi starim ljudem tveganja v starosti nesprejemljiva, kar vpliva na njihovo nizko samopodobo. Tudi Flaker (1994: 191) pravi, da se ljudje, ki so v pokroviteljski ali starševski vlogi, glede tveganja nagibajo h konzervativnosti in preveliki zaščiti varovancev. S takšnim ravnanjem pa jih ne prikrajšamo le za njihove vsakodnevne izbire, temveč jih tudi stigmatiziramo in socialno izoliramo ter onemogočimo vnos tveganja kot možne strategije za dvig kvalitete življenja v starosti.

Peace (v Mali 2008: 160) pravi, da je v institucijah za stare vprašanje kontrole nad ravnanjem, rutino in življenjskim prostorom pogosto v rokah osebja, ki ta vprašanja razume kot delovno orodje oziroma vidi svojo vlogo v nadziranju in kontroliranju stanovalcev, pri čemer so zanemarjene pravice stanovalcev do zasebnosti, avtonomnega sprejemanja odločitev in osebne odgovornosti. Mali nadaljuje, da je v ospredju doseganje in zadovoljevanje medicinskih ciljev oskrbe (hrenjenje, kopanje, odvajanje), avtonomija stanovalcev je prezrta. Stanovalci so objekti medicinske obravnave, ne izkustveni subjekti in osebnosti. (ibid.)

Najhujša oblika izgube avtonomije je po njenem mnenju takrat, ko osebe ne upošteva želja in interesov stanovalcev, ker presodi, da bi njihova uresničitev stanovalcem povzročila škodo.

Mali (2008: 159) navaja Bootha, ki pravi, da se posamezniki s prihodom v dom pogosto identificirajo kot posamezniki, ki niso sposobni samostojnega življenja. Razlog je v institucionalnem sistemu skrbi, ki jim ni blizu, zato je pogost način prilaganja prepustitev toku dogajanja in pasivnost. Taka prilagoditev je sprejemljiva za osebe in institucijo, saj ustreza podobi starostnika v družbi, profesionalnim zahtevam osebja in institucionalni usmerjenosti doma.

1.7 ZASEBNOST V DOMU ZA STARE

Zasebnost je v starosti po mnenju Hojnik Zupanc (1999: 32) ranljiva spremenljivka, ker se na eni strani postopno zmanjšujejo želeni stiki, na drugi strani pa se star človek velikokrat znajde v razmerah, ko mora svojo zasebnost žrtvovati zaradi neposredne prostorske bližine neznanih oseb, kot je to v domu za stare ali zaradi vdora tujih ljudi v svoj dom, ki mu pomagajo pri vsakodnevnih življenjskih opravilih. Ista avtorica nadalje pravi, da je odvisno od zdravstvenega stanja in fizične vitalnosti starega človeka, osebnostnih potez ter od okolja, koliko zasebnosti lahko star človek ohrani.

Mali (2008: 186) piše, da lahko star človek s tankočutnim opozarjanjem stanovalcev na varovanje svoje zasebnosti pripomore k spoštovanju in ohranjanju svoje zasebnosti in identitete. Ohranja kontrolo nad zasebnostjo. Zasebnost je človekova osnovna potreba, na podlagi katere oblikujemo avtonomnost, samopodobo in lastno identiteto. (op. cit.: 186)

Westin (v Hojnik Zupanc 1999: 32) ločuje štiri stanja zasebnosti.

1. Osamljenost – prostorska in družbena izolacija. (Tukaj osamljenost enači z izolacijo, vendar pa je potrebno vedeti, da se posameznik lahko počuti osamljenega, čeprav prostorsko ni izoliran, in nasprotno – prostorska izoliranost še ne pomeni nujno osamljenosti, če je zaželen in izbrana prostovoljno v smislu kontrole dostopnosti drugih do sebe.)
2. Intimnost – posameznik je del majhne skupine z neposrednimi medosebnimi odnosi. (Intimnost je pri starem človeku ogrožena še zlasti v tistih razmerah, ko postane

popolnoma fizično odvisen od drugih ljudi. To dejstvo je za prizadeto osebo lahko veliko psihično breme, če je odvisna od ljudi, ki stopajo v stik z njo brezosebno in brez človeške topline.)

3. Anonimnost – bolj simbolične kot teritorialne narave; posameznik želi biti neopažen v skupini. (Anonimnost se največkrat pojavi v novih okoliščinah, ki jih starejši človek ne pozna dobro in jih tudi ne more obvladovati. V takih primerih so običajno dobrodošle spodbude iz okolja, v katerem se tak posameznik nahaja, da mu ponudijo možnost za navezavo stikov. Anonimnost in intimnost sta dva vzorca zasebnosti, ki se največkrat pojavljata v institucionalnem varstvu.)
4. Zadržanost – psihološka bariera proti neželenemu vsiljevanju. (V starosti se zadržanost največkrat povezuje z osamljenostjo, ki je prostovoljne narave. V praksi je nemalo primerov z zelo trdno in neprepustno mejo zasebnosti, ko star človek ne želi vdora tujih ljudi v svoj življenjski prostor in svojo zasebnost strogo kontrolira (npr. z zakljenjenimi vrati). Takšna izbira življenja je njegova pravica, zato zunanji svet (npr. strokovne službe) nima pravice vdirati v zasebnost »zadržanega« človeka.)

Hooyman in Kiyak (1988, v Hojnik Zupanc 1994: 2) pravita, da tisti stari ljudje, ki izražajo večjo potrebo po zasebnosti, čutijo v domovih manj udobja, ker nimajo možnosti za fizično zasebnost niti za samoto v psihološkem smislu. Večina sob je v domovih namreč dvoposteljnih in tako mora posameznik tudi tisti prostor, kjer je pričakovati zasebnost, deliti z neko osebo, povrhu vsega pa še dotlej neznano.

Mali (2008: 157) v povezavi s tem piše, da je soba stanovalca v domu bivalni prostor, v katerem stanovalec biva, spi, počiva, sprejema obiske, se ukvarja z zaposlitvenimi dejavnostmi, opravlja higienske potrebe in še kaj. V večposteljnih sobah je zlasti pri negibnih stanovalcih prisotna medosebna kontaminacija. Prav najranljivejša skupina stanovalcev je prisiljena dovoliti, da jih pri negovanju gledajo sostanovalci in drugi stanovalci. Stanovalec že zaradi skupnega bivanja s sostanovalci nima zasebnosti, a je ima še manj potem, ko zaposleni dobesedno vdrejo v sobo. (ibid.)

Bolj zdravi ljudje, ki so prostorsko bolj mobilni in imajo večji občutek varnosti, imajo po mnenju Hojnik Zupanc (1999: 32) tudi več zasebnosti. Bolj samostojno nadzirajo dostop drugih do sebe in izbirajo subjekte komuniciranja in druženja. Mali (2008: 161) navaja

Twigg, ki poudari različno pojmovanje telesa v medicini in vsakdanjem življenju. V medicinski obravnavi je posameznik pogosto izpostavljen neprijetnim izkušnjam, saj je v medicini telo objekt raziskovanja, v vsakdanjem življenju pa je telo del posameznika. Za medicino je telo objekt znanstvenega raziskovanja, ne pa izkustveno telo vsakdanjega življenja. Po Mali je usmerjenost institucije ključni dejavnik pri zagotavljanju zasebnosti. Usmerjenost institucije po njenem vpliva na ravnanje zaposlenih s pravico stanovalcev do zasebnosti in pravico do intimnosti. (ibid.)

1.8 SOCIALNO DELO S STARIMI LJUDMI

Socialno delo s starimi ljudmi je specifično področje socialnega dela in je po Koskinenu (1997, v Mali 2007: 44) usmerjeno v povečevanje zmožnosti in sposobnosti starih ljudi za soočanje s težavami in njihovo reševanje problemov.

Koskinen (1997, v Mali 2008: 64–65) opredeljuje specifičnost socialnega dela s starimi ljudmi in pa naloge in znanja socialnega delavca v naslednjih točkah:

- Socialni delavec potrebuje za delo s starimi ljudmi znanja o procesu staranja, socialni politiki do starih ljudi, o različnih praktičnih pristopih in metodah.
- Potrebuje različne strokovne spretnosti, sposobnost komuniciranja, sposobnost presojanja, sposobnost sodelovanja v multidisciplinarnih timih, povezovanja različnih generacij.
- Potrebuje veliko specifičnega znanja, ki se razlikuje od drugih področij socialnega dela.
- Ocenjuje psihične, emocionalne, kognitivne in socialne zmožnosti starega človeka, preverja možnosti samooskrbe, išče različne vire moči tako v starem človeku kot v njegovem okolju in možne ovire v suportivnem okolju.
- Starim ljudem pomaga tako, da skupaj z njimi poveča njihove zmožnosti in sposobnosti za spopadanje s težavami in reševanje problemov.
- Staremu človeku in njegovi družini pomaga pridobiti pomoč različnih služb, ki obstajajo v danem okolju, pri tem pa je v vlogi koordinatorja storitev. Na podlagi poznavanj potreb starih ljudi prispeva k razvijanju različnih služb in storitev in k njihovem medsebojnem povezovanju.
- Vpliva na izboljšanje interakcij med starimi ljudmi in drugimi ljudmi v družini in širšem okolju.

- Pomaga družini, ki skrbi za osebo z demenco, pri reorganiziranju življenja v družini, poda jim ustrezne informacije, jih usposablja za delo z osebami z demenco, poveže stare ljudi in njihove oskrbovalce s formalno mrežo pomoči v skupnosti.
- Prizadeva si odpraviti diskriminatorski odnos do starih ljudi in okrepiti stare ljudi za pridobivanja socialnih, ekonomskih in političnih pravic.

Burack-Weiss in Brennan (1991, v Mali 2008: 66) ugotavljata, da je treba pri socialnem delu s starimi ljudmi upoštevati naslednja načela:

- Mobilizacija moči in sposobnosti starih ljudi

Poslanstvo socialnega dela s starimi ljudmi ni usmerjeno zgolj na identificiranje različnih problemov, ampak je v pomoč in podporo staremu človeku, da iz svojih bogatih življenjskih izkušenj črpa moč za premagovanje težav v sedanjosti. V ospredju je star človek, njegove sposobnosti in zmožnosti, ne pa zgolj problemi, za reševanje katerih obstajajo specializirani programi in službe.

- Maksimalno funkcioniranje

Socialni delavec ni osredotočen zgolj na posamezne izgube, s katerimi se spopada starostnik, temveč upošteva celoten življenjski kontekst, v katerem se izgube pojavljajo. Naloga socialnega delavca je, da oceni vpliv bioloških, psiholoških, socioloških, kulturnih, organizacijskih in drugih dejavnikov na življenje starih ljudi ter mobilizira razpoložljive vire moči v posamezniku in njegovi socialni mreži.

- Zagotavljanje okolja, ki človeka ne bo omejevalo

Pri morebitnem prehodu iz funkcionalno neprimerne okolja v primernejše je potrebna postopnost, ob tem pa maksimalno upoštevanje posameznikovih želja, potreb in zahtev. Prehod iz domačega okolja v institucionalno naj bi bil postopen, usklajen z željami in potrebami starega človeka, prav tako pa bi morali načela upoštevati pri vsaki spremembi življenjskega prostora starega človeka v domačem, izveninstitucionalnem okolju.

- Etičnost pri delu

Princip etičnosti nas opozarja, da pri delu s starimi ljudmi ne spregledamo dveh temeljnih etičnih načel – spoštovanja in ohranjanja dostojanstva starih ljudi. Le tako bomo lahko z njimi vzpostavili delovni odnos, na katerem temelji naše strokovno delo, in ne bomo spregledali pravic starih ljudi. Spoštovanje etičnosti pri socialnem delu omogoči starim ljudem avtonomno sprejemanje življenjskih odločitev in v naš odnos z njimi vnaša zaupanje.

– Etničnost

Etničnost vpliva na izbiro pomoči, odnos do življenja v instituciji, sprejemanje bolezni in odnose v družini, pa tudi odnos med uporabnikom in socialnim delavcem. Socialni delavci potrebujejo znanje o kulturnih posebnostih in razlikah med starimi ljudmi.

– Sistemska perspektiva

Posebnost socialnega dela je, da stopa v interakcije med posamezniki in okoljem, v katerem posamezniki živijo. To načelo je zlasti prisotno pri socialnem delu s starimi ljudmi, saj so stari ljudje pogosto odvisni od pomoči, ki jo dobijo v socialnem okolju, v katerem živijo, bodisi na neformalen (pomoč družine, svojcev, prijateljev, znancev) ali formalen način (pomoč strokovnjakov, različnih organizacij, institucij). Pri socialnem delu s starimi ljudmi upoštevamo potrebe in želje starega človeka in jih usklajujemo z različnimi sistemi, s katerimi je povezan star človek.

– Postavljanje ustreznih ciljev

Ustreznost ciljev pomeni, da socialni delavec in uporabnik skupaj postavita take cilje medsebojnega delovanja, ki so skladni z življenjskimi okoliščinami in željami starega človeka. Izhajajo iz dejanskega stanja posameznikove življenjske situacije in obenem motivirajo uporabnika za optimalno aktivnost pri doseganju zastavljenih ciljev.

Ameriško združenje socialnih delavcev je veščine, znanja in sposobnosti strokovnjakov za delo s starimi ljudmi predstavilo v posebni brošuri. V njih lahko prepoznamo najpomembnejše koncepte socialnega dela in bistvene specifičnosti, ki jih zahteva delo s starimi ljudmi, izražene pa so tudi uveljavljene vrednote, etične norme in koncepti socialnega dela:

- Razumevanje razvojnih faz staranja
- Upoštevanje življenjskih izkušenj in vlog
- Razumevanje perspektive starega človeka
- Ugotavljanje funkcionalnih sposobnosti
- Prepoznavanje potreb na področju duševnega zdravja in znakov depresije
- Poznavanje dinamike družinskega sistema
- Sposobnost govora v jeziku starega človeka
- Trdno prepričanje v neodvisnost starih ljudi
- Problemi smrti in umiranja
- Spoštovanje vloge religije in duhovnosti

– Perspektiva moči

V teh smernicah je posebej poudarjena pravica starega človeka do zasebnosti in do njegovega neodvisnega življenja. V ospredju je tudi izhodišče, da velja graditi zlasti na ohranjenih funkcionalnih sposobnostih človeka. (Milošević Arnold 2000: 255)

Vloge domskih socialnih delavcev po Milošević Arnold (2004, v Mali 2008: 82) so:

- pomoč pri reševanju problemov stanovalcev,
- delo s sistemi, ki bi ljudem zagotovili potrebne vire in storitve,
- povezovanje ljudi z ustreznimi sistemi, ki bi podpirali njihovo funkcioniranje.

Milošević Arnold (2005: 64) pravi, da so socialni delavci v naših domovih za stare prisotni že od samega začetka socialnega dela kot poklica in so bili tudi med najpomembnejšimi ustvarjalci razvoja domskega varstva starih ljudi pri nas. Enako velja tudi za druge, izven institucionalne oblike skrbi za stare ljudi. »Bistvo vloge socialne delavke je skrb za vse tisto, kar lahko v najžlahtnejšem pomenu razumemo kot »socialno«. Gre po eni strani za zagotavljanje vsega, kar stanovalec kot posameznik potrebuje za kakovostno življenje v domu. Socialna delavka aktivno spremlja življenje stanovalca že od takrat, ko prejme njegovo vlogo za sprejem v dom, ves čas njegovega bivanja in tudi njegov odhod.« (op. cit.: 64)

Hancock (1990, v Mali 2008: 89) navaja naslednja področja in vloge socialnega dela v domovih:

– Delo s stanovalci in njihovimi svojci

Socialno delo s stanovalci in njihovimi svojci je še posebej pomembno v občutljivem obdobju prihoda starega človeka v dom za stare. Socialni delavec prispeva k temu, da je obdobje adaptacije na domsko življenje za posameznika čim manj boleče. Razumel naj bi stresne učinke odhoda starega človeka v dom na ravni posameznika (pri stanovalcu) in na skupinski ravni (pri stanovalčevi družini, v njegovi socialni mreži). Vloga družine in svojcev je izredno pomembna v vseh obdobjih življenja starega človeka v domu, saj so svojci bogat vir informacij o starem človeku. Poznajo specifične navade stanovalcev in njihove individualne potrebe, zato lahko svojci z ustreznimi informacijami prispevajo k preprečevanju konfliktov in pomagajo osebjem pri boljšem poznavanju stanovalcev.

– Delo v domskem timu

Nathanson in Tirrito (1998, v Mali 2008: 95) opozarjata, da je dom za stare izrazito medicinska ustanova, zato je za socialnega delavca ključno interdisciplinarno znanje, ki mu omogoča sodelovanje z različnimi strokovnjaki. Socialni delavec s svojim specifičnim znanjem o stanovalcu prispeva k celovitemu razumevanju stanovalčeve situacije in oblikovanju njegovega življenja v instituciji. (op. cit.: 95)

– Svetovalno socialno delo

Socialni delavec v domu je strokovnjak, ki pozna stanovalce, razume njihovo vedenje ali vedenjske spremembe, zato je pomembno, da pomaga osebju in svojcem razumeti, da je spremenjeno vedenje posledica določenih dejavnikov in ni namerno izzvano dejanje za vznemirjanje okolice. Socialni delavec svoje znanje o posameznem stanovalcu prenaša na drugo osebje, ki prihaja v neposreden stik s stanovalcem. Pomembno je tudi, da skupaj definirajo nove pristope in načine ravnanja s posameznikom, ki jih osebje vključi v dnevni red delovnika.

– Zagovorništvo

V domu nastopa socialni delavec v vlogi zagovornika stanovalcev, saj osebje pogosto pozabi na pravice stanovalcev. Socialni delavec v domu ima to prednost pred drugim osebjem, da je sposoben prepoznati pravila, ukrepe, pristope in politiko institucije, ki ni v skladu s pravicami stanovalcev. Njegovo poslanstvo je v zagotavljanju in uresničevanju pravic stanovalcev, zato si prizadeva za tako politiko institucije in ravnanje osebja, ki omogoča uresničevanje pravic stanovalcev. V domu je socialni delavec pogosto edini zagovornik pravic stanovalcev in proti večinsko prevladujočemu medicinskemu osebju težko deluje sam. (op. cit.: 98)

– Skupinsko delo

Socialni delavec je usposobljen za skupinsko delo, zato lahko organizira take oblike skupinskega dela, ki izhajajo iz interesov in specifičnih lastnosti posameznikov. Ena izmed najbolj pogostih takih oblik dela so skupine starih ljudi za samopomoč.

– Inovativni programi

Pomembno je, da socialno delo v domovih posega tudi po inovativnih programih, kot so zadnje čase pri nas pogosti programi za vključevanje živali v domsko življenje. Hancock (1990) pa navaja še primere dnevnega varstva otrok v domovih za stare, omeni pa tudi projekt, v katerem sodelujejo stanovalec, socialni delavec in svojci, temelji pa na poglobljenem spoznavanju posameznikove preteklosti.

Mali (2008: 83) je opredelila naloge in vloge socialnega delavca v domu za stare v različnih časovnih intervalih, saj ima star človek opraviti z institucionalnim življenjem v različnih časovnih obdobjih:

- Naloge socialnega delavca pred prihodom stanovalca v dom

Mali (op. cit.: 84) zapiše, da je socialno delo pred sprejemom uporabnika v dom razdeljeno na več funkcij, med katerimi so nepogrešljive te:

– *Sodelovanje z bodočim stanovalcem.* Pomembno je vzpostavljanje stika z bodočim stanovalcem in njegovimi svojci, saj je prav prvi stik temelj poznejšega delovnega odnosa. Domski socialni delavci bi morali pred sprejemom obiskati starega človeka na domu in na ta način vzpostaviti z njim dober osebni odnos. Obisk na domu socialnemu delavcu omogoči boljši vpogled v življenjske razmere bodočega stanovalca. V tej fazi lahko socialni delavec naveže stike s svojci, prijatelji, znanci starega človeka in skupaj z njimi išče rešitve, ki bi staremu človeku bolj ustrezale kot odhod v institucijo. V vsakem primeru je socialni delavec v vlogi zagovornika, kadar star človek ni več sposoben izraziti svoje volje.

– *Sodelovanje z drugimi strokovnjaki.* Socialni delavec ima največ informacij, podatkov o prosilcih, o njihovih življenjskih razmerah, zato ima ključno vlogo v odnosu do drugih strokovnjakov, ki sodelujejo v procesu sprejemanja uporabnikov v dom. Prav tako tesno sodeluje z različnimi strokovnjaki, zaposlenimi v drugih institucijah, ki prihajajo v stik z bodočim stanovalcem. Od njih pridobiva informacije za dopolnitev mozaika življenjskega sveta uporabnika.

– *Sodelovanje s svojci.* Socialni delavec ugotavlja razloge za odločitev kandidata za odhod v dom, zlasti pa, ali je odločitev resnično njegova in osebna. Stari ljudje so v družbi hudo zapostavljeni, kar se odraža tudi v odnosu družinskih članov, ki velikokrat ne upoštevajo mnenja starega človeka, temveč stremijo za lastnimi interesi. Odhod v dom je rešitev, ki jo kot rešitev iz stiske pogosto vidijo svojci, ne pa star človek sam. Le v skupnem dogovarjanju s starim človekom in vsemi družinskimi člani lahko socialni delavec ugotavlja resnično pripravljenost starega človeka za odhod v dom.

– *Informiranje.* Socialni delavec že pred prihodom v dom bodočega uporabnika ustanove seznani s čim več informacijami, ki jih ta potrebuje ob prihodu v dom za čim boljšo prilagoditev na novo življenjsko okolje. Informacije se nanašajo na način življenja v domu, hišni red, dejavnosti v domu, delavce, način plačevanja doma.

- Naloge socialnega delavca v času bivanja stanovalca v domu

Po Milošević Arnold (2004, v Mali 2008: 86) so naloge v tej fazi naslednje:

- podpora stanovalcu v procesu prilagajanja na življenje v domu (pomoč pri vzpostavljanju nove socialne mreže znotraj doma in ohranjanje stare v domačem okolju),
- podpora svojcem in njihovo angažiranje za sodelovanje pri dejavnostih doma (oblike izobraževanja, delavnice, skupine za samopomoč pri premagovanju občutkov krivde),
- posredovanje v konfliktnih situacijah med stanovalci in med stanovalci in delavci,
- razvijanje prostovoljnega dela,
- sodelovanje pri organizaciji različnih interesnih dejavnosti in prireditev (denimo praznovanje rojstnih dni stanovalcev).
- Naloge socialnega delavca ob odhodu stanovalca iz doma so:
 - priprava odpusta stanovalca v domače okolje, v drugo institucijo, v novo okolje; stanovalec se lahko vrne v okolje, ki ga je zapustil pred prihodom v dom, lahko odide v drug dom ali si uredi življenje v novem okolju, socialni delavec pa stanovalcu uredi vse potrebne formalnosti za zaključitev odnosa z institucijo;
 - obravnava predloga za premestitev stanovalca v drugo institucijo; glede na poznavanje stanovalca in okoliščin, ki so privedle do predloga za odpust, se lahko socialni delavec odloči, da prevzame vlogo stanovalčevega zagovornika in predlaga preložitve sklepa, v tem času pa ima tudi vlogo svetovalca, ki poskuša pomagati stanovalcu, da bi bolje sprejemal institucionalne norme;
 - urejanje prenehanja bivanja stanovalca zaradi smrti (obveščanje svojcev o smrti stanovalca, informiranje svojcev o zadevah povezanih s smrtjo stanovalca, organizacija slovesa od pokojnika).

- Naloge socialnega delavca za zagotavljanje dobre klime v domu

Pomembno področje socialnega dela v domu je namenjeno zagotavljanju dobrih odnosov med vsemi sistemi, ki se v domovih prepletajo, medsebojno srečujejo in povezujejo. To so stanovalci, svojci in delavci v domu.

- Naloge socialnega delavca kot spremljevalca institucionalnega življenja stanovalcev
Institucija, kakršna je dom za stare, že v osnovi ni naklonjena posamezniku, saj je njen cilj skrbeti za množico starih ljudi. V takih razmerah ni prostora za posameznikove individualne potrebe, želje in interese. Prav te odkriva socialni delavec, ker je usmerjen v posameznika in njegovo prilagajanje na institucionalni način življenja.

2 PROBLEM

V instituciji, kot je dom za stare, je odvisnost starih ljudi od osebja zelo visoka, zato je pomembno, da se staremu človeku tudi v domu za stare zagotavlja čim več možnosti za samostojno življenje in zasebnost.

Temo diplomske naloge sem izbrala, ker v domu za stare živi tudi moja stara mama že dolgo let. Med obiskovanjem sem imela priložnost spoznati življenje v domu. Stanovalci imajo manj možnosti samostojnega odločanja o svojem življenju, predvsem z materialnimi dobrinami, tudi svoje osebne potrebe morajo skrčiti na minimum. Včasih sem opazila tudi neosebno ravnanje pri skrbi za stanovalce, postopke osebja, ki ljudi ponižujejo in razosebljajo, hkrati pa tudi nespoštovanje zasebnosti.

V diplomski nalogi želim ugotoviti, ali v instituciji prevladujejo odvisno-podporne ali spodbudno-podporne oblike pomoči. Torej predvsem to, ali zaposleni spodbujajo stanovalce, da samostojno opravljajo nekatera osnovna vsakodnevna opravila (kopanje, oblačenje, hranjenje, uporaba stranišča in kopalnice, vstajanje iz postelje ipd.), ali zaradi pomanjkanja časa ta opravila naredijo namesto njih in jih posledično pahnejo v odvisnost in nesamostojnost. Zanima me, ali je posamezniku v instituciji odvzeta vsaka skrb zase in ali imajo možnost odločanja in vplivanja (pravica do odločitve, kdaj jim bo nudena osebna nega in pomoč ipd.). Po drugi strani pa bi rada ugotovila, koliko zasebnosti v domu zagotavljajo ljudem, kakšen odnos ima osebje do stanovalcev in ali upoštevajo individualnost stanovalcev kot celostnih oseb.

Z raziskavo želim ugotoviti:

1. Kakšne situacije vodijo stare ljudi k odločitvi za odhod v dom?
2. V kolikšni meri je prisotna vseobsegajoča skrb za posameznika?
3. Kakšni so načini in oblike spodbujanja stanovalcev k aktivni skrbi zase?
4. Kako se kaže spoštovanje zasebnosti stanovalcev?
5. Kakšen odnos do stanovalcev zavzemajo zaposleni?
6. Kaj stanovalcem pomeni finančna samostojnost/odvisnost?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave in spremenljivke

Izvedla sem kvalitativno raziskavo, za katero je po Mescu (1998: 28) značilno, da se raziskujejo stvarni, vsakdanji problemi ljudi, ki so bistveni za ljudi, ki so udeleženi v raziskavi. Pomembno je, da smo pri raziskovanju odprti za različne podatke o raziskovanih in da raziskujemo v vsakdanjih okoljih, kjer ljudje žive.

Raziskava je kvalitativna tudi glede na način zbiranja podatkov, saj osnovno izkustveno gradivo sestavljajo besedni opisi, ki so obdelani in analizirani na besedni način, brez uporabe merskih postopkov. Glede na odnos do neposrednega izkustvenega gradiva je raziskava empirična, saj sem zbirala novo, neposredno izkustveno gradivo s spraševanjem. Glede na odnos do praktičnega delovanja oziroma glede na uporabnost je raziskava uporabna. Ker opisuje pomemben vidik življenja starih ljudi v domu za stare, to sta samostojnost in zasebnost starih ljudi, je raziskava deskriptivna. Vrsto raziskave sem opredelila po Mescu (1997).

Vsebinska področja raziskave (spremenljivke), na katera sem se osredotočila v raziskavi, so:

- odločujoči dejavniki za odhod v dom,
- vseobsegajoča skrb za stanovalca,
- spodbujanje samostojnosti in aktivnosti stanovalcev,
- spoštovanje zasebnosti stanovalcev,
- odnos zaposlenih do stanovalcev,
- finančna samostojnost-odvisnost stanovalcev.

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Za merski instrument sem uporabila delno strukturiran individualni intervju s stanovalci, z vnaprej oblikovanimi osnovnimi temami in podtemami oziroma podvprašanji, s katerimi sem si pomagala. Vsem stanovalcem sem postavljala podobna vprašanja in se prilagajala glede na njihove odgovore, saj sem želela dobiti čim več podatkov. Poskušala sem postavljati čim bolj odprta vprašanja za goste in opisne odgovore. Smernice za intervju s stanovalci prilagam v

prilogi (priloga 1). Zaposlenim sem razdelila vprašalnike. Zajemali so šest vprašanj na temo samostojnosti stanovalcev in šest vprašanj na temo zasebnosti stanovalcev. Želela sem dobiti bolj opisne odgovore, ki bi vsebovali tudi primere, zato sem dodala še podvprašanja za lažje razumevanje. Tudi vprašalnik za zaposlene dodajam v prilogi (priloga 2).

3.3 Populacija in vzorčenje

V raziskavi je sodelovalo šest stanovalcev Doma starejših občanov Grosuplje, starih od 73 do 92 let, in sicer pet žensk ter en moški. Stanovalce sem izbirala naključno, saj sem z vsemi sama navezala stik, brez posredovanja socialne delavke. Nisem želela namreč, da bi s posredovanjem vplivala na izbor tistih, ki so gibljivi in zadovoljni z življenjem v domu. Ker sem želela, da bi bili intervjuvanci stanovalci tako bivalnega kot tudi bolniškega oddelka, sem pristopila do obojih, vendar pa se je izkazalo, da nekateri stanovalci na bolniškem oddelku težje komunicirajo verbalno. Pogovore s stanovalci bolniškega oddelka nisem mogla uporabiti za raziskavo, saj niso bili bistveni za problem raziskave. Tako so vsi intervjuvanci stanovalci bivalnega oddelka, od katerih sta dve stanovalki negibljivi, štirje pa delno ali povsem gibljivi.

Do zaposlenih sem ravno tako pristopila sama, jih prosila za sodelovanje pri raziskavi in jim tudi povedala, da se z raziskavo strinjata socialna delavka in direktorica doma. Raje kot intervju so izbrali možnost odgovarjanja na vprašalnik. Kot razlog so navedli pomanjkanje časa med delovnim časom, zato so vprašalnik raje vzeli domov. Vprašalnike sem razdelila približno petnajstim zaposlenim in na koncu dobila vrnjene samo štiri. Razlog vidim v tem, da so bila vprašanja zastavljena preveč opisno, saj so bila namenjena intervjuju z njimi.

3.4 Zbiranje podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo v mesecu avgustu leta 2009. V dom sem prihajala po kosilu stanovalcev, da sem jih čim manj motila. Ker sem sama pristopala do stanovalcev, so intervjuji potekali v njihovih sobah, le z enim stanovalcem sva šla na balkon. Vsakemu stanovalcu sem pred začetkom obrazložila namen raziskave in anonimnost njihovih odgovorov. Intervjuje sem snemala z diktafonom, ker nisem želela motiti pogovora z zapisovanjem. Tudi za dovoljenje uporabe diktafona sem prosila. Najprej sem mislila, da bo zbiranje podatkov potekalo hitreje, potem pa se je zgodilo, da je posamezni intervju s

stanovalcem trajal tudi več kot eno uro in pol. S stanovalci smo v pogovoru ustvarili prijetno vzdušje, zato smo pogosto zašli tudi na druge teme, ki niso bile pomembne za raziskavo. Vendar nisem prekinjala pogovora ter ga tako na vsak način poskušala vrniti na temo raziskave. Na prijetno vzdušje med pogovorom kaže tudi to, da mi je stanovalka skuhala kavo, kazala slike itd. Pogost komentar je bil, da jih gotovo nimam časa toliko poslušati, vendar sem vedno znova poudarila, da ga imam. Če so povedali kakršnokoli kritiko v povezavi z zaposlenimi, so izražali bojazen, da ne želijo nobenega zatožiti. Takoj, ko so povedali neko negativno stvar o odnosu zaposlenih, so se hitro popravili in povedali še kaj pozitivnega. Dobila sem občutek, da niso želeli biti preveč kritični, kljub temu da sem jim zagotovila anonimnost odgovorov. Težave sem imela pri stanovalcih na bolniškem oddelku. Kar v nekaj sob sem šla, vendar zaradi težjega komuniciranja s stanovalci nisem mogla opraviti intervjujev. Tam bi verjetno pri izbiri stanovalcev za intervju potrebovala pomoč socialne delavke, vendar sem se na koncu odločila, da uporabim intervjuje, ki sem jih opravila s stanovalci bivalnega oddelka.

Težave sem imela tudi z zbiranjem intervjujev z zaposlenimi, saj so zaradi pomanjkanja časa raje vzeli vprašalnik in obljubili, da ga bodo izpolnili doma. Vprašalnik je bil zastavljen bolj za intervju, vprašanja so bila odprta, za čim bolj opisne odgovore. Tako sem dobila vrnjene samo štiri vprašalnike, s kratkimi, premalo opisnimi odgovori, vendar vseeno pomembnimi za raziskavo.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Intervjuje s stanovalci sem posnela z diktafonom in jih nato prepisala ter uredila s pomočjo računalniškega programa Microsoft Word. Zapisane pogovore sem obdelala po metodi kvalitativne analize, ki jo je pri nas razvil Mesec (1998):

- Razčlenitev besedila na teme

Vse intervjuje sem prepisala in uredila po temah, ki so me v raziskavi zanimale:

1. Odločujoči dejavniki za odhod v dom:

- razlogi za odhod v dom,
- odločitev za odhod v dom,
- samostojnost, odvisnost od pomoči drugih pred prihodom v dom,
- opravljanje osnovnih vsakodnevnih opravil pred prihodom v dom,

- trenutna odločitev o odhodu v dom,
 - odnosi s svojci po prihodu v dom,
 - možnost občasne vrnitve domov.
2. Vseobsegajoča skrb za stanovalca:
- stopnja samostojne skrbi zase,
 - sprejetje odvisnosti od osebja,
 - vpliv stanovalcev na časovno izvajanje storitev.
3. Spodbujanje samostojnosti in aktivnosti stanovalcev:
- pomoč in spodbuda zaposlenih k aktivni skrbi zase.
4. Spoštovanje zasebnosti stanovalcev:
- način vstopanja zaposlenih v sobe stanovalcev,
 - oziranje zaposlenih na čas obiskov stanovalcev,
 - način opravljanja nege,
 - zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi.
5. Odnos zaposlenih do stanovalcev:
- prisotnost neosebnega, rutinskega ravnanja,
 - način imenovanja stanovalcev,
 - upoštevanje potreb in zahtev stanovalcev,
 - možnosti podajanja mnenja o delu zaposlenih,
 - premalo osebja.
6. Finančna samostojnost/odvisnost stanovalcev:
- finančno stanje pred prihodom v dom,
 - pokrivanje domskih stroškov,
 - prejemanje žepnine,
 - finančna pomoč svojcev,
 - občutki ob prejemanju žepnine.

- Izbor relevantnih delov besedila in pripisovanje pojmov

Iz intervjujev sem izbrala tiste dele besedila oziroma besedne zveze, ki se nanašajo na predmet raziskave, in jim pripisala pojme. Za ponazoritev navajam primer obdelave podatkov:

Tabela št. 3.1.: Primer obdelave podatkov

ŠT.	IZJAVE	POJMI – KODE
1. Odločujoči dejavniki za odhod v dom		
a) Razlog za odhod v dom		
1a	Prišla sem v dom, ker sem bila čisto onemogla.	bolezen/ zdravstveni razlogi
2a	Nisem imela niti možnosti, da bi bila doma, vsi so bili po službah, ni imel kdo skrbeti zame.	Ni bilo druge možnosti/ zapuščenost
3b	Prišla sem v dom, ker sta šla »tamlada dva« v službo, otroci v šolo, jaz pa sem bila sama doma.	Ni imel kdo skrbeti/ zapuščenost
4c	Razlog za odhod v dom je bilo nerazumevanje s »tamlado«. Tepla me je, en teden sem bila celo v varni hiši.	Nerazumevanje doma/ družinske razmere
5d	... da se doma s »tamlado« ne razumem dobro. Prišla je tudi »tamlada« k hiši, s katero se nisem razumel.	Nerazumevanje doma/ družinske razmere
6e	Pred petimi leti sem si zlomila kolk, zaradi česar sem imela težave s hojo. Čedalje pogosteje sem padala ...	Poškodba kolka/ zdravstveni razlogi
7f	Prišla sem, ker doma niso mogli več skrbeti zame.	Ni imel kdo skrbeti/ zapuščenost

- Kodiranje

Pojme sem med seboj primerjala in ugotavljala, kateri pojmi se nanašajo na podobne pojave ter jih nato glede na podobnost združila in pripisala skupni pojem – kodo.

- Združevanje sorodnih pojmov v kategorije

Primer:

V kategorijo razlogi za odhod v dom sodijo naslednji pojmi:

- zdravstveni razlogi,
- zapuščenost,
- družinske razmere.

Nato sem ključne kategorije še definirala.

Primer definiranja:

– Razlogi za odhod dom

Najpogosteje se stari ljudje odločijo za bivanje v domu iz zdravstvenih razlogov, zaradi česar ne morejo več skrbeti sami zase in pa na podlagi tega, ali je družina zmožna oziroma pripravljena skrbeti za starega človeka. Če družina nima na voljo drugih oblik socialnega

varstva, ki omogočajo bivanje starih ljudi v domačem okolju, je najpogostejša rešitev odhod v dom za stare. Razlog za odhod v dom so lahko tudi slabi odnosi s svojci.

– Odločitev za odhod v dom

Način, kako je star človek prišel v dom, močno vpliva na njegovo nadaljnje življenje v domu, zato je pomembno, da je v dom prišel po svoji volji in je bil vključen v odločitev o njegovem odhodu v dom. Pogosto se za preselitev v dom za stare odločijo namesto starega človeka svojci, njemu pa ne preostane drugega, kot da sprejme preselitev. Tak način je večkrat rešitev iz stiske za svojce, ne pa za starega človeka.

4 REZULTATI

4.1 Odločujoči dejavniki za odhod v dom

V raziskavi so v enakem razmerju omenjeni naslednji razlogi za odhod starega človeka v dom: zdravstveni razlogi, zapuščenost in družinske razmere. Pogosto se stari ljudje za bivanje v domu odločijo zaradi bolezni ali poškodbe, zaradi katere ne morejo več skrbeti sami zase (»Prišla sem v dom, ker sem bila čisto onemogla; pred petimi leti sem si zlomila kolk, zaradi česar sem imela težave s hojo.«).

Družina velikokrat ni zmožna skrbeti za starega človeka ali pa celo ni pripravljena skrbeti zanj zaradi nezdravih družinskih odnosov. Stanovalci tako omenijo, da doma ni imel kdo skrbeti za njih (»Nisem imela niti možnosti, da bi ostala doma, vsi so bili po službah, ni imel kdo skrbeti zame.«). Kot razlog za prihod v dom pa navedejo tudi slabe odnose s svojci. Dva stanovalca omenita spore s snaho (»Razlog za odhod v dom je bilo nerazumevanje s »tamlado«, tepla me je, en teden sem bila celo v varni hiši; prišla je tudi »tamlada« k hiši, s katero se nisem razumel.«).

Način, kako je star človek prišel v dom, močno vpliva na njegovo nadaljnje življenje v domu. Pomembno je, da je v dom prišel po svoji volji in je bil vključen v odločitev o njegovem odhodu v dom. Trije stanovalci so se skupaj z družino odločili za svoj odhod v dom (»S hčerko sva se pogovorili o odločitvi za odhod. Tako sva prišli do zaključka, da je edina pametna odločitev, da grem v dom.«). Prihod v dom pa je lahko zelo stresen, če odločitev namesto starega človeka sprejmejo svojci (»Nisem šel rad; s takim odporom sem prišla, se nisem strinjala.«). Tak način je večkrat rešitev iz stiske za svojce, ne pa za starega človeka, njemu ne preostane drugega, kot da sprejme odhod. Stanovalka je povedala: »Ko mi je hčerka povedala, sem ji rekla, naj gre kar ona, pa sem na koncu vseeno mogla iti jaz.«

Pred odhodom v dom so štirje stanovalci samostojno skrbeli sami zase, ena stanovalka je bila odvisna od pomoči svojcev, druga pa je skrbela zase, kolikor je zmogla, ostalo s pomočjo svojcev. Večina je torej samostojno opravljala osnovna vsakodnevna opravila, kot so kopanje, oblačenje, hranjenje, uporaba stranišča in kopalnice, vstajanje iz postelje. Dve stanovalki sta potrebovali pomoč pri osebni negi in uporabi stranišča zaradi negibljivosti.

Na vprašanje, ali bi se sedaj odločili za odhod v dom, če bi lahko ponovno izbirali, je večina stanovalcev povedala, da bi se odločili za odhod v dom (»Tudi sama bi šla takoj spet v dom. Več imam družjenja kot doma. Dokler je človek pokreten, lahko marsikaj počne v domu. Ko pa je enkrat nepokreten, nima nič od tega, drugega kot trpljenje.«). Pozitivna odločitev kaže na njihovo zadovoljstvo z življenjem v domu (»Preden sem prišla v dom, sem imela predsodek, kako je tukaj. Zdaj pa ko vem, kako je tukaj, pa vsakemu svetujem, naj pride v dom. Sploh dokler si še pokreten, da imaš še nekaj od tega.«). Le ena stanovalka je rekla, da bi raje ostala doma: »Doma je le doma. Doma te vse razveseljuje. Tudi če si slabe volje, si le doma.« Trije stanovalci so rekli, da bi se ponovno odločili za odhod v dom, vendar pa bi v primeru drugačnih razmer doma, raje ostali doma. Te izjave kažejo na to, da so se ljudje sicer privadili na življenje v domu, ga sprejeli, vendar so šli v dom s težkim srcem, po volji svojcev.

Večina stanovalcev pove, da jih svojci še vedno obiskujejo in so z njimi v rednem stiku (»Imam še stike s svojci, še pridejo na obisk.«). Ena stanovalka pa pravi, da so obiski bolj redki kot na začetku. Razlog, da svojci starega človeka po prihodu v dom obiskujejo manj, je velikokrat njihovo prepričanje, da je v domu za starega človeka dobro poskrbljeno in se jim ne zdi pomembno vzdrževati stike. Za starega človeka je to zelo hudo, saj je moral zapustiti okolje, v katerem je živel in delal, potem pa ga zapustijo še svojci.

Stanovalci imajo možnost občasne vrnitve domov, vendar jih večina ne hodi domov. Zaradi starosti in bolezni se raje izogibajo potovanjem (»Že toliko let sem na postelji, da se je kar težko spraviti.«). Posledično izgubijo povezanost s svojo življenjsko okolico, v kateri so prej živeli, s prijatelji, sosedi. Ob misli na dom jim postane hudo (»Me sicer zelo boli, ker sem zapustila svoj dom, pa toliko naredila. Celo življenje sem delala, sem mislila, da bom umrla v svojem domu. Sedaj pa se je zgodilo, da spet plačujem svoj dom.«).

4.2 Vseobsegajoča skrb za stanovalca

Odvisnost od osebja je pogojena z gibljivostjo stanovalca. Ena stanovalka je gibljiva in povsem samostojno skrbi zase. Lahko si skuha, če želi, sama hodi jest v jedilnico, postelje si posteljo, pripravi perilo za pranje, pospravi, pomete. Negibljiv star človek pa je bolj odvisen od pomoči osebja, saj potrebuje pomoč pri zagotavljanju osnovnih življenjskih potreb (umivanje, hranjenje, oblačenje). Stanovalka, ki je negibljiva, potrebuje pomoč pri umivanju,

oblačenju, hrano ji prinesejo v sobo, vendar pa še vseeno sama je in poskuša narediti sama, kolikor zmore (»Naredim tisto, kar še lahko, glede na to, da sem na postelji. Od pasu navzgor se sama umijem, dol pa me morajo oni.«). Tudi ostali stanovalci, ki so gibljivi, so pa zaradi bolezni opešali, naredijo kolikor zmorejo, pri nekaterih opravilih pa potrebujejo pomoč osebja. (»Jaz kar sam naredim, kar le morem. Sam želim migati, ker drugače postaneš kar trd; kar lahko sama, sama naredim. Kar pa ne, mi pa pomagajo.«). Navadno je pomoč potrebna pri oblačenju ali umivanju.

Na vprašanje zaposlenim, ali zaradi pomanjkanja časa kdaj kakšno stvar raje sami naredijo namesto stanovalca in s tem povečujejo odvisnost stanovalcev od osebja, so vsi odgovorili pritrdilno. To se dogaja predvsem pri negibljivih stanovalcih – pri hranjenju, pri jutranji in opoldanski negi (»Pomanjkanje časa je pogosto razlog, da naredim kaj namesto stanovalca. Raje sama nahranim stanovalca, kot da ga čakam, saj sam prepočasi je; zaradi pomanjkanja kadra pogosto zmanjkuje časa in te delo sili, da kdaj narediš kaj tudi namesto stanovalca. To se dogaja tako pri negi kot tudi pri hranjenju.«).

Vsi zaposleni tudi opazajo, da zmožnost samooskrbe stanovalca kmalu po prihodu v dom pade in postane pasiven, odvisen od osebja. Kot razlog ponovno navedejo pomanjkanje časa zaposlenih. Pravijo pa, da je vse odvisno od tega, v kakšnem stanju pride stanovalec v dom in pa od svojcev, koliko se zanimajo in spodbujajo starega človeka. Opažajo tudi, da stanovalce zatre ime ustanove, saj je pogosto razmišljanje stanovalcev »Kar bo pa bo, samo, da si čim prej frej«. Stanovalci začnejo posedati, poležavati in posledično oslabijo.

Stari ljudje so se navadili na odvisnost od osebja, na njihovo pomoč pri opravilih, ki jih sami ne morejo narediti (»Ni mi težko, da skrbijo zame, kar ne morem sama. Sem se kar navadila«.). Stanovalka, ki je gibljiva, pove, da ne čuti odvisnosti od osebja. Medtem ko je bilo negibljivi stanovalki zelo težko sprejeti odvisnost od osebja (»Bilo mi je težko sprejeti odvisnost od osebja, ker sem sramežljiva. Lagala bi, če bi rekla drugače. Vedno sem godrnjala, še sedaj včasih. Mi je nerodno biti razgaljena, pa noge narazen, da me umijejo.«.). Ena stanovalka, ki jo sicer ne moti odvisnost od osebja, pa je povedala, da se je bilo težko sprijazniti s tem, da si odvisen od nekoga: »Težko se je bilo sprijazniti s tem, da si včasih lahko počel vse, si bil aktiven, potem pa kar naenkrat ne več.« Prehod od moči in aktivnih sposobnosti k šibkosti in nemoči je za starega človeka vse prej kot preprost.

Stanovalce ne moti prilagajanje časovno določenim opravilom in dejavnostim zaposlenih, urniku se prilagajajo, so se ga navadili (»To kar pride v navado; ...se prilagodim tistemu, kar je.«). Ena stanovalka pa včasih moti prilagajanje urniku zaposlenih, saj je včasih ta v nasprotju z njenimi potrebami in interesi (»Včasih me moti, da se moram prilagajati urniku. Sploh ob nedeljah se to najbolj pokaže. Negovalke bi šle rade čim prej domov k svojim družinam, potem pa že ob šestih govorijo, naj gremo v posteljo. Kje boš šel spat, če je zunaj še dan.«). Drug tak primer je, da zaposleni vztrajajo pri tem, da stanovalec da perilo v pranje, četudi po njegovem še ni umazano (»Včasih se zgodi, da hočejo že po enem dnevu obleke dati v pranje, pa jim ne pustim. Jim kar rečem, da bom oblekla še naslednji dan. Jaz imam eno srajco lahko za cel teden. Zakaj bi dala prati, da se potem cunje spirajo in uničujejo.«).

Stanovalci, ki so odvisni od osebja, imajo veliko manj vpliva na časovno izvajanje storitev. Na to kažejo naslednje izjave stanovalcev: »Kdaj bodo poskrbeli za higieno pa je v njihovih rokah; tukaj mi prinesejo obroke na posteljo. Ni tako, da bi rekla, sedaj pa nisem lačna, bom kasneje; to so kar ure določene.« Stanovalka, ki je povsem samostojna, sama odloča o tem, kdaj se bo umila itd. Tudi sama opaža, da imajo negibljivi stanovalci manj možnosti odločanja.

Tudi zaposlene sem vprašala, ali imajo stanovalci pravico do odločitve, kdaj jim bo osebna nega in pomoč nudena. Vsi vprašani so povedali, da se navadno držijo urnika. Upoštevanje želja stanovalcev je odvisno predvsem od časa zaposlenih (»Če je potrebno in predvsem, če imamo čas, potem se jim tudi prilagodimo.«).

4.3 Spodbujanje samostojnosti in aktivnosti

Stanovalci z odgovori potrjujejo, da jih zaposleni spodbujajo k aktivni skrbi zase, jim pomagajo z besedno spodbudo, jih opominjajo. Povejo, da zaposleni radi vidijo, da stanovalci sami kaj naredijo in s tem njim olajšajo delo (»Osebe radi vidijo, da pometem, posteljem, pa njim ni treba.«). Spodbujajo jih z besedami: »Le dajmo, le dajmo, uuu, saj gre, bravo.« Navadno jim omogočajo samostojno skrb zase na način, da jim prinesejo mokre krpe, da se stanovalci sami umijejo, kolikor zmorejo. Tistim stanovalcem, ki lahko, zaposleni pustijo, da sami pospravijo posteljo, pometejo, si zložijo perilo itd. (»Tudi ko perilo pripeljejo iz pralnice, ga dajo na posteljo in če vidijo, da ga ti sam lahko zložiš, ti pustijo, drugače oni; pri negi pa mi prinesejo mokre krpe, da se zgoraj sama umijem.«).

Tudi zaposleni povejo, da največkrat dajo stanovalcu mokre krpice, da se sam umije. Ena od zaposlenih našteje načine, kako še spodbuja stanovalce: »Spodbujam ga z besedami: Prosim, če se umijete, to zmorete, potrudite se ... Večinoma se jih spodbuja, se jim delno pomaga, tako da mu pomagaš nesti kozarec k ustom, če ga ne zmore sam, drži pa ga lahko. Pri hrani se jim pomaga tako, da mu čim bolj približaš hrano, mu daš slinček, ga spodbujaš, naj pogleda, kako je dobro pripravljeno, kako diši ipd.« Vendar še vseeno vsi zaposleni poudarijo, da imajo na razpolago premalo časa za spodbujanje in motiviranje stanovalcev. Stanovalcu dajo možnost, da naredi kaj sam, v primeru, da je še zelo aktiven, hitro razume in je tudi zmožen hitro in dobro opraviti določeno stvar (»Počakam, če je zmožen narediti dobro in dokaj hitro.«). V nasprotnem primeru pa zaradi pomanjkanja časa zaposleni raje sami naredijo namesto stanovalca, kot da bi ga spodbujali k aktivni skrbi zase in k uporabljanju morebitnih še ohranjenih sposobnosti. Če naredijo namesto njih, je narejeno veliko hitreje in bolj učinkovito. Spodbujanje stanovalca od osebja zahteva veliko časa (»Enostavno je premalo časa, da bi se dogovarjali in ga motivirali, naj se sam umije po obrazu in roke, naj se počee.«).

4.4 Spoštovanje zasebnosti stanovalcev

Rezultati so pokazali, da večina zaposlenih potrka, preden vstopi v sobo. Vendar pa je po navedbah stanovalcev nekaj takih, ki vstopijo brez trkanja (»Eni potrkajo, drugi pa pridejo v sobo, brez da bi potrkali. Ni tako veliko takih, ki ne bi potrkali, so pa.«). Podobno stanovalci pravijo glede čakanja zaposlenih na odziv stanovalca. Nekateri počakajo na odziv, drugi ne (»Ne počakajo na moj odziv. Če slišim, rečem ja, drugače pa vseeno pridejo notri.«).

Zaposleni pa so povedali, da večina potrkajo, samo en zaposlen je povedal, da potrka, če se spomni. Na odziv stanovalca pa počakajo v primeru, da je stanovalec sam v sobi. Kjer je več stanovalcev v sobi, ne čakajo na odziv.

Štirje stanovalci povejo, da zaposleni ne spoštujejo časa, ko imajo stanovalci obiske. Obiski morajo stopiti iz sobe, da lahko zaposleni opravijo nego pri stanovalcu (»Ko so moji na obisku, gredo ven, da negovalke naredijo svoje; če pa je nega, pa ona pove, da je nega in morajo iti obiski ven.«). Dve stanovalki pravita, da se zaposleni ozirajo na čas obiskov, gredo tisti čas nego opravljati drugemu stanovalcu. Odvisno je tudi od časa zaposlenih (»Kadar

imam obiske in ima negovalka čas, potem počaka in pride kasneje nazaj. Če pa nima časa, pa obiski stopijo ven.«).

Tudi zaposleni povejo, da se ozirajo na čas obiskov, če jim to dopušča čas (»Takrat opravi storitev pri drugem. Če pa ne gre, je to med obiski; mi ne moremo počakati, ker imamo prenatrpan urnik.«).

Večina stanovalcev pove, da zaposleni med nego zapirajo vrata. Kdaj pa kdaj se zgodi, da jih ne zaprejo (»Je šla negovalka ven, vrata pa pustila priprta. Vsak, ki je šel mimo, me je lahko videl.«). Stanovalce ne moti, da opravljajo nego pred drugimi sostanovalci, dve stanovalki pa sta vseeno povedali, da ju prisotnost sostanovalk med nego moti (»Ko so prišli opravljati nego, se je sostanovalka usedla na posteljo tako, da me je lahko opazovala. Vem, da je bila fribčna; najbolj me moti, ker se sostanovalka usede zraven postelje pa gleda.«). Ena izmed stanovalk je povedala tudi, da jo moti, ker je med opravljanjem nege prisotnih več različnih negovalk (»Včasih jih je bilo celo več pri negi, to je človeku nerodno. Enkrat je osebno nego opravljala novinka. Pa pride drugi za njo in me vpraša, kdo me je uredil. Nisem vedela, zakaj sprašuje, in sem povedala kdo, on pa je odgovoril: »A zato ste od pasu dol vsa rumena!« To mi pa tudi ni všeč, jaz tudi ne vidim, kaj je spodaj.«).

Vsi zaposleni poudarjajo, da med nego obvezno zapirajo vrata. Nego opravljajo pred drugimi sostanovalci, povejo pa tudi, da je pri negi prisotnih več različnih oseb (»Nikakor pa ni vedno ista negovalka; nego dela več različnih ljudi, ni vedno ista oseba; nemogoče, da bi enemu stanovalcu delala nego vedno ena in ista oseba. Največkrat je to mogoče dvakrat ali trikrat v izmeni.«).

Ena stanovalka ima enoposteljno sobo, vsi ostali imajo dvoposteljno sobo. Z nastanitvijo v sobi so zadovoljni, ker imajo družbo in se radi pogovarjajo. Povejo pa, da je potrebnega veliko prilagajanja (»Vsi imamo neke slabosti, je treba potrpeti.«). Dve stanovalki bi sicer raje imeli enoposteljno sobo, vendar si jo zaradi finančnih razlogov ne moreta privoščiti. Moti jih, ker imajo štirje stanovalci skupno stranišče, veliko bolje bi bilo, če bi ga imela skupaj dva stanovalca. Stanovalka glede tega pravi: »Moti me, ker imamo štirje skupaj stranišče. V sosednji sobi sta dva moška, pa je eden bolan in včasih ne more lulati v školjko in je povsod mokro. Mi pa potem stopamo gor. Jaz sem že dobila na nogi izpuščaj. Bolje bi bilo, če bi imeli samo dve stanovalki skupaj stranišče. Rekli smo že to sestrām, pa nič ne ukrepajo. Sedaj

čistijo malo bolj pogosto, se je pa tudi že dogajalo, da je bila cel dan plenica v stranišču in je zaudarjalo.«

4.5 Odnos zaposlenih do stanovalcev

Prijaznost, vljudnost, spoštovanje so vrednote zaposlenih, ki jih stanovalci največkrat omenijo. Po besedah stanovalcev je večina zaposlenih prijaznih, se pa najdejo tudi takšni, ki svoje delo opravljajo rutinsko, neosebno (»Nekatere so zelo prijazne, druge bolj uradne; različno ravnaajo, so različni karakterji; nekaj je takih, da so kdaj jezne. Kakšna je taka, da bi rada oblast nad nami.«). Iz izjav stanovalcev je razvidno, da je od zaposlenih in njihovih osebnih značilnosti odvisno, kakšen odnos in pristop do stanovalcev bodo zavzeli. Nekateri zaposleni pri skrbi za starega človeka ne izražajo spoštovanja, naklonjenosti, človeške topline, ki je potrebna v odnosu s starim človekom. Na neosebni, rutinski odnos osebja do stanovalcev kažejo tudi naslednje izjave stanovalk: »Imam občutek, da pridejo v sobo, naredijo svoje in gredo. Sem bolj številka; za pogovor pa si ne vzamejo časa. Z mano se ne pogovarjajo kaj dosti; enkrat sem celo doživela nesramnost ene od strežnic. Je bila zelo razburljiva. Sem namreč precej poraščena na intimnih predelih. Pa je strežnica, ko je videla, dala kar glavo med noge, pa rekla: »Ježeš, kaj pa je to, kaj takega pa še nisem videla!«. To me je pa zelo prizadelo, vendar sem bila kar tiho. Ni ji bilo potrebno tako odreagirati.« Stanovalci kljub temu spoštujejo težko, naporno delo zaposlenih (»Malo je potrebno potrpeti, tudi punce, ki to delajo, morajo veliko potrpeti.«).

Na vprašanje zaposlenim, ali si vzamejo čas za pogovor s stanovalci in ali jim čas dopušča poglobljen, pristen odnos, so odgovorili, da za poglobljene pogovore s stanovalci nimajo časa. Pri stanovalcih naredijo samo tisto, kar je nujno (»Se zgodi, da stanovalca včasih sploh ne vidim, če nimam pri njem posebnega opravila.«).

Vsi zaposleni stanovalce vikajo, četudi so jim stanovalci rekli, naj se jih tika (»Sicer sem jim že velikokrat rekla naj me tikajo, kličejo po imenu, pa odgovorijo, da ne smejo; raje bi videl, da bi me tikali.«). Naslavljaajo jih z imenom ali priimkom. Tudi zaposleni odgovarjajo, da vse stanovalce obvezno vikajo in jih prav tako naslavljaajo z imenom ali s priimkom (»Jih pa toliko poznam, da vem, komu prija klicanje po imenu in komu po priimku.«).

Zaposleni pogosto vprašajo stanovalce, če potrebujejo kakšno pomoč in če jim kakorkoli lahko pomagajo (»Če jih potrebuješ, jih lahko pokličeš po zvoncu; velikokrat katera vpraša, če je kaj treba, če kaj rabim.«). Upoštevanje želja stanovalcev pa je zaradi preobremenjenosti osebja še vedno odvisno od časa, ki ga imajo zaposleni na razpolago (»Včasih pridejo malo prej, včasih malo kasneje.«). Včasih se zgodi, da zaposleni spregledajo potrebe stanovalcev ali pa se jim zdijo te nepomembne (»Včasih pa tudi kaj nepremišljeno naredim. Zadnjič sem si zaželela kave in sem pozvonila. Prišla je strežnica in rekla: »A za tole ste zvonila?«, ko sem ji odgovorila, da bi rada kavo. To me je pa zbolelo. Saj razumem, da če je nekje nekaj bolj nujnega, pa ja ne bo pustila pa prišla k meni zaradi kave. Ampak zdaj vsaj vem, kaj smem in kaj ne smem.«). Takšna reakcija zaposlenih na potrebe in želje stanovalcev kaže na nepomembnost in manjvrednost potreb starih ljudi. En tak primer sem opazila tudi sama, ko je zaposlena vzela stanovalki vse mokre krpice za umivanje. Bolj je stanovalka vztrajala pri tem, da jih želi imeti, da se velikokrat čez dan obriše, je zaposlena ni upoštevala. Rekla ji je, da jih ne sme imeti, da jih dobijo samo med nego, torej takrat, ko zaposleni opravljajo nego. Niti ji ni prinesla drugih.

Stanovalci zaposlenim lahko povejo svoje mnenje o njihovem delu, če s čimerkoli niso zadovoljni (»Vsak človek je drugačen od mene, pa jim povem, kako bi jaz rada.«). Vendar povečini povejo, da jih do sedaj še ni bilo potrebno opozarjati, nimajo posebnih kritik na njihovo delo. Če je karkoli narobe, nočejo škodovati zaposlenim, da bi koga od njih zatožili.

Zaposleni glede možnosti podajanja mnenj stanovalcev opazajo, da zaradi stalnega menjavanja zaposlenih po oddelkih stanovalci ne povejo svojih težav (»Moti jih tudi to, da se osebje zelo menjava po oddelkih, tako da se ne morejo obrniti na nikogar, če imajo kakšno prošnjo; kaže se v zaupanju stanovalcev, ne povedo vseh svojih težav.«).

Večina stanovalcev se strinja, da je premalo zaposlenih. Pokažejo predvsem sočutje do njihovega težkega dela (»Stalno hitijo, vse so premočene od dela.«), nimajo pa občutka, da bi bili zato sami prikrajšani. Povejo le, da se negovalke zaradi prenatrpanega urnika nimajo časa pogovarjati z njimi.

4.6 Finančna odvisnost/samostojnost stanovalcev

Vsi stari ljudje so bili pred prihodom v dom finančno samostojni. Imeli so svoje pokojnine, s katerimi so prosto razpolagali. Sedaj se stroški oskrbe v domu krijejo iz njihovih pokojnin, ostanek doplačujejo svojci. Starim ljudem tako ne ostane nič denarja, žepnino dobivata samo dva stanovalca. Ostali so odvisni od finančne pomoči svojcev ali pa imajo minimalne prihranke (»Kar mi dajo otroci, to imam.«). Nekateri težko sprejmejo denarno pomoč svojih otrok (»Niti ne prosim svojcev. Sem preponosna, da bi prosila. Mi je še toliko ostalo prihrankov, ko sem bila doma«).

Večina jih pove, da ne potrebujejo veliko, zase imajo zadosti, saj je potrebno živeti skromno (»Saj ne rabim veliko, vsaj za kakšno malenkost; skromno je potrebno živeti; če imaš premalo, moraš pa malo potrpeti.«). Dve stanovalki izrazita nezadovoljstvo s takšnim načinom dodeljevanja žepnine. Težko jima je, ker nimata nič svojega, žepnina pa je premajhna za njune potrebe. Žepnina, ki jo dobivata, je za najbolj osnovne stvari (»Težko se je bilo sprijaznit s tem. Nisem zadovoljna s takim načinom dodeljevanja, samo moraš biti. Raje bi videla, da bi bilo več. Je majhna žepnina, bolje bi bilo, da bi bila malo večja; rada bi imela nekaj svojega, pa nimam. Slabo se počutim ob tem, je težko.«).

Starim ljudem se zdi pomembno, da tudi sami dajo nekaj v zameno tistemu, ki mu pomaga, zato zelo radi zaposlenim ponudijo kakšno malenkost. Zaposlenim želijo na nek način pokazati spoštovanje, zahvalo za to, ker jim pomagajo (»Kdaj pa kdaj kupim kakšno kavo za sestre, saj ne dam dosti, to je moj lep namen; jaz rada kaj ponudim, vedno gledam, da imam kakšen bombonček, da ponudim puncam.«).

5 RAZPRAVA

Za odhod v dom se stari ljudje odločijo iz različnih razlogov. Največkrat je povod za odhod bolezen ali poškodba starega človeka, slabe družinske razmere in pa dejstvo, da nima doma kdo skrbeti zanj. Način, kako je prišlo do odločitve za odhod v dom, je odločilnega pomena za kasnejše zadovoljstvo v domu. Za starega človeka je odhod v dom veliko lažji, če je prišel po svoji volji in je bila odločitev sprejeta skupaj s svojci. Družina pa zaradi hitrega tempa življenja ne more skrbeti za starega človeka in je njegov odhod v dom pogosto rešitev iz stiske za svojce. Star človek prave izbire, naj odide v dom za stare ali ne, pravzaprav nima, tako da mu ne preostane drugega, kot da sprejme odhod. Z odhodom v dom se začne za starega človeka nov način življenja, med ljudmi, ki jih ne pozna. Večina stanovalcev vzdržuje stik s svojci, kar staremu človeku veliko pomeni, mu daje veselje do življenja v domu. Vsak stik stanovalca s svojci, prijatelji, znanci je zanj več kot le obisk, je stik z zunanjim, domačim okoljem. Počuti se ljubljenega, še vedno pomembnega. Občutek ima, da so ga ljudje, s katerimi je živel pred prihodom v dom, imeli radi. Kljub možnosti občasnega odhoda v domače okolje se jih večina ne vrača domov. Zaradi starosti in bolezni se raje izogibajo potovanjem. Jim pa ob misli na dom postane hudo, težko jim je, ker so morali zapustiti svoj dom, za katerega so delali celo življenje. Vseeno pa na zadovoljstvo z življenjem v domu kažejo odgovori stanovalcev, da bi se sedaj, če bi imeli ponovno možnost izbirati, odločili za odhod v dom.

V domu za stare je stopnja odvisnosti od drugih ljudi zelo visoka, odvisnost od osebja pa je pogojena predvsem z gibljivostjo stanovalca. Negibljiv star človek je bolj odvisen od pomoči osebja, saj potrebuje pomoč pri zagotavljanju osnovnih življenjskih potreb. Vendar o vseobsegajoči skrbi za stanovalca ne moremo govoriti. Stanovalci še vseeno poskušajo sami narediti, kolikor zmorejo. Pri nekaterih opravilih (umivanje, oblačenje) sicer potrebujejo pomoč, vendar ne čutijo odvisnosti od osebja na način, da bi jim bila odvzeta vsaka samostojna skrb zase. Zaposleni, bolj kot stanovalci sami, poudarjajo odvisnost starih ljudi od osebja, saj pogosto zaradi pomanjkanja časa naredijo kaj namesto stanovalca in s tem povečujejo njegovo odvisnost od osebja. Opažajo tudi, da zmožnost samooskrbe pri nekaterih stanovalcih po prihodu v dom pade in postanejo pasivni, odvisni od zaposlenih. Razloge vidijo v pomanjkanju časa zaposlenih, v zdravstvenem stanju stanovalca pri prihodu v dom, odnosu svojcev do stanovalcev, pa tudi v odnosu stanovalcev do življenja v domu za stare.

Stanovalci imajo omejene možnosti za soodločanje o svojem vsakdanjem življenju, imajo manj vpliva na časovno izvajanje storitev, predvsem negibljivi stanovalci. Ne morejo veliko vplivati na to, kdaj bodo zaposleni izvajali osebno nego in pomoč, kdaj bodo prinesli obrok v sobo itd. Dnevni red je določen in strukturiran. Večina se je raje prilagodila časovno določenim opravilom in dejavnostim zaposlenih. Vendar pa se zgodi, da je kdaj urnik zaposlenih v nasprotju s potrebami in interesi stanovalca. Zaposleni upoštevajo želje stanovalcev, se jim prilagodijo, če imajo čas. Še vedno je v ospredju doseganje in zadovoljevanje medicinskih ciljev oskrbe. Zaradi pomanjkanja kadra in posledično pomanjkanja časa zaposlenih so potrebe stanovalcev pogosto preslišane.

Lahko bi rekli, da so v domu prisotne tako spodbudno-podporne kot tudi odvisno-podporne oblike pomoči. Pri spodbudno-podporni obliki pomoči se stanovalca spodbuja k čim bolj samostojnemu preživljanju starosti. Prisotnost takšne oblike pomoči se kaže v odgovorih stanovalcev, da jih zaposleni spodbujajo k aktivni skrbi zase, jim pomagajo z besedno spodbudo, pustijo, da sami pospravijo posteljo, pometejo, si zložijo perilo, pri negi jim prinesejo mokre krpice, da se sami umijejo itd. Na takšne načine zaposleni omogočijo stanovalcem samostojno in aktivno skrb zase in jih spodbujajo k uporabljanju ohranjenih sposobnosti. Spodbujanje stanovalca pa od osebja zahteva veliko časa. Zaposleni zaradi pomanjkanja časa pogosto raje sami naredijo, kot da bi spodbujali stanovalca. Dajo mu možnost, da naredi sam v primeru, da je še zelo aktiven, hitro razume in je zmožen hitro in dobro opraviti določeno stvar. V nasprotnem primeru je veliko hitreje in bolj učinkovito, če zaposleni sami naredijo. Takšno ravnanje vodi stanovalce v vse večjo odvisnost od osebja in do upadanja njihovih sposobnosti.

Pomembno je, koliko zasebnosti dom nudi stanovalcem. Spoštovanje zasebnosti se kaže že v načinu vstopanja zaposlenih v sobe stanovalcev. Osebje sicer potrka, ko pride do sobe, vendar ne počaka na odgovor stanovalca, ampak kar vstopi. Zaposleni so povedali, da potrkajo in počakajo na odziv stanovalca v primeru, če je stanovalec sam v sobi. Kjer je več stanovalcev v sobi, ne čakajo na odziv. Negibljivi stanovalci imajo že tako manj možnosti za zasebnost zaradi neposredne prostorske bližine neznanih oseb, potem pa se še zgodi, da zaposleni pridejo v sobo brez trkanja in čakanja na odziv stanovalca. Pravica do zasebnosti stanovalca je omejena tudi takrat, kadar zaposleni med nego ne zapirajo vrat in jo opravljajo pred drugimi sostanovalci. Večina stanovalcev sicer pove, da zaposleni zapirajo vrata, se pa tudi zgodi, da

ne vedno. Nego opravljajo pred sstanovalci, od posameznika in njegove osebnosti pa je odvisno, ali ga to moti ali ne. Nekateri so povedali, da jih ne moti, spet drugi pa so bolj zadržani in bi želeli več zasebnosti med opravljanjem nege. Zaposleni ne uredijo, da bi sstanovalec takrat zapustil sobo, zato je stanovalec prisiljen dovoliti, da ga sstanovalec ali celo več sstanovalcev opazuje med opravljanjem najbolj intimnih stvari.

Tako stanovalci kot tudi zaposleni povedo, da morajo obiski v času opravljanja nege stopiti ven iz sobe. Le redko se zgodi, da bi šli zaposleni tisti čas nego opravljati drugemu stanovalcu. Po eni strani je pozitivno, da morajo med opravljanjem nege obiski zapustiti sobo in se stanovalcu ali sstanovalcu omogoči večja zasebnost. Vendar pa se morajo po drugi strani spet stanovalci in svojci prilagajati urniku zaposlenih. Zaposleni ne spoštujejo časa, ko imajo stanovalci obiske oziroma je prilagajanje odvisno od njihovega časa, ki pa ga navadno zaradi prenatrpanega urnika nimajo.

Z nastanitvijo v dvoposteljni sobi so stanovalci zadovoljni, ker imajo družbo in se radi pogovarjajo. Nekateri bi imeli svojo sobo, vendar si jo zaradi finančnih razlogov ne morejo privoščiti. Potrebna je veliko prilaganja v sobi, kjer sta dva ali več stanovalcev. Stanovalce moti skupna uporaba stranišča, vendar pa notranja ureditev prostorov v domu ne omogoča drugačne rešitve tega problema.

Medsebojni odnosi med stanovalci in zaposlenimi so zelo pomembni. Spoštljiv in individualiziran pristop zaposlenih do stanovalcev kot celostnih oseb pomembno vpliva na počutje stanovalcev v domu. Stanovalci poudarjajo prijaznost in vljudnost osebja, spoštujejo njihovo težko in naporno delo. Zelo je odvisno od osebnostnih značilnosti osebja, kakšen odnos do stanovalcev zavzemajo, ali v odnosu do starega človeka izražajo spoštovanje in naklonjenost. Nekateri svoje delo opravljajo neosebno in rutinsko, saj je v odnosu čutiti uradnost, nesramnost, razburljivost in oblastnost. Za pogovor s stanovalci si ne vzamejo časa, kar potrdijo tudi zaposleni sami. Čas jim ne dopušča poglobljenega, pristnega odnosa. Pri stanovalcih naredijo samo tisto, kar je nujno. Pomanjkanje časa je tudi razlog, da se želje stanovalcev ne upoštevajo v tolikšni meri, kot bi želeli stanovalci. Zgodi se tudi, da zaposleni spregledajo potrebe stanovalcev ali pa se jim te zdijo nepomembne. S takšnim ravnanjem utišajo stanovalca, mu dajo občutek nepomembnosti in manjvrednosti.

Stanovalci lahko zaposlenim povejo svoje mnenje o njihovem delu, če s čimerkoli niso zadovoljni, kar kaže na odprto komunikacijo med njimi. Nekateri pa nimajo posebnih kritik na njihovo delo in če je že karkoli narobe, nočejo škodovati zaposlenim. To kaže na zavzemanje skromne drže stanovalca, je zadovoljen z oskrbo, četudi je kdaj kaj narobe, noče zatožiti zaposlenih.

Stanovalci so bili pred prihodom v dom finančno samostojni. S prihodom v dom pa so postali odvisni od finančne pomoči svojcev, saj je njihova pokojnina v celoti namenjena pokrivanju stroškov oskrbe, žepnine pa ne dobivajo. Tisti, ki dobivajo minimalno žepnino, niso zadovoljni s takšnim načinom dodeljevanja denarja. Morali so se prilagoditi, potrpeti, saj jim ni preostalo drugega. Svoje osebne potrebe so morali skrčiti na minimum. Kljub temu da imajo žepnino in prihranke le za najbolj osnovne stvari, se jim zdi pomembno, da zaposlenim dajo nekaj v zameno za njihovo pomoč. Po navadi je to kakšna malenkost, ki pa daje stanovalcu občutek lastne koristnosti, da tudi sam doprinese k odnosu z negovalcem. Lažje bo sprejel dejstvo, da je potreben pomoči.

Rezultati raziskave nam pokažejo, da je stopnja samostojnosti in zasebnosti stanovalca v domu za stare v prvi vrsti odvisna od gibljivosti stanovalca. Negibljiv stanovalec ima manj možnosti za samostojno in zasebno življenje v domu za stare, od zaposlenih pa je odvisno koliko podpore in spodbude mu bodo zagotovili za aktivno skrb zase in predvsem koliko možnosti mu bodo dali za ohranjanje njegove zasebnosti in dostojanstva.

Kljub temu da negibljiv star človek potrebuje pomoč pri osnovnih življenjskih potrebah, kot so umivanje, oblačenje, hranjenje, je pomembno, da ravnanje zaposlenih ne povečuje odvisnosti stanovalca od osebja. Zaposleni dajo možnost, da stanovalec tudi sam prispeva pri skrbi zase, vendar zaradi pomanjkanja časa spodbujajo tiste, ki lahko sami naredijo dovolj hitro in tudi dovolj hitro razumejo. Pri tistih stanovalcih, kjer je za spodbudo k uporabljanju ohranjenih sposobnosti potrebna pomoč in prisotnost zaposlenega, raje zaposleni sami naredijo, kot da bi čakali stanovalca. Za stanovalca pa je pomembno, da se mu pomaga ohranjati ravno tiste dejavnosti, za katere sam nima več energije in potrebuje spodbudo okolice.

Pomanjkanje časa zaposlenih je prepogost razlog za njihovo rutinsko ravnanje in neupoštevanje zasebnosti stanovalcev. Prav tako je pomanjkanje časa razlog, da se ne spodbuja stanovalcev, kot bi se jih lahko, da so njihove potrebe pogosto preslišane, želje neupoštevane, za pogovor z njimi pa ni časa.

6 SKLEPI

- Odločujoči dejavniki za odhod starih ljudi v dom za stare so zdravstveni razlogi, zapuščenost in družinske razmere. Za kasnejše zadovoljstvo z življenjem v domu je pomemben način, kako je prišlo do odločitve za odhod v dom, in pa vzdrževanje stikov s svojci po prihodu v dom. Zgodi se tudi, da v dom pridejo stari ljudje samostojni, potrebujejo le delno pomoč svojcev, vendar če jo družina ne more zagotoviti in nima na voljo drugih oblik socialnega varstva, ki bi omogočale bivanje starih ljudi v domačem okolju, potem ne preostane drugega kot odhod starega človeka v dom.
- Stopnja odvisnosti stanovalcev od osebja je odvisna od gibljivosti stanovalca. Gibljiv stanovalec ne čuti tolikšne odvisnosti od osebja kot gibljiv stanovalec, ki potrebuje pomoč osebja pri zagotavljanju osnovnih življenjskih potreb. Zaposleni bolj poudarjajo odvisnost od osebja, kot jo stanovalci dejansko občutijo.
- Tudi prilagajanje urniku zaposlenih je v prvi vrsti odvisno od gibljivosti stanovalca. Gibljiv stanovalec se sam odloča, kdaj bo poskrbel za osebno higieno, medtem ko imajo negibljivi stanovalci manj vpliva na časovno izvajanje storitev. Od časa zaposlenih je odvisno, ali upoštevajo in se prilagodijo željam stanovalcev.
- V domu so prisotne tako spodbudno-podporne kot tudi odvisno-podporne oblike pomoči. Osebje spodbuja stanovalce k samostojni in aktivni skrbi zase in k uporabljanju ohranjenih sposobnosti, če le ima čas. Vendar pa zaradi pomanjkanja časa pogosto raje sami naredijo določeno stvar namesto stanovalca in ga s takšnim načinom ravnanja pahnejo v vse večjo odvisnost od osebja, kar vodi do upadanja njihovih sposobnosti.
- Pravica do zasebnosti je omejena takrat, kadar zaposleni med opravljanjem nege ne zapirajo vrat, jo opravljajo pred drugimi sostanovalci in ne spoštujejo časa, ko ima stanovalec obiske. Stanovalce moti skupna uporaba stranišča, vendar pa notranja ureditev prostorov v domu ne omogoča drugačne rešitve tega problema.
- Odnosi med zaposlenimi in stanovalci kažejo na medsebojno spoštovanje, osebje je po večini prijazno, vljudno, naklonjeno do starih ljudi. Vendar pa je od osebnostnih

značilnosti posameznega zaposlenega odvisno, kakšen pristop zavzema do stanovalcev. Nekateri opravljajo svoje delo neosebno in rutinsko. V komunikaciji s starim človekom ne izražajo spoštovanja.

– Prisotna je odprta komunikacija med stanovalci in osebjem, saj stanovalci povejo svoje mnenje, če je karkoli narobe v ravnanju zaposlenih do stanovalcev. Vendar se še vseeno včasih dogaja, da stanovalci ne želijo škodovati zaposlenim, zato so raje tihi.

– S prihodom v dom postane star človek finančno odvisen od svojcev. Večina jih ne dobiva žepnine, zato morajo svoje osebne potrebe skrčiti na minimum. To za starega človeka ni lahko, saj je celo življenje delal, v starosti pa ostane še finančno odvisen od drugih.

7 PREDLOGI

- Potreben bi bil bolj individualiziran pristop zaposlenih do stanovalcev, do njihovih potreb, želja in interesov.
- Povečati bi bilo potrebno število negovalnega osebja, ker zaposleni največkrat navedejo prenatrpan urnik za razlog, da se ne posvetijo dovolj stanovalcu.
- Delo zaposlenih bi moralo biti bolj prilagojeno zmožnostim stanovalcev. Potrebovali bi več spodbude s strani zaposlenih za ohranjanje njihovih zmožnosti in sposobnosti za samostojno življenje.
- Zaposleni bi lahko bolj spoštovali čas obiskov stanovalca. Že tako imajo malo stikov s svojci, znanci, zato bi lahko tisti čas nego opravljali pri drugem stanovalcu, v drugi sobi.
- Osebje bi se lahko manj menjavalo po oddelkih, saj se star človek včasih že tako težko sprijazni, da ga neguje tuja oseba, če pa je še velikokrat druga, je še toliko težje.
- Negibljivi stanovalci imajo najmanj druženja s sostanovalci, včasih imajo stik le z osebjem, zato je toliko bolj pomembno, da bi si zaposleni vzeli čas za pogovor z njimi.

8 VIRI IN LITERATURA:

- Accetto, B. (1968), Staranje, starost in starostno varstvo. Ljubljana: Republiški odbor Rdečega križa.
- Baker, M. (2002), Logoterapija kot sredstvo za premagovanje krize smisla, povezane z odvisnostjo in izgubo avtonomije v starosti. *Kakovostna starost*, 5, 3: 2–12.
- Bondevik, M. (2003), Zgodovinski, kulturološki, biološki in psihosocialni pogled na staranje in stare ljudi. *Kakovostna starost*, 6, 1: 16–27.
- Dragoš, S. (2000), Socialne mreže v starosti. *Socialno delo*, 39, 4–5: 293–314.
- Flaker, V. (1994), Analiza tveganja. *Socialno delo*, 33, 3: 189–196.
- Flaker, V. (1998), Odpiranje norosti: vzpon in padec totalnih ustanov. Ljubljana: Založba /*cf.
- Flaker, V., Urek, M. (1988), Spremna beseda ali kaj bi Goffman videl v Hrastovcu. V: Flaker, V., Urek, M. (ur.). *Hrastovski anali za leto 1987*. Ljubljana: Republiška konferenca ZSMS, Center za mladinsko prostovoljno delo.
- Hojnik Zupanc, I. (1994), Institucionalno bivanje starih ljudi. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije.
- Hojnik Zupanc, I. (1999), Samostojnost starega človeka v družbeno-prostorskem kontekstu. Ljubljana: Znanstvena knjižnica FDV.
- Hvalič Touzery, S. (2006), Starizem (gerontološko izrazje). *Kakovostna starost*, 9, 2: 52.
- Irgl, V. (1995), Diskriminacija starih ljudi. *Socialno delo*, 34, 5: 297–302.

- Kristančič, A. (2005), Nova podoba staranja – siva revolucija. Ljubljana: Združenje svetovalnih delavcev Slovenije.
- Mali, J. (2007), Študijsko gradivo za predmet Medgeneracijski odnosi v programu podiplomskega izobraževanja »Socialno delo v vojski« v okviru specialističnega študija »Management v socialnem delu«. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Mali, J. (2007), Vloga in pomen socialnega dela v razvoju institucionalnega varstva starih ljudi v Sloveniji: doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mali, J. (2008), Od hiralnic do domov za stare ljudi. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mali, J. (2008), Raziskovanje značilnosti totalne institucije v domovih za stare. Dialogi, 44, 10: 181–197.
- Mesec, B. (1997), Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: študijsko gradivo za interno uporabo. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mesec, B. (1998), Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Milošević Arnold, V. (2000), Profesionalne vloge socialnih delavcev pri delu s starimi ljudmi. Socialno delo, 39, 4–5: 253–262.
- Milošević Arnold, V. (2005), Kakovost bivanja v domovih za stare ljudi. V: Muršec, M. (ur.). Ali smo pripravljeni na starost jutrišnjega dne: zbornik referatov. Maribor: Splošna bolnišnica (54–67).
- Pečjak, V. (1998), Psihologija tretjega življenjskega obdobja. Bled: samozaložba.
- Pečjak, V. (2007), Psihologija staranja. Bled: samozaložba.

- Požarnik, H. (1981), Umetnost staranja: leta, predsodki in dejstva. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Ramovš, J. (2003), Kakovostna starost: socialna gerontologija in gerontagogika. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Stoppard, M. (1990), Življenje po petdesetem: vodnik za starejše. Ljubljana: DZS.
- Ule, M. (2000), Sodobne identitete. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Ule, M. (2003), Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Vrbica, S. (2006), Ureditev premoženja med generacijami. Kakovostna starost, 9, 4: 22–30.
- Zaviršek, D., Škerjanc, J. (2000), Analiza položaja izključenih družbenih skupin v Sloveniji in predlogi za zmanjšanje njihove izključenosti v sistemu socialnega varstva: poročilo o raziskavi. Socialno delo, 39, 6: 387–419.
- Skupnost socialnih zavodov Slovenije. Splošno o domovih in posebnih zavodih: <http://www.ssz-slo.si/slo/main.asp?id=2361E17F> (30.04.2010).

9 PRILOGE:

- priloga 1: Smernice za intervju s stanovalci
- priloga 2: Vprašalnik za zaposlene
- priloga 3: Intervjuji s stanovalci
- priloga 4: Odgovori zaposlenih
- priloga 5: Definiranje kategorij
- priloga 6: Analiza besedila
- priloga 7: Izjava o avtorstvu

1. Odločujoči dejavniki za odhod v dom

- Razlogi za odhod v dom
- Način, kako je prišlo do odločitve za odhod v dom
- S kom ste živeli pred prihodom v dom in kdo je skrbel za vas?
- Opravljanje osnovnih vsakodnevnih opravil pred prihodom v dom (kopanje, oblačenje, hranjenje, uporaba stranišča in kopalnice, vstajanje iz postelje in s stola ipd.)
- Kakšna bi bila sedaj odločitev za odhod v dom, če bi imeli ponovno možnost izbirati?
- Kakšni so odnosi s svojci po prihodu v dom?
- Možnost občasne vrnitve domov

2. Vseobsegajoča skrb za stanovalca

- Ali lahko še samostojno poskrbite zase? Na kakšen način?
- Ali imate možnost izbire in odločanja (o tem kaj boste oblekli, kdaj in kako boste poskrbeli za osebno higieno, kdaj boste jedli, katere dejavnosti se boste udeležili, o porabi svojega denarja itd.)?
- Vam je bilo težko sprejeti odvisnost od osebja? (opišite)
- Imate možnost vplivati na časovno izvajanje storitev? (na kakšen način)

3. Spodbujanje samostojnosti in aktivnosti

- Ali vam osebje pomaga, da sami naredite, kolikor zmorete? Vas spodbuja, da čim več opravite sami, ali raje naredijo namesto vas? Ali pri negi počakajo, da kaj naredite tudi sami?

4. Spoštovanje zasebnosti stanovalcev

- Način vstopanja zaposlenih v sobe (Ali potrkajo in počakajo na odgovor, potrkajo in vstopijo brez dovoljenja ali sploh ne potrkajo ...)
- Ali osebje spoštuje čas obiskov?
- Način opravljanja nege (Ali zaposleni zapirajo vrata, jo opravljajo pred drugimi sostanovalci ...Vas takšen odnos moti?)
- Zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi; življenje v sobi s »tujco« osebje

5. Odnos zaposlenih do stanovalcev

- Ali imate občutek, da zaposleni svoje delo opravijo hitro, brez osebnega stika z vami?
- Ali je osebje vljudno, vas spoštuje? Kako to pokažejo?
- Način imenovanja (Vas zaposleni vikajo, tikajo, kličejo po imenu, priimku?)
- Ali si osebje vzame čas za pogovor, za poslušanje?
- Kako se zaposleni odzovejo na vaš klic, potrebo po pomoči?
- Ali si zaposleni ob delu oziroma po opravljenem delu vzamejo čas, da se z vami še kaj pogovorijo?
- Ali se vam zdi, da lahko zaposlenim poveste svoje mnenje o njihovem delu? (primer)
- Imate občutek, da je premalo zaposlenih?

6. Finančna samostojnost/odvisnost stanovalcev

- Ali ste imeli pred prihodom v dom svoje prihodke?
- Kdo plačuje vašo oskrbnino?
- Ali prejimate žepnino?
- Ali vam svojci finančno pomagajo?
- Kako se počutite ob prejemanju žepnine?
- Ste zadovoljni s takšnim načinom dodeljevanja denarja v domu?

VPRAŠALNIK ZA ZAPOSLENE

- Kakšno delo opravljate v domu? (Kaj to delo obsega?)
- Koliko časa ste že zaposleni v domu?

SAMOSTOJNOST STANOVALCEV

1. Ali je pomanjkanje časa kdaj razlog, da kakšno stvar raje sami naredite namesto stanovalca? (Navedite kakšen primer.)
2. Ali pri negi počakate, da stanovalec naredi kaj tudi sam, ga spodbujate? (na kakšen način)
3. Ali imate občutek, da v domu prevladujejo odvisno-podporne oblike pomoči ali spodbudno-podporne oblike pomoči? (Zakaj tako mislite?) – Odvisno-podporne oblike pomoči so tiste, kjer je pomoč stanovalcu takšna, da je on pasiven, se vse naredi namesto njega, tudi če bi si mogoče lahko še sam pomagal. Pri spodbudno-podpornih oblikah pomoči pa se stanovalcu pomaga, počaka, da je tudi sam čim bolj aktiven in sodeluje pri pomoči.
4. Ali imajo stanovalci pravico do odločitve, kdaj jim bo osebna nega in pomoč nudena? Ali se upošteva zgolj urnik?
5. Ali se dogaja, da zmožnost samooskrbe stanovalca po prihodu v dom pade in postane pasiven? Kaj menite, da je razlog?
6. Ali se vam zdi, da zaradi premajhnega števila zaposlenih posamezniku posvečate premalo pozornosti? (Kako to opazujete?)

UPOŠTEVANJE ZASEBNOSTI STANOVALCEV

1. Način vstopanja v sobe stanovalcev (Ali potrkate preden vstopite ali vstopate brez trkanja; počakate, da se stanovalec odzove ...)
2. Način imenovanja stanovalcev (Jih vikate, tikate, kličete po imenu, priimku; je to dogovor med stanovalcem in zaposlenim?)
3. Ali se ozirate na čas, ko ima stanovalec obiske ali pa npr. sedi na sobnem stranišču, opravlja osebno higieno ipd.? (Ali počakate ali pa to sploh ni mogoče upoštevati ob tako natrpanem urniku?)
4. Način opravljanja nege (Ali zapirate vrata; jo opravljate pred drugimi sostanovalci v sobi; počakate, da gredo obiski domov ali morajo iti obiski ven?)
5. Ali nego nekemu stanovalcu opravlja vedno ista oseba ali je vsakokrat druga? Ali je pri negi prisotnih več negovalk?
6. Ali si vzamete čas za pogovor s stanovalci, jih poslušate? Ali vam čas dopušča poglobljen in pristen odnos s stanovalci? Prisluhnete pripovedovanju njihovih življenjskih zgodb, ali pa za to ni časa?

Oseba: a

V domu: 3 leta; Starost: 81; Spol: ženski; negibljiva

1. Odločujoči dejavniki za odhod v dom

a) Razlogi za odhod v dom

Prišla sem v dom, ker sem bila doma čisto onemogla. Nisem imela niti možnosti, da bi bila doma, vsi so bili po službah, ni imel kdo skrbeti zame.

b) Odločitev za odhod v dom

Doma in tukaj so že čakali, da bom umrla. Nisem se ničesar zavedala, nikogar poznala. Ko so ugotovili, kaj je narobe, se je stanje začelo počasi izboljševati. V bistvu sem prišla v dom, pa se nisem zavedala, kam sem prišla, niti da sem kam sploh šla. Smo pa se z otroci že prej pogovarjali, če bo kdaj tako hudo, da bom šla v dom. Res je bilo že hudo, ko se je hčerka odločila, da me da v dom.

c) Samostojnost, odvisnost od pomoči drugih pred prihodom v dom

Preden sem prišla v dom, sem živela sama v svoji hiši. Hčerka ima zraven hišo, pa je ona skrbela zame.

d) Opravljanja osnovnih vsakodnevnih opravil pred prihodom

Nisem mogla opravljati nobenih opravil, saj se sploh nisem ničesar zavedala. Tudi ko sem prišla v dom, nisem mogla niti jesti sama, ker mi roka ni nič delovala po kapi. Potem pa mi je fizioterapevtka dala tak trak za raztegovanje in sem vadila, kadar sem mogla. Sedaj lahko sama jem.

e) Trenutna odločitev o odhodu v dom

Vendar bi se vseeno ponovno odločila za odhod v dom, če bi sedaj izbirala, ko se zavedam in bi lahko vplivala na odločitev.

f) Odnosi s svojci po prihodu v dom

Odnosi se niso nič spremenili s svojci. Moram reči, da me sicer zadnje čase malo manj obiskujejo. Od začetka so me malo več, ko so verjetno mislili, da bom umrla. Sedaj pa vidijo, da še kar vztrajam, pa so obiski malo bolj redki.

g) Možnost občasne vrnitve domov

Imam možnost iti domov, pa ne grem. Že toliko let sem na postelji, da se je kar težko spraviti. Me sicer zelo boli, ker sem zapustila svoj dom, pa toliko naredila. Celo življenje sem delala, sem mislila, da bom umrla v svojem domu. Sedaj se je pa zgodilo, da spet plačujem svoj dom.

2. Vseobsegajoča skrb za stanovalca

a) Stopnja samostojne skrbi zase

Naredim tisto, kar še lahko, glede na to, da sem na postelji. Oblačiti se ne morem sama, me morajo drugi. Od pasu navzgor pa se sama umijem, dol pa me morajo oni.

b) Sprejetje odvisnosti od osebja

Bilo mi je zelo težko sprejeti odvisnost od osebja, ker sem sramežljiva. Lagala bi, če bi rekla drugače. Vedno sem godrnjala, še sedaj včasih. Mi je nerodno biti razgaljena, pa noge narazen, da me umijejo. Včasih jih je bilo celo več pri negi, to je človeku nerodno. Enkrat sem celo doživela nesramnost ene od strežnic. Je bila zelo razburljiva. Sem namreč precej poraščena na intimnih predelih. Pa je strežnica, ko je videla, dala kar glavo med noge, pa rekla: »Ježeš, kaj je pa to, kaj takega pa še nisem videla!« To me je pa zelo prizadelo, vendar sem bila kar tiho. Ni ji bilo potrebno tako odreagirati.

d) Vpliv stanovalcev na časovno izvajanje storitev

Me ne moti, da se moram prilagajati. To pride kar v navado. Jaz kar čakam, kadar pridejo pa pridejo. Saj imam 24 ur časa, kaj čem pa razmišljati.

Sama povem, kaj želim obleči. Kdaj bodo poskrbeli za higieno, pa je v njihovih rokah. Nič jim ne rečem, da mi kdaj časovno ne odgovarja, so preveč prijazne, pa sem se navadila. Me ne moti, da se moram prilagajati, sem se morala tudi doma. Hčerka je imela svojo družino, me je prišla zjutraj uredit, kosilo so mi vozili iz zavoda. Tudi tukaj mi prinesejo obroke na posteljo, ni tako, da bi rekla, sedaj pa nisem lačna, bom kasneje. Imam srečo, da imam zelo dober apetit in vedno skoraj vse pojem.

3. Spodbujanje samostojnosti in aktivnosti stanovalcev

a) Pomoč in spodbuda stanovalcev k aktivni skrbi zase

Osebe mi pomaga, celo spodbujajo me. Premalo vstanem in me na to velikokrat opominjajo. Pri negi pa mi prinesejo mokre krpe, da se zgoraj sama umijem. To že same vedo, tako da jih ni treba prositi. Oni pridejo, me spodaj umijejo, zamenjajo plenice, uredijo posteljo, zgoraj se sama umijem.

4. Spoštovanje zasebnosti stanovalcev

a) Način vstopanja zaposlenih v sobe stanovalcev

Zaposleni kar potrkajo vedno in pridejo notri. Ne počakajo na moj odziv. Če slišim, rečem ja, drugače pa vseeno pridejo notri.

b) Oziranje zaposlenih na čas obiskov stanovalcev

Ko so moji na obiski, gredo ven, da negovalke naredijo svoje.

c) Način opravljanja nege

Tudi to se je že zgodilo, da ko so prišli opravljat nego, se je sostanovalka usedla na posteljo tako, da je lahko opazovala. Če pa ni videla dobro, je prišla kaj takega iskat mimo, da je lahko pogledala. Vem, da je bila firbena. Zaposleni je niso nič opozorili, niti ji rekli naj za ta čas zapusti sobo. Vrata zaprejo, pa tudi ne vedno. Pa mi ni prav, rečem pa nič, sem se že vsega navadila. Hčerka sostanovalk je vsaj toliko solidna, da ko vidi voziček negovalk zunaj, da počaka preden pride na obisk. Tudi ko moji pridejo na obisk, gredo takrat ven, da negovalke naredijo svoje. Ena stvar me je pa motila, no saj zdaj pazijo. To se je zgodilo pri popoldanski negi, ko sem še večkrat odvajala. Je šla pa negovalka ven, vrata pa pustila priprta. Vsak, ki je šel mimo, me je lahko videl. To me je tudi prizadelo, dvakrat se je to zgodilo. Ni prijetno, če te nekdo gleda. To sem tisti negovalki tudi povedala, naprej pa ne. Enkrat je osebno nego opravljala novinka. Pa pride drugi za njo in me vpraša, kdo me je uredil. Nisem vedela zakaj sprašuje in sem povedala kdo in on odgovori: »Zato ste od pasu dol vsa rumena.« To mi pa tudi ni všeč, jaz tudi ne vidim, kaj je spodaj.

d) Zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi

Bolj mi je všeč, ko sva dve v sobi. Sedaj je šla domov, pa mi je tako dolgčas. Kljub temu da me veliko stvari moti. Na primer ponoči ne more spati, pa začne pospravljati, pa ji še kaj iz rok pade itd. Sem ji že povedala, ampak nič se ne spomni, da je kaj delala. Vsi imamo neke slabosti, je treba potrpeti. Bilo se je pa zelo težko navaditi na življenje s tujo osebo. Jaz doma štiri leta nisem nič televizije gledala, sostanovalka ga je pa imela v sobi. Težko sem se navadila, vendar se je potem tako obrnilo, da sedaj pa brez televizije ne morem. Moja sostanovalka je precej sklerozna. Moti me, da pušča okno in vrata vedno odprta, da je prepih. Sem zaradi tega že večkrat zbolela. No, saj tudi zanjo gotovo ni prijetno, ko vse na postelji naredim.

5. Odnos zaposlenih do stanovalcev

a) Prisotnost neosebnega, rutinskega ravnanja

Nekatere so zelo prijazne, druge pa bolj uradne, niso pa nesramne.

Jim zaupam, saj so tudi oni reveži. Njihovo delo je zelo težko. Jaz ne bi bila za to delo, cel dan morajo delati samo to. Drugače pa ne bi rada nobenega zatožila. Tudi če je kdaj kaj narobe, nočem nobenega zatožiti. Malo je potrebno potrpeti, tudi punce, ki to delajo, morajo veliko potrpeti.

b) Način imenovanja stanovalcev

Kličejo me po priimku. Sicer sem jim že velikokrat rekla, naj me tikajo, kličejo po imenu, pa odgovorijo, da ne smejo.

c) Upoštevanje potreb in zahtev stanovalcev

Če imajo čas, mi ustrezajo, če pa se jim mudi, rečejo, da bodo prišle nazaj, ko bo vse narejeno in se bomo pogovorile. Vsaj nekaj je takih. Pravijo, da če kaj rabim, da lahko pozvonim in jih pokličem. Včasih pa tudi kaj nepremišljeno naredim. Zadnjič sem si pa zaželela kave in sem pozvonila. Prišla je strežnica in rekla: »A za tole ste zvonila!«, ko sem ji odgovorila, da bi rada kavo. To me je pa zabolelo. Saj razumem, da če je nekje nekaj bolj nujnega, pa ja ne bo pustila pa prišla k meni zaradi kave. Ampak zdaj vsaj vem, kaj smem in kaj ne smem. So pa dekleta, ki vedo, kako imam rada kavo, vendar je po drugi uri ne pijem. Zjutraj pa tudi nimajo časa, ko so tako zaposlene. Pridejo pa kasneje in rečejo: »A danes pa nič kave, če želite, vam jo prinesem.« Jaz sem tega vseeno zelo vesela.

d) Možnosti podajanja mnenja o delu zaposlenih

Kar povem jim svoje mnenje, če kaj nisem zadovoljna, jih poučim. Pravim jim, naj naredijo tako, da bom jaz zadovoljna in oni. Največkrat se to zgodi pri postiljanju postelje. Jim moram povedati, da naj naredijo drugače, da me ne bo motilo. Sama potem ne morem popravljati. Če pridejo težave, lahko takoj povem. Če pa ni nikogar, mi pa največ pomeni, da imam tako posteljo, da se lahko sama dvignem in spustim.

e) Premalo zaposlenih

Imam občutek, da je premalo zaposlenih. Stalno hitijo, vse so premočene od dela. Vendar vseeno nimam občutka, da bi hitele pri meni. Tudi postanejo, če je potrebno. Me potolažijo, da zato so tukaj, da vsi to delajo.

6. Finančna odvisnost/samostojnost stanovalcev

a) Finančno stanje pred prihodom v dom

Imela sem moževo pokojnino.

b) Pokrivanje domskih stroškov

Ne vem, koliko dobim pokojnine po možu, vem samo, da trenutno še pokriva domske stroške. Nikomur ni potrebno dodajati.

c) Prejemanje žepnine

Žepnine pa ne dobivam, niti ne prosim svojcev. Sem preponosna, da bi prosila. Mi je še toliko ostalo prihrankov, ko sem bila še doma. To je urejeno, dokler bo. Nikoli nisem zase zapravljala, vedno sem gledala na otroke. Za pogreb pa imam shranjeno posebej, da ne bom otrok bremenila.

d) Finančna pomoč svojcev

Me je pa hčerka opozorila, ne dolgo nazaj, da naj pazim, da bodo prihranki kmalu pošli. Hčerke imajo tudi slabe pokojnine, tako da težko pričakujem kakšno finančno pomoč. Ne bi rada prosila nikogar. Sem pa že pomislila na to žepnino, kako priti do nje. Ne vem, na koga se moram obrniti. Pravijo, da je socialna, da nekaj ureja, vendar nisem rabila, pa nisem nič rekla. Je ne poznam. Lahko, da je že kdaj prišla do mene, pa se mi ni predstavila, da bi vedela, kdo je. Saj ne rabim veliko, vsaj za kakšno malenkost. Jaz rada kaj ponudim, vedno gledam, da imam kakšen bombonček, da ponudim puncam.

Oseba: b

V domu: 7 let; Starost: 92 let; Spol: ženski; negibljiva

1. Odločujoči dejavniki za odhod v dom

a) Razlogi za odhod v dom

Prišla sem v dom, ker sta šla »tamlada« dva v službo, otroci v šolo, jaz pa sem bila sama doma. Niso me upali pustiti same doma. Če bi se zgodilo, da bi padla, bi me šele zvečer našli.

b) Odločitev za odhod v dom

Pa smo se zato skupaj odločili, da grem v dom.

c) Samostojnost, odvisnost od pomoči drugih pred prihodom v dom

Preden sem prišla v dom, sem živela s sinom, njegovo ženo in dvema vnukoma. Sicer smo živeli v moji hiši, vendar je bilo vse prepisano na sina po smrti moža. Sama sem še skrbela zase, veliko so mi morali pa tudi pomagati zaradi življenja na vozičku.

d) Opravljanje osnovnih vsakodnevnih opravil pred prihodom v dom

Že doma sem bila 16 let na vozičku. Vendar sem še vse naredila, kar sem mogla. Zjutraj preden so šli v službo, so me dali na voziček in sem sama tako skuhala kot spekla. Tudi perilo sem si dala prati. Na stranišče pa ne morem že več kot 20 let. Sama sem se umila zgoraj, kolikor sem se mogla, ostalo je pa hodila patronažna sestra. Domov so mi vozili hrano, pa sem še vso posodo lahko pomila, da sem jo vrnila potem. Tudi skuhala sem še. Ko so »tamladi« prišli domov, so imeli kuhano.

e) Trenutna odločitev o odhodu v dom

Če bi se ponovno odločala, bi se odločila za v dom. Jaz se vedno pošalim, da kdor želi 100 let, mora tu v domu Grosuplje živeti.

f) Odnosi s svojci po prihodu v dom

Imam tri otroke, pa vsi trije me hodijo obiskovat, nikoli ni prerekanja med nami, ne prej ne sedaj.

g) Možnost občasne vrnitve domov

Skoraj nič ne grem domov. Prvič sem šla šele po šestih letih in pol, ko sem praznovala 90 let.

2. Vseobsegajoča skrb za stanovalca

a) Stopnja samostojne skrbi zase

V domu še vedno skuham, naredim si palačinke, solato, skuham jajca in druge različne jedi. Sedaj se je pa štedilnik pokvaril, pa se ne upam več, ker se plošča preveč segreje. Kavno še skuham. Vsako jutro ženskam skuham kavo, pa dam zraven še piškotek. Zjutraj mi prinesejo hrano v sobo, na kosilo grem pa v kuhinjo, tukaj v našem nadstropju.

b) Sprejetje odvisnosti od osebja

Kar sama ne morem, oni naredijo. Ni mi bilo težko se navaditi na osebje v domu. Večina že vedo, kakšen urnik imam. Večina so ene in iste sestre, če se pa zamenjajo, jim pa povem. Opoldne se napravim, da bom šla v voziček. Mi samo še hlače dol potegnejo, povijejo noge in dajo v voziček. In nato spet nazaj na posteljo.

c) Vpliv stanovalcev na časovno izvajanje storitev

To so kar ure določene. Ni mi hudo prilagajati se urniku. Mi ni nikoli dolgčas tukaj v domu, se prilagodim tistemu, kar je. Tiste tri ure, ko sem na vozičku, lahko grem kamor želim (ali na sonček ali na obisk h kateri stanovalki).

Kar se tiče oblačenja, se sama odločam. Včasih se zgodi, da hočejo že po enem dnevu obleke dati v pranje, pa jim ne pustim. Jim kar rečem, da bom oblekla še naslednji dan. Jaz imam eno srajco lahko za cel teden. Tiste tri ure, ko sem na vozičku se ne umažem. Zakaj bi dala prati, da se potem cunje spirajo in uničujejo. Včasih se šalijo, da je kje kakšna pikica umazanije, pa jim odgovorim, da je to moje, ne vaše.

3. Spodbujanje samostojnosti in aktivnosti stanovalcev

a) Pomoč in spodbuda k aktivni skrbi zase

Mene ni treba spodbujati, jaz jih že opoldne čakam, da pridejo poviti noge in me dajo na voziček.

4. Spoštovanje zasebnosti stanovalcev

a) Način vstopanja zaposlenih v sobe stanovalcev

Moja vrata so skoraj vedno odprta, tako da jim tudi potrkati ni potrebno.

b) Oziranje zaposlenih na čas obiskov stanovalcev

Kadar imam obiske in ima negovalka čas, potem počaka in pride kasneje nazaj. Če pa nima časa, pa obiski stopijo ven. Ko pride kdo od naših, mi otroci umijejo zobe, pa so potem sestre zadovoljne.

c) Način opravljanja nege

Pri negi vrata zaprejo. Nič me ne moti, da pred sostanovalko opravljajo nego. Se slečem, nimam kaj skrivati. Ona mora prav tako.

d) Zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi

Sem zadovoljna, da sta dve postelji. Ko sem prišla v dom, je sostanovalka kmalu umrla. Nato so me vprašali, kakšno sostanovalko bi rada, pa sem rekla, da je vsaka dobra. Da bi le toliko hodila, da bi kdaj vrata lahko odprla, zaprla, če bi bilo potrebno. Prišla je ena, ki je cele dneve spala, ponoči je bila pa budna. Zato še jaz nisem spala cele noči, pa sem rekla, da tako več ne gre. Potem so jo premestili in dobila sem drugo. Nekatere stanovalke me motijo, ker tako »jamrajo«. Pa so še kar v redu. Se usedejo na stranišče, jaz pa že toliko let nisem na stranišču sedela. Vse gre v plenice. Če si zadovoljen, kar gre, če pa samo »jamraš«, je pa še bolj hudo.

5. Odnos zaposlenih do stanovalcev

a) Prisotnost neosebnega, rutinskega ravnanja

Od nas stanovalcev je odvisno kako se bodo obnašale do nas. Lepo prijazno besedo jim je treba nameniti. Če si ti dober z njimi, so tudi one s tabo, če ti godrnjaš, bo delala po svoje. Zato se tudi lepo razumemo. Še nikoli nisem prišla v nesoglasje z njimi. Sestre morajo tukaj zelo veliko delati, »matrajo se«.

b) Način imenovanja stanovalcev

Jaz vse negovalke tikam, one me pa vikajo, ker jim je tako naročeno.

c) Upoštevanje potreb in zahtev stanovalcev

Drugače niso nesramne, so kar prijazne. Nekaj je takih, da so kdaj kaj jezne, pa jim zanalašč podražim, da naj bo še malo bolj jezna, če se da. Kakšna je taka, da bi rada oblast nad nami. Verjetno jo ima doma nad možem, pa bi jo rada še nad nami. Jaz jih opomnim. Vendar pa ni nobena taka, da bi jo zatožila, se kar zlepa zmenimo.

d) Možnosti podajanja mnenja o delu zaposlenih

Če mi karkoli ni prav, jim kar povem. Je bil primer, ko mi niso dobro povile noge. Pa sem rekla jim, če sebe povijajo ali mene. Kakšna je malo jezna, pa se naslednjič že prismeje. Vsak človek je drugačen od mene, pa jim povem, kako bi jaz rada. Nisem stroga, samo povem.

6. Finančna odvisnost/samostojnost stanovalcev

a) finančno stanje pred prihodom v dom

Imela sem invalidsko pokojnino.

b) Pokrivanje domskih stroškov

Tisti, ki je doma prevzel domačijo, mi doplačuje dom. Glavni del pa gre iz moje pokojnine.

c) Prejemanje žepnine

Jaz ne dobim nobenega denarja, nobene žepnine.

d) Finančna pomoč svojcev

Kar mi dajo otroci, to imam. Kdaj pa kdaj kupim kakšno kavo za sestre, jim dam žeton za kavo, saj ne dam dosti, to je moj lep namen. Drugače pa imam zadosti. Če imaš premalo, moraš pa malo potrpeti.

Oseba: c

V domu: 1 leto in 3 mesece; Starost: 73; Spol: ženski; gibljiva

1. Odločujoči dejavniki za odhod v dom

a) Razlogi za odhod v dom

Razlog za odhod v dom je bilo nerazumevanje s »tamlado«. Jaz bi seveda še ostala doma, če ne bi bilo težav.

b) Odločitev za odhod v dom

»Tamlada« je izsilila, da moram iti. Tepla me je, en teden sem bila celo v varni hiši, potem je pa sin uredil, da sem prišla v dom. Preden sem prišla v dom, sem imela predsodek, kako je tukaj. Zdaj ko pa vem, kako je tukaj, pa vsakemu svetujem, naj pride v dom. Sploh dokler si še pokreten, da imaš še nekaj od tega. Težko je biti »tamladim« v breme, ko imajo službe.

c) Samostojnost, odvisnost od pomoči drugih pred prihodom v dom

Pred prihodom v dom sem živela s sinom, snaho in vnukom. Vse sem skrbela sama zase.

d) Opravljanje osnovnih vsakodnevnih opravil pred prihodom v dom

Vse sem še lahko sama naredila. Kuhala sem si, prala, tudi za osebno higieno sama skrbela. Sama sem imela svoje stanovanje.

e) Trenutna odločitev o odhodu v dom

Tudi sama bi šla takoj spet v dom, če bi se še enkrat odločala za odhod. Lahko grem kamor hočem, kadar hočem, je pa res, da moram povedati, ko nekam grem, da vejo, kam si šel. Na začetku – en teden sem bila bolj sama

zase. Potem je prišla ena gospa do mene, stanovalka, s katero smo se spoprijateljile in vsak dan gremo dvakrat na sprehod. Malo mi je razkazala kraj Grosuplje.

f) Odnosi s svojci po prihodu v dom

Ja odnosi so se spremenili. Prej me noben od sinov ni prišel veliko obiskat, zdaj pa prideta oba in »tamlada«. Tudi sestra in ostali sorodniki me pridejo obiskat. Ali pa se slišimo po telefonu.

g) Možnost občasne vrnitve domov

Občasno se imam možnost vrniti domov, vendar do sedaj še nisem šla. Pojutrišnjem grem prvič.

2. Vseobsegajoča skrb za stanovalca

a) Stopnja samostojne skrbi zase

Še vedno samostojno skrbim zase. Pranje je pač v pralnici, storitve, ki so vključene v ceno, opravlja dom. Posteljo si sama posteljem, tudi pospravim, če je potrebno. Skuham si tudi lahko, če želim, v čajni kuhinji. Pozimi štrikam itd. Več imam druženja kot doma. Dokler je človek pokreten, lahko marsikaj počne v domu. Ko pa je enkrat nepokreten, nima nič od tega, drugega kot trpljenje.

b) Sprejetje odvisnosti od osebja

Ne čutim odvisnosti od osebja. Sama pripravim perilo v pranje ob torkih, ob petkih jih dobimo pa nazaj. Samostojno izbiram vse, kaj bom npr. oblekla, kdaj se bom umila. Tisti, ki pa je nepokreten, ima manj možnosti odločanja.

c) Vpliv stanovalcev na časovno izvajanje storitev

Urnik v domu me nič ne moti. Prej smo imeli eno uro prej kosilo, pa smo prosili, če se ga lahko prestavi, ker je bilo med zajtrkom in kosilom premalo časa in še nisi bil lačen. Sedaj je eno uro kasneje. Jaz hodim v jedilnico jest.

3. Spodbujanje samostojnosti in aktivnosti

a) Pomoč in spodbuda k aktivni skrbi zase

Osebe mi pomaga. Pustijo, da same posteljemo posteljo in si pospravimo. Edino čistilka pride po tleh pomit. Jaz vstanem, se umijem, grem kavo skuhat, ta čas že sostanovalka vstane, postelje posteljo. Na vsake 14 dni zamenjajo posteljnino. To me ne moti, posteljo pa vedo, da posteljemo same. Tudi ko perilo pripeljejo iz pralnice, ga dajo na posteljo in če vidijo, da ga ti sam lahko zložiš, ti pustijo, drugače ga oni.

4. Spoštovanje zasebnosti stanovalcev

a) Način vstopanja zaposlenih v sobe stanovalcev

Počakajo, potrkaajo. Ko se oglasiš, naprej stopijo. Imamo vsak svoj ključ. Če kam gremo, lahko zaklenemo. Tudi noter se lahko zaklenemo. Osebe ima ključ od vseh vrat in odklene vrata, če si zaklenjen, vendar iz razloga, da preveri, če je kaj narobe, če je kateri slabo itd. To me nič ne moti.

b) Oziranje zaposlenih na čas obiskov

Če imam obiske, takrat gredo ven, gredo v drugo sobo. So obzirne.

c) Način opravljanja nege

Kadar nego delajo pri drugem, greš stran, vrata zaprejo. Tudi če pride zdravnik v sobo, so vrata zaprta, sostanovalka gre sama od sebe ven.

d) Zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi

Raje bi imela svojo sobo, vendar bi bilo dražje. Sem se navadila na to, da sva dve v sobi. V kateri sobi se ne razumejo, me pa se razumemo zelo dobro.

Moti me edino, da imamo skupni wc in kopalnico, vendar ne moreš nič pomagati. Se moraš kar navaditi. Če bi imele po dve stanovalki skupni wc, bi bilo veliko bolje, kot sedaj, ko ga imamo štirje.

5. Odnos zaposlenih do stanovalcev

a) Prisotnost rutinskega, neosebnega ravnanja

Zaposleni si vzamejo čas, se tudi pogovarjajo, sploh če jih kaj vprašaš, imajo spoštovanje. Z nasmehom pokažejo, po glasu se že pozna, kako te pozdravijo, ali so dobre volje ali ne.

b) Način imenovanja stanovalcev

Imajo spoštovanja velik. Vikajo nas in me njih vikamo. Je le bonton, da moraš ti nekoga, ki ti pomaga, vikati. Včasih me kličejo po imenu, po priimku, kakor je.

c) Upoštevanje potreb in zahtev stanovalcev

Ustrežejo ti, če jih kaj prosiš. Sploh če nekaj ne moreš, pa prosiš, bodo naredile. Recimo, da ne dobiš vsega perila nazaj, gredo takoj v pralnico vprašat.

d) Možnosti podajanja mnenja o delu zaposlenih

Ni jih bilo treba še opozoriti. Tukaj gor pri nas nimam nobenih kritik.

e) Premalo zaposlenih

Imam občutek, da je premalo zaposlenih, ker je ena sama na oddelku. Ta mora zjutraj razdeliti zdravila, narediti nego, razdeliti zajtrk, posodo pospraviti. Redek slučaj je, da sta dve. Na sebi ne občutim, da bi jih bilo premalo, vendar se dogaja, da soba ni pomita tudi dva, tri dni. Ni ti vseeno, vendar jim ne morem reči, če vidim koliko dela ima in grem potem raje sama pomesti in pobrisat. Premalo je osebja.

6. Finančna odvisnost/samostojnost stanovalcev

a) Finančno stanje pred prihodom v dom

Pred prihodom sem imela svojo pokojnino.

b) Pokrivanje domskih stroškov

Sedaj si sama plačujem oskrbnino. Ker je premalo, sin dodaja.

c) Prejemanje žepnine

Prejemam žepnino. Je majhna, bolje bi bilo, da bi bila malo večja. To je edini prihodek, ki ga imam tukaj.

d) Finančna pomoč svojcev

Sin mi še kaj da, tako da drugi ne vejo. Tudi obleke mi je kupil. Med mano pa med sinom se odnosi niso spremenili, kaj imajo pa doma, me pa ne zanima, kaj snaha reče.

e) Občutki ob prejemanju žepnine

Težko se je bilo sprijazniti s tem. Vsaj regres ostane. Nisem zadovoljna s takim načinom dodeljevanja, samo moraš bit. Raje bi videla, da bi bilo več, da bi nam vsaj varstveni dodatek dali. To je ravno za kavo, za sladkor, za najbolj osnovne stvari.

Oseba: d

V domu: 4 leta; Starost: 80; Spol: moški; gibljiv

1. Odločujoči dejavniki za odhod v dom

a) Razlog za odhod v dom

Prišel sem po smrti svoje žene, po želji svojih hčera, saj so videle, da se doma s »tamlado« ne razumem dobro.

b) Odločitev za odhod v dom

Nisem šel rad, bilo mi je hudo vse za sabo pustiti, pa toliko sem naredil. Če bi bila žena še živa, bi bil še doma. Prišla je tudi »tamlada« k hiši, s katero se nisem razumel.

c) Samostojnost, odvisnost od pomoči drugih pred prihodom v dom

Pred prihodom v dom sem živel v svoji stari hiši. Lahko sem še sam skrbel zase.

d) Opravljanja osnovnih vsakodnevnih opravil pred prihodom v dom

Sam sem še vse naredil, predvsem na kmetiji. Tudi na stranišče sem šel sam, v bistvu sem samostojno živel. Sin pa njegova žena sta mi edino kuhala in prala.

e) Trenutna odločitev o odhodu v dom

Če bi se sedaj moral še enkrat odločit, bi prišel v dom. Pravim, da mi je predobro tukaj, če me kdo vpraša.

f) Odnosi s svojci po prihodu v dom

Odnosi s svojci se niso spremenili, hčere in bratje me še vedno hodijo obiskovat. S sinom se nič bolje ne razumeva. Pride me obiskat enkrat na mesec. Bolje je že kot nič, ampak imam občutek, da gre na skrivaj, da žena nič ne ve. Raje vidim, da se razumeta, kot kregata zaradi mene. Doma se s sinovo ženo nisva razumela. Jaz ji nisem nič hotel, samo ona je bila »žleht«. Tudi obiski so nehali hoditi. Prej, ko je še ni bilo, sem imel vedno veliko ljudi na obisku. Sedaj v dom pa spet malo več pridejo.

g) Možnost občasne vrnitve domov

Domov imam možnost iti, vendar ne grem nikoli.

2. Vseobsegajoča skrb za stanovalca

a) Stopnja samostojne skrbi zase

Sobo sam pospravim, posteljem si posteljo, si pometem. Šel sem k hišniku, naj mi da metlo, pa mi je odgovoril, da mora imeti dovoljenje direktorice. Tako sem šel k direktorici, pa se ni strinjala, je odgovorila, da so zato čistilke. Pa sem ji rekel, da dokler bom jaz mogel, bom sam. Zadnje čase ne več tako lahko, ampak se trudim. Letos sem zelo opešal. Tudi jesti ne morem več hoditi v jedilnico, ampak mi kar prinesejo v sobo.

b) Sprejetje odvisnosti od osebja

Ni mi bilo težko sprejeti odvisnost od osebja. Se z vsemi razumem in pogovarjam. Edino ena je bila bolj sitna, mi je prepovedovala, ker sem pijačo nosil v dom. Sem ji rekel, da »žleht« prašič še nikoli ni bil debel. Nekaj časa je zamerila, sedaj pa se že pogovarja. Kupil sem tudi več žetonov, da so jih lahko stanovalci pri meni kupili, pa je tudi to prepovedala. Več stvari mi je prepovedala. Ljudje potem niso več toliko hodili.

c) Vpliv stanovalcev na časovno izvajanje storitev

Nič me ne moti, da se moram prilagajati. Urnik pa menda ja moram upoštevati. Sosed se vedno jezi, če hočejo dati njegovo perilo prati, ker bi ga on še imel, one pa trdijo, da je umazano.

3. Spodbujanje samostojnosti in aktivnosti

a) Pomoč in spodbuda k aktivni skrbi zase

Ne, jaz ne pustim, jaz kar sam naredim, kar le morem. Sam želim migati, ker drugače kar trd postaneš kot moj sosel. Zdaj zaradi bolezni že ne morem več, zato me pridejo zjutraj malo umiti, skopajo me. So mi prepovedale, da bi sam, ker bi lahko padel. Če bi lahko sam se umil, bi se, pa se ne morem. Osebe rado vidi da pometem,

posteljem, pa njim ni treba. Direktorica je bila huda, da so zato čistilke, osebje je pa vseeno zadovoljno. Me ne rabijo spodbujati, ker se sam trudim. Sosed se ni »mujak«, zdaj je pa trd. Potem pa opešaš. Tudi jaz bi, če ne bi toliko hodil. Moram iti, dokler morem. Dokler sem bil še zdrav, sem po domu stanovalcem nosil stvari iz trgovine in lekarne, kar so mi naročili. Zelo rad jim pomagam. Sedaj že malo manj, ker sem opešal. Vendar še vseeno pomagam po svojih najboljših močeh.

4. Spoštovanje zasebnost stanovalcev

a) Način vstopanja zaposlenih v sobe stanovalcev

Eni potrkajo, drugi pa pridejo v sobo, brez da bi potrkali. Ni tako veliko takih, ki ne bi potrkali, so pa. Jaz jim včasih kar povem. V šali vprašam, če so prišli krast. Eni se potem poboljšajo.

b) Oziranje zaposlenih na čas obiskov stanovalcev

Ko prinesejo kosilo, pridejo noter, tudi če so obiski, postavijo kosilo, pa gredo. Če pa je nega, pa ona pove, da je nega in morajo iti obiski ven. To vidim pri sosedu, zame še ni bilo tako. Se malo prilagajajo, preveč pa ne. Ona ima tisti čas to za narediti.

c) Način opravljanja nege

Nego opravijo kar pred sosedom, to me nič ne moti. Vrata pa zaprejo. Obiski pa morajo iti ven.

d) Zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi

Nimam nič proti dvoposteljni sobi, ker se zelo rad pogovarjam. Če bi se moj sostanovalec tudi rad pogovarjal, bi bilo super. Je tak bolj tečen. Jaz pa sem tiho, drugače bi se lahko vseskozi kregal z njim. Sem mu povedal enkrat, da bom kupil hladilnik, je bil takoj proti pa jezen, spraševal, kam ga bom dal. Sem mu odgovoril, da bom hišnika vprašal nato pa še direktorja, potem je bil pa tiho. Sem mu dal tudi prostor v hladilniku, da se je malo umiril.

Jaz sem imel vedno veliko obiskov. Sosed se je enkrat pa razburil. Sem rekel, naj pa zaklene. Je zaklenil in potem res moj brat ni mogel notri. Potem je šel pa sosed na stranišče in me je brat vprašal, zakaj sem zaklenjen. Jaz tudi doma nisem bil nikoli zaklenjen, vedno sem imel veliko obiskov. Sem rekel, da se je sosed naveličal, da imam vedno obiske in ljudi.

5. Odnos zaposlenih do stanovalcev

a) Prisotnost neosebnega, rutinskega ravnanja

Osebje je vljudno, se tudi pomenijo, če je kaj treba, vendar ne vsi. Eni si vzamejo čas, drugi ne.

b) Način imenovanja stanovalcev

Kličejo me po imenu ali pa po priimku, različno. Raje bi videl, da bi me tikali. Se mi zdi, da so ob prihodu v dom rekli, da se moramo med seboj vikati.

c) Upoštevanje potreb in zahtev stanovalcev

Če jih potrebuješ, jih lahko pokličeš po zvoncu. To vidim pri sosedu, sam jih ne kličem. Včasih pridejo malo prej, včasih malo kasneje. Enkrat sem klical, ko je sosed padel, pa ga sam nisem mogel pobrati, so se mi zahvalile. Velikokrat katera vpraša, če je kaj treba, če kaj rabim.

d) Možnosti podajanja mnenja o delu zaposlenih

Glede nege jih nisem še nikoli nič opozarjal, bi jim tudi povedal, če bi bilo kaj takega.

e) Premalo zaposlenih

Nič se mi ne zdi, da bi jih bilo premalo. Kadar so kaj proste, se pogovarjajo. Rad se pogovarjam z njimi, sploh če je katera iz mojega konca.

6. Finančna odvisnost/samostojnost stanovalcev

a) Finančno stanje pred prihodom v dom

Imel sem svojo pokojnino.

b) Pokrivanje domskih stroškov

Moja pokojnina je premajhna za plačevanje doma. Najprej si je oskrbnino razdelilo vseh pet otrok, potem pa sin ni hotel plačevati. Moral sem mu dati vse prepisati in zato sedaj sin doplačuje, saj tudi mora.

c) Prejemanje žepnine

Žepnino dobivam, približno deset do dvajset evrov.

d) Finančna pomoč svojcev

Bratje, sestre in hčere mi velikokrat dajo kakšen denar. Ga tudi nočem vedno vzeti. Vedno imam nekaj denarja, ker tudi drugim pomagam, pa mi potem iz hvaležnosti plačajo. Imam pa tudi sam še od prej privarčevan denar na banki, če bi bila sila. Skromno je potrebno živeti, zase imam zadosti. Z ženo sva garala kot norca, vendar jaz pravim, da se vse maščuje.

Oseba: e

V domu: 1 leto; Starost: 73; Spol: ženski, delno gibljiva

1. Odločujoči dejavniki za odhod v dom

a) Razlogi za odhod v dom

Pred petimi leti sem si zlomila kolk, zaradi česar sem imela težave s hojo. Čedalje pogosteje sem padala in potem je hčerka rekla, da tako ne gre več. Potem se je zgodilo, da tukaj ni bilo prostora, tudi nikjer drugje ne. Dobila je v enem zelo oddaljenem domu, tam je bila pa taka revščina. Kot bi bila v sirotišnici. Ni bilo blizu stranišča, pregrajeno je bilo kar z nekimi zavesami. Hčerka je videla, kako je, in ji je le uspelo tukaj dobiti prostor.

b) Odločitev za odhod v dom

Po svoji volji sem prišla. S hčerko sva se pogovorili o odločitvi za odhod. Drugače bi se hčerka ves dan bala, kaj je z mano, medtem ko bi bila ona v službi. Tako sva prišli do zaključka, da je edina pametna odločitev, da grem v dom.

c) Samostojnost, odvisnost od pomoči drugih pred prihodom v dom

Živela sem v bloku, v drugem nadstropju, pa še sama sem bila.

d) Opravljanja osnovnih vsakodnevnih opravil pred prihodom

Doma sem še vse sama naredila. Skuhala sem si sama, štikala, šivala, kvačkala. Mogoče, če ne bi živela v bloku, bi še ostala doma. Tako pa nisem mogla hoditi po stopnicah in recimo iti v trgovino. Da ti pa drugi prinesejo pa ni isto. Pa jaz sem rada med ljudmi.

e) Trenutna odločitev o odhodu v dom

Če ne bi živela v bloku, bi še ostala doma.

f) Odnosi s svojci po prihodu v dom

Dober občutek je, da nisem nekomu v breme in v napoto. Dober občutek je tudi, ko vsak dan pride na obisk, mimogrede ko gre iz službe.

2. Vseobsegajoča skrb za stanovalca

a) Stopnja samostojne skrbi zase

Osebnostno še vse sama naredim. Pomagajo mi obleči se, ker me koleno boli. Drugače pa še malo štrikam, rožice sem vzgojila. Pozimi imamo tudi razne krožke, smo delali okraske. Je neke vrste druženje.

b) Sprejetje odvisnosti od osebja

Ne moti me odvisnost od osebja. Imela sem prej psihične težave. Težko se je bilo sprijazniti s tem, da si včasih lahko počel vse, si bil aktiven, potem pa kar naenkrat ne več.

c) Vpliv stanovalcev na časovno izvajanje storitev

Včasih me moti, da se moram prilagajati urniku. Sploh ob nedeljah se to najbolj pokaže. Ko bi šle negovalke čim prej rade domov k svojim družinam, potem pa že ob šestih govorijo naj gremo v posteljo, ker bi šle rade domov. Kje boš šel spat, če je zunaj še dan. Nazadnje sem rekla, da naj mi le dajo plenico, ostalo bom pa sama uredila. Pa je to tudi zame dobro.

3. Spodbujanje samostojnosti in aktivnosti

a) Pomoč in spodbuda k aktivni skrbi zase

Radi vidijo, če sam kaj narediš, celo spodbujajo te. Z besedami le dejmo le dejmo ... uuu saj gre, bravo. Tudi sama kaj naredim med nego.

4. Spoštovanje zasebnosti stanovalcev

a) Način vstopanja zaposlenih v sobe stanovalcev

Potrkajo, ko pridejo v sobo.

b) Oziranje zaposlenih na čas obiskov stanovalcev

Se ozirajo na obiske, razen kadar je kaj nujnega.

c) Način opravljanja nege

Pri negi zaprejo vrata. Spoštujejo zasebnost in intimnost.

d) Zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi

Najprej sem bila s starejšo gospo, ki je bila gluha. Hudo je bilo, ker ni slišala in se nismo mogle nič pogovarjati. Sedaj sem pa sama v sobi. Veliko boljše mi je, ker sem sama. Če bi bila z eno v sobi, bi se mogla ena drugi privajati. Moraš se prilagoditi. Sicer s tem nimam težav, sem toliko družabna in socialna. Vendar imam to srečo, da sem sama v sobi. V sobi tudi kadim, pa nimajo nič proti.

5. Odnos zaposlenih do stanovalcev

a) Prisotnost neosebnega, rutinskega ravnanja

Časa imajo pa tako malo, ker jih je premalo. Rade bi poklepetale, pa nimajo časa. Zaradi tega niso nesramne. So dobre. Jaz rečem vsa čast glavni medicinski sestri. Je do vsakega tako kot ena mama. Pa sem enkrat jokala, bila obupana in mi je največ pomenilo to, ko me je potolažila, mi rekla naj ne jokam, da bo še vse dobro. Od teh »tamladih« ne moreš pričakovati takega čuta. Saj delajo lepo in ustrezljivo, ampak nimajo tiste prakse. Se pa tudi pošalimo veliko. Včasih grem z njimi ven kadit, ali pa spijemo skupaj kavico v čajni, med njihovo pavzo.

b) Način imenovanja stanovalcev

Vikajo me. Kličejo me naša Marta.

c) Upoštevanje potreb in zahtev stanovalcev

Po navadi jih pokličem za kakšne malenkosti. Npr. zadnjič me je zeblo, da so mi prinesle za pokriti, pa jim ni težko narediti. Razen takim, ki za vsako stvar sitnarijo. Če vidijo, da sem se sama »pomatrala«, pa pravijo, zakaj nisem poklicala, da bi priskočile na pomoč.

d) možnosti podajanja mnenja o delu zaposlenih

Nimam kaj za pokritizirati. Nisem jih še opozorila za nič.

e) Premalo zaposlenih

Premalo jih je. Glavna sestra na primer ne dela neg, se ima čas pogovarjati z nami, strežnice pa nimajo časa.

6. Finančna odvisnost/samostojnost stanovalca

a) Finančno stanje pred prihodom v dom

Imela sem svojo pokojnino.

b) Pokrivanje domskih stroškov

Stroški se pokrivajo iz moje pokojnine.

c) Prejemanje žepnine

Ne dobivam žepnine.

d) Finančna pomoč svojcev

Kar ostane od pokojnine, mi hčer nakaže na knjižico. Kar je potrebno, mi ona prinese.

Oseba: f

V domu: 6 mesecev; Starost: 81; Spol: ženski, delno gibljiva

1. Odločujoči dejavniki za odhod v dom

a) Razlogi za odhod v dom

Prišla sem, ker doma niso mogli več skrbeti zame.

b) Odločitev za odhod v dom

Da sem prišla v dom, je bila odločitev otrok. Nihče me ni vprašal, kar dali so me v dom. S takim odporom sem prišla, se nisem strinjala. Ko mi je hčerka povedala, sem ji rekla, naj gre kar ona, pa sem na koncu vseeno mogla iti jaz.

c) Samostojnost, odvisnost od pomoči drugih pred prihodom v dom

Prej sem živela s hčerko, sem sama skrbela zase.

d) Opravljanja osnovnih vsakodnevnih opravil pred prihodom

Sama sem skrbela zase, lahko sem še kuhala. Vendar je hčerka rekla, da se boji, da bi kaj zažgala.

e) Trenutna odločitev o odhodu v dom

Raje bi bila doma, če bi se jaz odločala. Doma je le doma. Doma te vse razveseljuje. Tudi če si slabe volje, si le doma. Ena stanovalka govori, kaj nam pa manjka, naj si mislimo, da smo v hotelu. Jaz samo poslušam, pa še to težko. Ne vem, ali sama sebi laže ali res tako misli.

f) Odnosi s svojci po prihodu v dom

Imam še stike s svojci, še pridejo na obisk.

g) Možnost občasne vrnitve domov

Nimam možnosti iti domov, ker ne vem, če bi imela hčerka čas skrbeti zame. Kar sem tukaj, nisem bila še doma.

2. Vseobsegajoča skrb za stanovalca

a) Stopnja samostojne skrbi zase

Jem sama, tudi oblečem se še, edino umiti se mi pomagajo. Hodim v jedilnico jest, da ni treba več plačati. Postelje pa ne morem sama postlati, kar naj jo drugi.

b) Sprejetje odvisnosti od osebja

Ni mi težko, da skrbijo zame, tisto kar ne morem sama, sem se kar navadila. Je pa dosti, da lahko kaj še sama naredim, da mi ni treba čakati pa prositi nekoga.

c) Vpliv stanovalcev na časovno izvajanje storitev

Nič me ne moti, da moram upoštevati njihov urnik. Ura ni problem, saj nimamo drugega, to pa res ni težko narediti.

3. Spodbujanje samostojnosti in aktivnosti

a) Pomoč in spodbuda k aktivni skrbi zase

Kar lahko sama, sama naredim. Kar pa ne, mi pa pomagajo. Tudi spodbujajo.

4. Spoštovanje zasebnosti stanovalcev

a) Način vstopanja zaposlenih v sobe stanovalcev

Čisto različno je, kdaj potrkajo, kdaj ne.

b) Oziranje zaposlenih na čas obiskov stanovalcev

Obiski morajo iti ven, zato da one naredijo svoje. Če je potrebno, se umaknemo v čajno kuhinjo.

c) Način opravljanja nege

Spet je različno, odvisno od osebe. Najbolj me moti, ker se sestanovalka usede zraven na posteljo pa gleda. Jim rečem, da so to privilegiji za ene, da morajo moji otroci iti ven, sestanovalka pa lahko gleda. Pa noče noben nič slišati. Noben ji nič ne reče. Jaz sem taka, da bi bila lahko v sobi, če bi sestanovalki delali nego, pa je ne bi gledala. Redko se tudi zgodi, da ne preoblečejo plenice, ker v popoldanski izmeni mislijo, da so že dopoldanske to storile. Saj jih pokličem in povem, če se to zgodi.

d) Zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi

Raje vidim, da je dvoposteljna soba, ker drugače je dražje. Se pa ne razumeva kaj preveč dobro s sestanovalko, saj se noče kaj dosti pogovarjati z mano.

Moti me, ker imamo štirje skupaj stranišče. V sosednji sobi sta dva moška, pa je eden bolan in včasih ne more lulati v školjko in je povsod mokro. Mi pa potem stopamo gor. Jaz sem že dobila na nogi izpuščaj. Bolje bi bilo, če bi imeli samo dve stanovalki skupaj stranišče. Rekli smo že to sestram, pa nič ne ukrepajo. Sedaj čistijo malo bolj pogosto, se je pa tudi že dogajalo, da je bila cel dan plenica v stranišču in je zaudarjalo.

5. Odnos zaposlenih do stanovalcev

a) Prisotnost neosebnega, rutinskega ravnanja

Nesramne niso, ene so prav hecne. Se najde kakšna taka, ki ne razume in zastopi, drugače so pa dobre. Imajo težko delo, premalo jih je. Tudi za njih je težko, ker je človek težak, ko ga je treba premikati, pa »rihtat«, ko gre vse v plenice. Za oba je težko. Različno ravnavajo, so različni karakterji.

Za pogovor si pa ne vzamejo časa. Z mano se ne pogovarjajo kaj dosti. Imam občutek, da pridejo v sobo, naredijo svoje in gredo. Sem bolj številka.

b) Način imenovanja stanovalcev

Vsi me vikajo.

c) Upoštevanje potreb in zahtev stanovalcev

Če jih rabim, pridejo. Nimam nobenega takega primera, da bi pokritizirala.

d) Možnosti podajanja mnenja o delu zaposlenih

Se kar razumemo. Včasih jim rečem, naj pazijo, da me ne bi grdo premetavale, da naj bolj polahko, ker me boli zaradi kolka.

6. Finančna odvisnost/samostojnost stanovalca

a) Finančno stanje pred prihodom v dom

Prej sem imela pokojnino zase.

b) Pokrivanje domskih stroškov

Hčerka mora doplačevati dom, ker imam premajhno pokojnino. Hčerka bi rada, da bi še sin plačeval, pa ne more, ker ima majhnega otroka in dolgove.

c) Prejemanje žepnine

Ne prejeman nobene žepnine. Rada bi imela nekaj svojega, pa nimam. Slabo se počutim ob tem, je težko.

d) Finančna pomoč svojcev

Hčerka mi nič ne da, samo sestro imam, ki mi kdaj kaj da.

Oseba g

– Kakšno delo opravljate v domu? (Kaj to delo obsega?)

Opravljam delo bolničarke.

– Koliko časa ste že zaposleni v domu? (6 let)

SAMOSTOJNOST STANOVALCEV

1. Ali je pomanjkanje časa kdaj razlog, da kakšno stvar raje sami naredite namesto stanovalca? (Navedite kakšen primer.)

Pomanjkanje časa je pogosto razlog, da naredim kaj namesto stanovalca. Največkrat je to v primeru, ko raje sama nahranim stanovalca, kot da ga čakam, saj sam prepočasi je.

2. Ali pri negi počakate, da stanovalec naredi kaj tudi sam, ga spodbujate? (na kakšen način)

Stanovalcu dam krpice, da se sam umije do pasu.

3. Ali imate občutek, da v domu prevladujejo odvisno-podporne oblike pomoči ali spodbudno-podporne oblike pomoči? (Zakaj tako mislite?) – Odvisno-podporne oblike pomoči so tiste, kjer je pomoč stanovalcu takšna, da je on pasiven, se vse naredi namesto njega, tudi če bi si mogoče lahko še sam pomagal. Pri spodbudno-podpornih oblikah pomoči pa se stanovalcu pomaga, počaka, da je tudi sam čim bolj aktiven in sodeluje pri pomoči.

Po mojem mnenju sta prisotni obe obliki pomoči. Čisto je odvisno od časa, ki ga imaš v določenem času na razpolago.

4. Ali imajo stanovalci pravico do odločitve, kdaj jim bo osebna nega in pomoč nudena? Ali se upošteva zgolj urnik?

Če je potrebno in predvsem, če imamo čas, potem se jim tudi prilagodimo. Vendar se večinoma upošteva urnik.

5. Ali se dogaja, da zmožnost samooskrbe stanovalca kmalu po prihodu v dom pade in postane pasiven? Kaj menite da je razlog?

Da in ne. Zelo je odvisno od oskrbovanca, v kakšnem stanju pride v dom.

6. Ali se vam zdi, da zaradi premajhnega števila zaposlenih posamezniku posvečate premalo pozornosti? (Kako to opažate?)

Da. To se opaža tako, da pri oskrbovancu naredimo samo tisto, kar je nujno in jim težko izpolniš kakšno željo.

UPOŠTEVANJE ZASEBNOSTI STANOVALCEV

1. Način vstopanja v sobe stanovalcev (Ali potrkate preden vstopite, ali vstopate brez trkanja, počakate, da se stanovalec odzove ...)

Potrkamo in vstopimo, če je v sobi več oskrbovancev. Če pa je v sobi en sam oskrbovanec pa potrkamo in počakamo na odziv.

2. Način imenovanja stanovalcev (Jih vikate, tikate, kličete po imenu, priimku; je to dogovor med stanovalcem in zaposlenim?)

Stanovalce vikamo.

3. Ali se ozirate na čas, ko ima stanovalec obiske ali pa npr. sedi na sobnem stranišču, opravlja osebno higieno ipd.? (Ali počakate ali pa to sploh ni mogoče upoštevati ob tako natrpanem urniku?)

Če ima stanovalec obiske, jih prosimo, da počakajo zunaj. Mi ne moremo počakati, da gredo obiski domov, ker imamo prenatrpan urnik.

4. Način opravljanja nege (Ali zapirate vrata; jo opravljate pred drugimi sostanovalci v sobi; počakate, da gredo obiski domov ali morajo iti obiski ven?)

Vrata zapiramo med opravljanjem nege. Opravljamo jo pred drugimi sostanovalci, obiske pa prosimo, da tisti čas, ko je nega, počakajo zunaj.

5. Ali nego nekemu stanovalcu opravlja vedno ista oseba ali je vsakokrat druga? Ali je pri negi prisotnih več negovalk?

Nego opravlja tista oseba, ki je prisotna na oddelku. Večinoma sta pri negi prisotni dve negovalki.

6. Ali si vzamete čas za pogovor s stanovalci, jih poslušate? Ali vam čas dopušča poglobljen in pristen odnos s stanovalci? Prisluhnete pripovedovanju njihovih življenjskih zgodb, ali pa za to ni časa?

Če imamo čas, si vzamemo čas in jih poslušamo. Čas pa nam ne dopušča poglobljenega odnosa. Za pripovedovanje življenjskih zgodb pa je odvisno od časa.

Oseba h

– Kakšno delo opravljate v domu? (Kaj to delo obsega?)

Strežnica – delo obsega nego oskrbovanca, čiščenje, perilo – odvoz umazanega, dovoz svežega itd.

– Koliko časa ste že zaposleni v domu? (2 leti)

SAMOSTOJNOST STANOVALCEV

1. Ali je pomanjkanje časa kdaj razlog, da kakšno stvar raje sami naredite namesto stanovalca? (Navedite kakšen primer.)

Po navadi se to dogaja pri jutranji ali opoldanski negi. Enostavno je premalo časa, da bi se dogovarjali in ga motivirali, naj se sam umije po obrazu in roke, naj se počee. Kdor pa je še zelo aktiven in to hitro razume, pa mu damo krpice in se sam umije ter počee.

2. Ali pri negi počakate, da stanovalec naredi kaj tudi sam, ga spodbujate? (na kakšen način)

Počakam, če je zmožen narediti dobro in dokaj hitro. Spodbujam ga z besedami: prosim, če se umijete, to zmorete, potrudite se ... Nekateri si sami vstavijo protezo, si dvigajo in spuščajo vzglavje, se počeejo, nekateri se sami namažejo s kremo po obrazu in rokah.

3. Ali imate občutek, da v domu prevladujejo odvisno-podporne oblike pomoči ali spodbudno-podporne oblike pomoči? (Zakaj tako mislite?) – Odvisno-podporne oblike pomoči so tiste, kjer je pomoč stanovalcu takšna, da je on pasiven, se vse naredi namesto njega, tudi če bi si mogoče lahko še sam pomagal. Pri spodbudno-podpornih oblikah pomoči pa se stanovalcu pomaga, počaka, da je tudi sam čim bolj aktiven in sodeluje pri pomoči.

Večinoma se jih spodbuja, se jim delno pomaga, tako da mu pomagaš nesti kozarec k ustom, če ga ne more sam, drži pa ga lahko. Pri hrani se jim pomaga tako, da mu čim bolj približaš hrano, mu daš slinček, ga vzpodbujaš naj pogleda, kako je dobro pripravljeno, kako diši ipd.

4. Ali imajo stanovalci pravico do odločitve, kdaj jim bo osebna nega in pomoč nudena? Ali se upošteva zgolj urnik?

Načeloma se upošteva urnik, če pa ima kdo kakšen dan druge želje, jih upoštevamo.

5. Ali se dogaja, da zmožnost samooskrbe stanovalca kmalu po prihodu v dom pade in postane pasiven? Kaj menite da je razlog?

Da, to opažam. Ljudje so stari in bolni, verjetno so bili doma sami in so zelo veseli, če kaj naredimo namesto njih. Težko hodijo, pričnejo posedati, poležavajo in tako oslabijo. Velikokrat je odvisno tudi od svojcev, koliko se zanimajo za njih, jih vzpodbujajo, jih sami vozijo na sprehod.

6. Ali se vam zdi, da zaradi premajhnega števila zaposlenih posamezniku posvečate premalo pozornosti? (Kako to opažate?)

To je velikokrat težava. Moti jih tudi to, da se osebje zelo menjava po oddelkih, tako da se ne morejo obrniti na nikogar, če imajo kakšno prošnjo.

UPOŠTEVANJE ZASEBNOSTI STANOVALCEV

1. Način vstopanja v sobe stanovalcev (Ali potrkate preden vstopite, ali vstopate brez trkanja, počakate, da se stanovalec odzove ...)

Navadno potrkamo, počasi vstopimo, pozdravimo.

2. Način imenovanja stanovalcev (Jih vikate, tikate, kličete po imenu, priimku; je to dogovor med stanovalcem in zaposlenim?)

Delavno osebje mora vse stanovalce obvezno vikati, jih nazivati z gospa oz. gospod.

3. Ali se ozirate na čas, ko ima stanovalec obiske ali pa npr. sedi na sobnem stranišču, opravlja osebno higieno ipd.? (Ali počakate ali pa to sploh ni mogoče upoštevati ob tako natrpanem urniku?)

Se oziram. Če pa je v sobi več oseb, ki so na bolniškem oddelku, pa svojce prosimo, da počakajo zunaj.

4. Način opravljanja nege (Ali zapirate vrata; jo opravljate pred drugimi sostanovalci v sobi; počakate, da gredo obiski domov ali morajo iti obiski ven?)

Obvezno zaprta vrata, prižgana zelena lučka nad vrati. Svojce prosimo, da počakajo zunaj.

5. Ali nego nekemu stanovalcu opravlja vedno ista oseba ali je vsakokrat druga? Ali je pri negi prisotnih več negovalk?

Pri težjih oskrbovancih je nega obvezna v paru, drugače lahko sam. Nikakor pa ni vedno ista negovalka.

6. Ali si vzamete čas za pogovor s stanovalci, jih poslušate? Ali vam čas dopušča poglobljen in pristen odnos s stanovalci? Prisluhnete pripovedovanju njihovih življenjskih zgodb ali pa za to ni časa?

Ni časa. Včasih pa le slišim kakšno zanimivo zgodbo.

Oseba i

– Kakšno delo opravljate v domu? (Kaj to delo obsega?)

V domu opravljam nego stanovalcem.

– Koliko časa ste že zaposleni v domu? (4,5 let)

SAMOSTOJNOST STANOVALCEV

1. Ali je pomanjkanje časa kdaj razlog, da kakšno stvar raje sami naredite namesto stanovalca? (Navedite kakšen primer.)

Zaradi pomanjkanja kadra pogosto zmanjkuje časa in te delo sili, da kdaj narediš kaj tudi namesto stanovalca. To se dogaja tako pri negi kot tudi pri hranjenju.

2. Ali pri negi počakate, da stanovalec naredi kaj tudi sam, ga spodbujate? (na kakšen način)

Stanovalca spodbujamo, da na primer pri oblačenju stegne roke, se poskusi čim več sam obleči. Spodbujamo ga tudi na primer, da gre sam na potrebo itd.

3. Ali imate občutek, da v domu prevladujejo odvisno-podporne oblike pomoči ali spodbudno-podporne oblike pomoči? (Zakaj tako mislite?) – Odvisno-podporne oblike pomoči so tiste, kjer je pomoč stanovalcu takšna, da je on pasiven, se vse naredi namesto njega, tudi če bi si mogoče lahko še sam pomagal. Pri spodbudno-podpornih oblikah pomoči pa se stanovalcu pomaga, počaka, da je tudi sam čim bolj aktiven in sodeluje pri pomoči.

Ponovno je spet vse odvisno od časa, zato sta prisotni obe obliki pomoči.

4. Ali imajo stanovalci pravico do odločitve, kdaj jim bo osebna nega in pomoč nudena? Ali se upošteva zgolj urnik?

V glavnem se upošteva urnik.

5. Ali se dogaja, da zmožnost samooskrbe stanovalca kmalu po prihodu v dom pade in postane pasiven? Kaj menite da je razlog?

Da. V večini jih zatre samo ime ustanove. Po večini prevladuje miselnost, v smislu kar bo, bo, samo da si čim prej frej.

6. Ali se vam zdi, da zaradi premajhnega števila zaposlenih posamezniku posvečate premalo pozornosti? (Kako to opažate?)

Da. Ker je premalo kadra, se ukvarjaš s tistimi, ki so tečni. Ker bolj si tečen, več dosežeš.

UPOŠTEVANJE ZASEBNOSTI STANOVALCEV

1. Način vstopanja v sobe stanovalcev (Ali potrkate preden vstopite, ali vstopate brez trkanja, počakate, da se stanovalec odzove ...)

Potrkam, če se spomnim.

2. Način imenovanja stanovalcev (Jih vikate, tikate, kličete po imenu, priimku; je to dogovor med stanovalcem in zaposlenim?)

Vikam zaradi profesionalnosti.

3. Ali se ozirate na čas, ko ima stanovalec obiske ali pa npr. sedi na sobnem stranišču, opravlja osebno higieno ipd.? (Ali počakate ali pa to sploh ni mogoče upoštevati ob tako natrpanem urniku?)

/

4. Način opravljanja nege (Ali zapirate vrata; jo opravljate pred drugimi sostanovalci v sobi; počakate, da gredo obiski domov ali morajo iti obiski ven?)

Pri negi zapiram vrata, sostanovalci so prisotni, obiski pa se odmaknejo.

5. Ali nego nekemu stanovalcu opravlja vedno ista oseba ali je vsakokrat druga? Ali je pri negi prisotnih več negovalk?

Nego dela več različnih ljudi, ni vedno ista oseba.

6. Ali si vzamete čas za pogovor s stanovalci, jih poslušate? Ali vam čas dopušča poglobljen in pristen odnos s stanovalci? Prisluhnete pripovedovanju njihovih življenjskih zgodb ali pa za to ni časa?

Če dopušča čas, potem si ga vzamem. Vendar ga v večini primerov nimamo za poglobljene pogovore.

Oseba j

– Kakšno delo opravljate v domu? (Kaj to delo obsega?)

Zdravstveni tehnik; nega stanovalcev, pomoč pri hranjenju in drugih aktivnostih, izpolnjevanje dokumentacije, delitev zdravil, posegi (uvajanje katetrov, infuzije, preveze ran)

– Koliko časa ste že zaposleni v domu? (3,5 let)

SAMOSTOJNOST STANOVALCEV

1. Ali je pomanjkanje časa kdaj razlog, da kakšno stvar raje sami naredite namesto stanovanca? (Navedite kakšen primer.)

Da, včasih (umivanje, čiščenje zobne proteze, oblačenje, transport z invalidskim vozičkom, pomoč pri hranjenju).

2. Ali pri negi počakate, da stanovalec naredi kaj tudi sam, ga spodbujate? (na kakšen način)

Velikokrat. Pri zgoraj navedenih aktivnostih. Počakam, da sam poišče rešitev, ali pa mu pomagam z besedno spodbudo.

3. Ali imate občutek, da v domu prevladujejo odvisno-podporne oblike pomoči ali spodbudno-podporne oblike pomoči? (Zakaj tako mislite?) – Odvisno-podporne oblike pomoči so tiste, kjer je pomoč stanovalcu takšna, da je on pasiven, se vse naredi namesto njega, tudi če bi si mogoče lahko še sam pomagal. Pri spodbudno-podpornih oblikah pomoči pa se stanovalcu pomaga, počaka, da je tudi sam čim bolj aktiven in sodeluje pri pomoči.

Menim, da gre za razmerje med oblikama pomoči v smeri 50 : 50. Vzrok za odvisno-podporno obliko pomoči pa je zgolj en in edini – pomanjkanje časa. Če so popolnoma odvisni, si ne morejo pomagati. Drugače delajo kar zmorejo (branje, pletenje, tv ...)

4. Ali imajo stanovalci pravico do odločitve, kdaj jim bo osebna nega in pomoč nudena? Ali se upošteva zgolj urnik?

V nekaterih primerih to upoštevamo, drugače se držimo urnika, zopet zaradi pomanjkanja časa. Pravico pa imajo vedno in če je iz njegove strani izražena takšna želja, jim je večinoma ugodeno.

5. Ali se dogaja, da zmožnost samooskrbe stanovanca kmalu po prihodu v dom pade in postane pasiven? Kaj menite da je razlog?

Se zgodi. Prvi razlog so zahteve svojcev. Njihov argument je, da to plačajo in moramo vse narediti. Drugi je zopet pomanjkanje časa.

6. Ali se vam zdi, da zaradi premajhnega števila zaposlenih posamezniku posvečate premalo pozornosti? (Kako to opažate?)

Zagotovo. Kaže se v zaupanju stanovalcev, ne povedo vseh svojih težav. Se zgodi, da stanovanca včasih sploh ne vidim (če nimam pri njem posebnega opravila).

UPOŠTEVANJE ZASEBNOSTI STANOVALCEV

1. Način vstopanja v sobe stanovalcev (Ali potrkate preden vstopite, ali vstopate brez trkanja, počakate, da se stanovalec odzove ...)

Potrkam, preden vstopim. Če vem, da se stanovalec vedno odzove, potem počakam. Pri nekaterih pač ne, ker odziva ni.

2. Način imenovanja stanovalcev (Jih vikate, tikate, kličete po imenu, priimku; je to dogovor med stanovalcem in zaposlenim?)

Vse stanovalce vikam. Jih pa toliko poznam, da vem, komu prija klicanje po imenu in komu po priimku.

3. Ali se ozirate na čas, ko ima stanovalec obiske ali pa npr. sedi na sobnem stranišču, opravlja osebno higieno ipd.? (Ali počakate ali pa to sploh ni mogoče upoštevati ob tako natrpanem urniku?)

Da, takrat opravi storitev pri drugem. Če pa ne gre, je to med obiski. Prosim jih, da ta čas zapustijo sobo in se potrudim, da čim prej končam.

4. Način opravljanja nege (Ali zapirate vrata; jo opravljate pred drugimi sostanovalci v sobi; počakate, da gredo obiski domov ali morajo iti obiski ven?)

Med nego so vrata zaprta in obiski počakajo zunaj. Prisoten je kvečjemu sostanovalec (ali sostanovalci), ki zaradi kakršnegakoli razloga ne morejo iz sobe (nepokretni).

5. Ali nego nekemu stanovalcu opravlja vedno ista oseba ali je vsakokrat druga? Ali je pri negi prisotnih več negovalk?

Nemogoče, da bi enemu stanovalcu delala nego vedno ena in ista oseba. Največkrat je to mogoče dvakrat ali trikrat v izmeni. Pri težkih stanovalcih delata nego dve osebi.

6. Ali si vzamete čas za pogovor s stanovalci, jih poslušate? Ali vam čas dopušča poglobljen in pristen odnos s stanovalci? Prisluhnete pripovedovanju njihovih življenjskih zgodb ali pa za to ni časa?

Časa si ne morem vzeti, ker moram opravljati svoje naloge pri najmanj dvajsetih oskrbovancih (ali več v popoldanskem času). Skušam jih poslušati, kadar govorijo o drugih stvareh. Vedno pa skušam s stanovalcem vzpostaviti sproščen pogovor, kadar pri njem opravljam katerokoli storitev.

Priloga 5: Definiranje pojmov

– Samostojnost, odvisnost od pomoči drugih pred prihodom v dom

Pojem vsebuje odgovor na vprašanje, ali je star človek pred prihodom v dom živel sam, v svoji hiši, stanovanju ali je živel s svojci. Zanimalo me je tudi, ali je samostojno skrbel zase pred prihodom v dom in ali je potreboval pomoč svojcev. Nekateri stari ljudje pred prihodom v dom živijo sami, samostojno skrbijo zase, navadno potrebujejo pomoč le pri nekaterih opravilih.

– Opravljanje osnovnih vsakodnevnih opravil pred prihodom v dom

Pojem vsebuje oceno samostojnosti starega človeka pri opravljanju osnovnih vsakodnevnih opravil pred prihodom v dom (kopanje, oblačenje, hranjenje, mobilnost, uporaba stranišča in kopalnice, vstajanje iz postelje).

– Trenutna odločitev o odhodu v dom

Pojem zajema pozitivni in negativni odgovor na vprašanje, ali bi se stanovalec sedaj odločil za odhod v dom, če bi imel ponovno možnost izbirati. Pozitivni odgovor kaže na zadovoljstvo z življenjem v domu. Negativni odgovor kaže na to, da bi bili stari ljudje raje v domačem okolju, če bi bile doma drugačne razmere.

– Odnosi s svojci po prihodu v dom

Ohranjeni stiki s svojci tudi po prihodu starega človeka v dom mu dajejo veselje do življenja. Lahko pa se zgodi, da svojci starega človeka po prihodu v dom ne obiskujejo več ali pa so obiski zelo redki. Razlogov je več, lahko se počutijo krive, ker so svojca dali v dom, ali pa so prepričani, da je v domu za njega dobro poskrbljeno in se jim ne zdi pomembno vzdrževati stikov.

– Možnost občasne vrnitve domov

Zanimalo me je, ali ima star človek možnost občasne vrnitve domov, sedaj ko je v domu za stare, in ali to možnost kdaj tudi izkoristi za odhod v domače okolje. Za starega človeka je vrnitev domov več kot le obisk, je stik z zunanjim, domačim okoljem.

– Stopnja samostojne skrbi

Nekateri stari ljudje v domu, predvsem gibljivi stanovalci, lahko še samostojno poskrbijo zase. Lahko hodijo jesti v jedilnico, se sami oblačijo, poskrbijo za osebno higieno, pospravijo po sobi, pometejo, pripravijo perilo v pranje itd. Pri večini pa je prisotna delna odvisnost od osebja, kar pomeni, da star človek lahko naredi kolikor zmore, ostalo mu pomaga osebje – najpogosteje pri oblačenju in umivanju. Negibljiv star človek pa potrebuje pomoč pri skoraj vseh opravilih. Pojem vsebuje tudi odgovore zaposlenih, da je odvisnost stanovalcev od osebja posledica pomanjkanja časa, kar vpliva na pasivnost stanovalcev in posledično na upadanje zmožnosti samooskrbe po prihodu v dom.

– Sprejetje odvisnosti od osebja

Stanovalci se po večini navadijo na odvisnost od osebja, na njihovo pomoč pri opravilih, ki jih sami ne morejo narediti. Gibljivi stanovalci čutijo manj odvisnosti kot negibljivi. Od osebnosti posameznega stanovalca pa je odvisno, na kakšen način bo sprejel odvisnost od osebja. Nekaterim je težko, ker za njih skrbijo neznani ljudje, se jim je bilo težje navaditi.

– Vpliv stanovalcev na časovno izvajanje storitev

Stanovalec se mora v domu za stare prilagoditi urniku zaposlenih. Njihov urnik je določen, stanovalci imajo malo možnosti za vplivanje na časovno izvajanje storitev. Pogosto je urnik zaposlenih v nasprotju s potrebami in željami stanovalcev, vendar so se stanovalci kar prilagodili in zavzeli skromno držo. Tudi zaposleni se prilagajajo željam stanovalcem, če imajo čas. Drugače se držijo urnika.

– Spodbujanje samostojnosti in aktivnosti

Zanimalo me je, ali je v domu prisotno spodbujanje stanovalcev k aktivni skrbi zase ali pa se dogaja, da zaposleni prevzamejo vso skrb za stanovalca in raje sami naredijo namesto njega. Pojem vključuje tudi načine, ki jih uporabljajo zaposleni, za zagotavljanje večje samostojnosti stanovalca.

– Način vstopanja zaposlenih v sobe stanovalcev

Način vstopanja zaposlenih v sobe stanovalcev je pomemben pokazatelj spoštovanja zasebnosti stanovalca. Pomembno je, ali zaposleni potrkajo preden vstopijo v sobo in ali počakajo na odziv stanovalca.

– Oziranje na čas obiskov stanovalcev

Pomembno je, ali zaposleni spoštujejo čas, ko ima stanovalec obiske, gredo takrat opravljati nego v drugo sobo ali pa se morajo stanovalci in svojci prilagajati urniku zaposlenih. Stanovalci nimajo pogosto obiskov, zato so jih takrat toliko bolj veseli. Zaposleni bi lahko ta čas spoštovali kljub pomanjkanju časa.

– Način opravljanja nege

Pojem se nanaša na spoštovanje zasebnosti stanovalca med opravljanjem nege. Se pravi, ali zaposleni zapirajo vrata, ali nego opravljajo pred sostanovalci in ali je prisotnih med nego več negovalk. Pomemben je tudi sam odnos zaposlenih med opravljanjem nege.

– Zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi

Pojem zajema odgovore stanovalcev na vprašanje, ali so zadovoljni z življenjem v dvoposteljni sobi, kakšne so prednosti in slabosti življenja z osebo, ki jo do prihoda v dom prej niso poznali.

– Prisotnost neosebnega, rutinskega ravnanja

Individualiziran in spoštljiv pristop zaposlenih do stanovalcev je bistven. Rutinsko in neosebno ravnanje kaže na nespoštljiv, uraden odnos do stanovalcev. Stanovalci pogosto razumejo takšno ravnanje zaposlenih, saj pravijo, da je njihovo delo težko in morajo oboji kdaj pa kdaj potrpeti. Zaposleni ne razvijejo poglobljenega in pristnega odnosa zaradi pomanjkanja časa.

– Način imenovanja stanovalcev

Način imenovanja stanovalcev kaže na odnos zaposlenih do stanovalcev. Vikanje stanovalcev in pa upoštevanje njihovih želja, kako se jih poimenuje, kaže na spoštljiv medsebojni odnos.

– Upoštevanje potreb in zahtev stanovalcev

Pomembno je, ali zaposleni upoštevajo pravico stanovalcev do odločitve, kdaj jim bo osebna nega in pomoč nudena, ali posvečajo pozornost stanovalčevim željam, potrebam in zahtevam. Zaradi prenatrpanega urnika zaposlenih se lahko zgodi, da so potrebe in želje stanovalcev pogosto preslišane in nepomembne.

– Možnost podajanja mnenj o delu zaposlenih

Za stanovalce je pomembno, da lahko povejo svoje mnenje o načinu dela zaposlenih, če jim karkoli ni všeč, da lahko izrazijo nezadovoljstvo itd. Vendar pa stanovalci raje zavzemajo skromno držo, so zadovoljni z njihovim delom.

– Finančno stanje pred prihodom

Pojem se nanaša na vprašanje, ali so imeli stanovalci pred prihodom v dom svoje prihodke in so z njimi prosto razpolagali.

– Pokrivanje domskih stroškov

Stroški oskrbe stanovalcev se pokrivajo iz njihove pokojnine. Lahko se zgodi, da morajo del stroškov pokrивati svojci, ker je navadno pokojnina stanovalca premajhna.

– Prejemanje žepnine

Žepnino dobivajo samo tisti, katerih pokojnina je dovolj velika za pokrivanje stroškov oskrbe, ostanek pa stanovalec prejme kot žepnino. Pri večini gre cela pokojnina za pokrivanje stroškov, zato ne prejemajo žepnine.

– Finančna pomoč svojcev

Tisti stanovalci, ki nimajo žepnine, jim finančna pomoč svojcev predstavlja edini prihodek. Mnogi ne želijo prositi svojcev za denar, s tem jih nočejo bremeniti.

– Občutki ob prejetanju žepnine

Stari ljudje so morali zaradi pomanjkanja finančnih sredstev v domu skržiti svoje materialne potrebe na minimum. Živeti morajo skromno, saj razpolagajo z majhno žepnino ali skromnimi prihranki. Težko so se sprijaznili s takšnim načinom dodeljevanja žepnine, ki je premajhna za njihove potrebe. Imajo tudi željo po izkazovanju hvaležnosti zaposlenim.

ŠT.	IZJAVE	POJMI – KODE
1. Odločujoči dejavniki za odhod v dom		
a) Razlogi za odhod v dom		
1a	Prišla sem v dom, ker sem bila čisto onemogla.	bolezen/zdravstveni razlogi
2a	Nisem imela niti možnosti, da bi bila doma, vsi so bili po službah, ni imel kdo skrbeti zame.	Ni bilo druge možnosti/zapuščенost
3b	Prišla sem v dom, ker sta šla »tamlada dva« v službo, otroci v šolo, jaz pa sem bila sama doma.	Ni imel kdo skrbeti/zapuščенost
4c	Razlog za odhod v dom je bilo nerazumevanje s »tamlado«.	Nerazumevanje doma/družinske razmere
5d	Tepla me je, en teden sem bila celo v varni hiši.	Nerazumevanje doma/družinske razmere
6e	... da se doma s »tamlado« ne razumem dobro. Prišla je tudi »tamlada« k hiši, s katero se nisem razumel.	Nerazumevanje doma/družinske razmere
7f	Pred petimi leti sem si zlomila kolk, zaradi česar sem imela težave s hojo. Čedalje pogostejše sem padala ...	Poškodba kolka/zdravstveni razlogi
7f	Prišla sem, ker doma niso mogli več skrbeti zame.	Ni imel kdo skrbeti/zapuščенost
b) Odločitev za odhod v dom		
8a	Smo pa se z otroci že prej pogovarjali, če bo kdaj tako hudo, da bom šla v dom.	Odločitev skupaj z otroci/skupna odločitev
9b	Pa smo se zato skupaj odločili, da grem v dom.	Odločitev skupaj z otroci/skupna odločitev
10c	»Tamlada« je izsilila, da moram iti. /... potem pa je sin uredil, da sem prišla v dom.	Svojci izsilili odhod/odločitev svojcev
11d	Prišel sem po smrti svoje žene, po želji svojih hčera. Nisem šel rad ...	Po želji hčera/odločitev svojcev
12e	Po svoji volji sem prišla. S hčerko sva se pogovorili o odločitvi za odhod. Drugače bi se hčerka ves dan bala kaj je z mano, medtem ko bi bila ona v službi. Tako sva prišli do zaključka, da je edina pametna odločitev, da grem v dom.	Odločitev skupaj z hčerko/skupna odločitev
13f	Da sem prišla v dom, je bila odločitev otrok. Nihče me ni vprašal, kar dali so me v dom. S takim odporom sem prišla, se nisem strinjala. Ko mi je hčerka povedala, sem ji rekla, naj gre kar ona, pa sem na koncu vseeno mogla iti jaz.	Odločitev otrok/odločitev svojcev
c) Samostojnost, odvisnost od pomoči drugih pred prihodom v dom		
14a	Preden sem prišla v dom, sem živela sama v svoji hiši.	Živela sama/živel-a sam-a
15a	Hčerka ima zraven hišo, pa je ona skrbela zame.	Hčerka skrbela/skrb svojcev
16b	Preden sem prišla v dom, sem živela s sinom, njegovo ženo in dvema vnukoma.	Živela z sinovo družino/živel-a z družino
17b	Sama sem še skrbela zase, veliko so mi morali pa tudi pomagati zaradi življenja na vozičku.	Pomoč družine/skrb svojcev
18c	Pred prihodom v dom sem živela s sinom, snaho in vnukom.	Živela z sinovo družino/živel-a z družino
19c	Vse sem skrbela sama zase.	Sama skrbela/samostojna skrb zase
20d	Pred prihodom v dom sem živel v svoji stari hiši.	Živel sam/živela sam-a
21d	Lahko sem še sam skrbel zase.	Sam skrbel/samostojna skrb zase
22e	Živela sem v bloku, v drugem nadstropju, pa še sama sem bila.	Živela sama/živel-a sam-a
23e	Doma sem še vse sama naredila.	Sama skrbela/samostojna skrb zase
24f	Prej sem živela s hčerko ...	Živela s hčerko/živel-a z družino
25f	... sem sama skrbela zase.	Sama skrbela/samostojna skrb zase
d) Opravljanje osnovnih vsakodnevnih opravil pred prihodom		
26a	Nisem mogla opravljati nobenih opravil, saj se sploh nisem ničesar zavedala.	Nobenih opravil/nezmožnost opravljanja osnovnih vsakodnevnih opravil

27b	Vendar sem še vse naredila, kar sem mogla. /... sem sama tako skuhala kot spekla. Tudi perilo sem si dala prati. Na stranišče pa ne morem že več kot 20 let. Sama sem se umila zgoraj, kolikor sem se mogla, ostalo je hodila patronažna sestra. Domov so mi vozili hrano, pa sem še vso posodo lahko pomila, da sem jo vrnila potem.	Delno opravljala/ delno opravljanje osnovnih vsakodnevnih opravil
28c	Vse sem še lahko sama naredila. Kuhala sem si, prala, tudi za osebno higieno sama skrbela.	Vse opravljala/ opravljanje vseh osnovnih vsakodnevnih opravil
29d	Sam sem še vse naredil, predvsem na kmetiji. Tudi na stranišče sem šel sam, v bistvu sem samostojno živel. Sin pa njegova žena sta mi edino kuhala in prala.	Vse opravljal/ opravljanje vseh osnovnih vsakodnevnih opravil
30e	Doma sem še vse sama naredila. Skuhala sem si sama, štikala, šivala, kvačkala. Tako pa nisem mogla hoditi po stopnicah in recimo iti v trgovino.	delno opravljala/ delno opravljanje osnovnih vsakodnevnih opravil
31f	Sama sem skrbela zase, lahko sem še kuhala.	Vse opravljala/ opravljanje vseh osnovnih vsakodnevnih opravil
e) Trenutna odločitev o odhodu domov		
32a	Vendar bi se vseeno ponovno odločila za odhod v dom ...	Bi se odločila/ pozitivna
33b	Če bi se ponovno odločala, bi se odločila za v dom. Jaz se vedno pošalim, da kdor želi 100 let, mora tu v domu Grosuplje živeti.	Bi se odločila/ pozitivna
34c	Jaz bi seveda še ostala doma, če ne bi bilo težav.	Glede na razmere doma/ negativna
35c	Tudi sama bi šla takoj spet v dom, če bi se še enkrat odločala za odhod. Preden sem prišla v dom, sem imela predsodek, kako je tukaj. Zdaj, ko vem, kako je tukaj, pa vsakemu svetujem, naj pride v dom. Več imam druženja kot doma. Dokler je človek pokreten, lahko marsikaj počne v domu. Ko pa je enkrat nepokreten, nima nič od tega, drugega kot trpljenje.	Bi se odločila/ pozitivna
36d	Če bi bila žena še živa, bi bil še doma.	Glede na razmere doma/ negativna
37d	... bi prišel v dom. Pravim, da mi je predobro tukaj, če me kdo vpraša.	Bi se odločil/ pozitivna
38e	Če ne bi živela v bloku, bi še ostala doma.	Glede na razmere doma/ negativna
39f	Raje bi bila doma, če bi se jaz odločala. Doma je le doma. Doma te vse razveseljuje. Tudi če si slabe volje, si le doma.	Raje doma/ negativna
f) Odnosi s svojci po prihodu v dom		
40a	Odnosi se niso nič spremenili s svojci. Moram reči, da me sicer zadnje časa malo manj obiskujejo. /...so obiski malo bolj redki.	Manj obiskov/ manj stikov s svojci
41b	Imam tri otroke, pa vsi trije me hodijo obiskovat. Nikoli ni prerekanja med nami, ne prej ne sedaj.	Obiskujejo/ stiki s svojci (ohranjeni)
42c	Prej me noben od sinov ni prišel veliko obiskat, zdaj pa prideta oba in »tamlada«. Tudi sestra in ostali sorodniki me pridejo obiskat. Ali pa se slišimo po telefonu.	Obiskujejo/ stiki s svojci (ohranjeni)
43d	Odnosi s svojci se niso spremenili, hčere in bratje me še vedno hodijo obiskovat. S sinom pa se nič bolje ne razumeva. Pride me obiskat enkrat na mesec.	Se niso spremenili/ stiki s svojci (ohranjeni)
44e	Dober občutek je tudi, ko vsak dan pride na obisk, mimogrede ko gre iz službe.	Pride na obisk/ stiki s svojci (ohranjeni)
45f	Imam še stike s svojci, še pridejo na obisk.	Obiskujejo/ stiki s svojci (ohranjeni)
g) Možnost občasne vrnitve domov		
46a	Imam možnost iti domov ...	Ima možnost občasne vrnitve domov/ pozitivna
47a	... pa ne grem. Že toliko let sem na postelji, da se je kar težko spraviti.	Ne gre/ ne hodi domov
48a	Me sicer zelo boli, ker sem zapustila svoj dom, pa toliko naredila. Celo življenje sem delala, sem mislila, da bom umrla v svojem domu. Sedaj se je pa zgodilo, da spet plačujem svoj dom.	Hudo ob misli na dom/ stiska ob misli na dom
49b	Skoraj nič ne grem domov.	Ne gre/ ne hodi domov
50c	Občasno se imam možnost vrniti domov ...	Ima možnost občasne vrnitve

		domov/ pozitivna
51c	... vendar do sedaj še nisem šla.	Ne gre/ ne hodi domov
52d	Domov imam možnost iti ...	Ima možnost občasne vrnitve domov/ pozitivna
53d	... vendar ne grem nikoli.	Ne gre/ ne hodi domov
54d	... bilo mi je hudo, vse za sabo pustiti, pa toliko sem naredil.	Hudo ob misli na dom/ stiska ob misli na dom
55e	Do sedaj še nisem bila.	Ne gre/ ne hodi domov
56f	Nimam možnosti iti domov, ker ne vem, če bi imela hčerka čas skrbeti zame.	Nima možnost občasne vrnitve domov/ negativna
57f	Kar sem tukaj, nisem bila še doma.	Ne gre/ ne hodi domov

2. Vseobsegajoča skrb za stanovalca		
a) Stopnja samostojne skrbi zase		
58a	Naredim tisto, kar še lahko, glede na to, da sem na postelji.	Glede na zmožnosti/ delna odvisnost od osebja
59a	Oblečit se ne morem sama, me morajo drugi.	Oblečenje - drugi/ odvisnost od osebja
60a	Od pasu navzgor pa se sama umijem, dol pa me morajo oni.	Umivanje – delno sama/ delna odvisnost od osebja
61a	Sedaj lahko sama jem.	Hranjenje – sama/ samostojna skrb zase
62b	V domu še vedno skuham, naredim si palačinke, solato, skuham jajca in druge različne jedi. Kavo še skuham.	Kuhanje/ samostojna skrb zase
63b	Zjutraj mi prinesejo hrano v sobo, na kosilo grem pa v kuhinjo, tukaj v našem nadstropju.	Zjutraj v sobo, potem v kuhinjo/ delna odvisnost od osebja
64b	Kar sama ne morem oni naredijo.	Glede na zmožnosti/ delna odvisnost od osebja
65c	Še vedno samostojno skrbim zase.	Samostojna skrb zase/ samostojna skrb zase
66c	... storitve, ki so vključene v ceno, opravlja dom. Čistilka pride po tleh pomit.	Storitve doma/ odvisnost od osebja
67c	Posteljo si sama posteljem, tudi pospravim, če je potrebno.	Sama postelje/ samostojna skrb zase
68c	Skuham si tudi lahko, če želim, v čajni kuhinji.	Sama skuha/ samostojna skrb zase
69c	Sama pripravim perilo za pranje ob torkih.	Pripravi perilo/ samostojna skrb zase
70c	Hodim v jedilnico jest.	Hodi v jedilnico/ samostojna skrb zase
71d	Sobo sam pospravim, posteljem si posteljo, si pometem.	Sam pospravi/ samostojna skrb zase
72d	Tudi jesti ne morem več hoditi v jedilnico, ampak mi kar prinesejo v sobo.	Je v sobi/ odvisnost od osebja
73d	Zdaj zaradi bolezni že ne morem več, zato me pridejo zjutraj malo umiti, skopajo me.	Umivanje – drugi/ odvisnost od osebja
74d	... jaz kar sam naredim kar le morem. Sam želim migati, ker drugače postaneš kar trd. Zadnje čase ne več tako lahko, ampak se trudim.	Glede na zmožnosti/ delna odvisnost od osebja
75e	Osebno nego še vse sama naredim.	Osebno nego sama/ samostojna skrb zase
76e	Pomagajo mi obleči se, ker me koleno boli.	Oblečenje – drugi/ odvisnost od osebja
77f	Jem sama ...	Je sama/ samostojna skrb zase
78f	... tudi oblečem se še ...	Oblečenje – sama/ samostojna skrb zase
79f	... edino umiti se mi pomagajo ...	Umivanje – drugi/ odvisnost od osebja

80f	Hodim v jedilnico jest, da ni treba več plačati.	Hodi v jedilnico/ samostojna skrb zase
81f	Kar lahko sama, sama naredim. Kar pa ne, mi pa pomagajo.	Glede na zmožnosti/ delna odvisnost od osebja
82f	Postelje pa ne morem sama postlati, kar naj jo drugi.	Storitev doma/ odvisnost od osebja
83g	Pomanjkanje časa je pogosto razlog, da naredim kaj namesto stanovalca./ ... raje sama nahranim stanovalca, kot da ga čakam, saj sam prepočasi je.	Pri hranjenju – pomanjkanje časa/ odvisnost od osebja zaradi pomanjkanja časa
84g	Da in ne. Zelo je odvisno od oskrbovanca, v kakšnem stanju pride v dom.	Odvisno od stanja oskrbovanca/ zmožnost samooskrbe pade
85h	Po navadi se to dogaja pri jutranji ali opoldanski negi.	Pri negi – pomanjkanje časa/ odvisnost od osebja zaradi pomanjkanja časa
86h	Da, to opažam. Ljudje so stari in bolni, verjetno so bili doma sami in so zelo veseli, če kaj naredimo namesto njih. Težko hodijo, pričnejo posedati, poležavajo in tako oslabijo. Velikokrat je odvisno tudi od svojcev, koliko se zanimajo za njih, jih spodbujajo, jih sami vozijo na sprehod.	Poležavajo in oslabijo/ zmožnost samooskrbe pade
87i	Zaradi pomanjkanja kadra pogosto zmanjkuje časa in te delo sili, da kdaj narediš kaj tudi namesto stanovalca. To se dogaja tako pri negi kot tudi pri hranjenju.	Pri negi, hranjenju – pomanjkanje časa/ odvisnost od osebja zaradi pomanjkanja časa
88i	Da. V večini jih zatre ime ustanove. Po večini prevladuje miselnost, v smislu kar bo pa bo, samo da si čim prej frej.	Zatre ime ustanove/ zmožnost samooskrbe pade
89j	Da, včasih (umivanje, čiščenje zobne proteze, oblačenje, transport z invalidskim vozičkom, pomoč pri hranjenju).	Pri umivanju, oblačenju ... – pomanjkanje časa/ odvisnost od osebja zaradi pomanjkanja časa
90j	Se zgodi. Prvi razlog so zahteve svojcev. Njihov argument je, da to plačajo in moramo vse narediti. Drugi je zopet pomanjkanje časa.	Zahteve svojcev, pomanjkanje časa/ zmožnost samooskrbe pade
b) Sprejetje odvisnosti od osebja		
91a	Bilo mi je zelo težko sprejeti odvisnost od osebja, ker sem sramežljiva. Lagala bi, če bi rekla drugače. Vedno sem godrnjala, še sedaj včasih. Mi je nerodno biti razgaljena, pa noge narazen, da me umijejo.	Težko/ težko sprejetje odvisnosti
92b	Ni mi bilo težko se navaditi na osebje v domu.	Ni bilo težko/ navajenost na odvisnost od osebja
93c	Ne čutim odvisnosti od osebja.	Ne čuti odvisnosti/ ne občuti odvisnosti od osebja
94d	Ni mi bilo težko sprejet odvisnost od osebja.	Ni bilo težko/ navajenost na odvisnost od osebja
95e	Ne moti me odvisnost od osebja.	Ne moti/ navajenost na odvisnost od osebja
96e	Težko se je bilo sprijaznit s tem, da si včasih lahko počel vse, si bil aktiven, potem pa kar naenkrat ne več.	Težko/ težko sprejetje odvisnosti
97f	Ni mi težko, da skrbijo zame tisto kar ne morem sama, sem se kar navadila.	Ni bilo težko/ navajenost na odvisnost od osebja
c) Vpliv stanovalcev na časovno izvajanje storitev		
98a	Me ne moti, da se moram prilagajati.	Ne moti/ ne moti prilagajanje urniku
99a	To kar pride v navado.	Navada/ navajenost na prilagajanje urniku
100a	Jaz kar čakam, kadar pridejo pa pridejo. Saj imam 24 ur časa, kaj čem pa razmišljat.	Prilagajanje/ navajenost na prilagajanje urniku
101a	Nič jim ne rečem, da mi kdaj časovno ne odgovarja, so preveč prijazne, pa sem se navadila.	Navada/ navajenost na prilagajanje urniku
102a	Kdaj bodo poskrbeli za higieno pa je v njihovih rokah.	V njihovih rokah/ nimajo vpliva na urnik

103a	Tukaj mi prinesejo obroke na posteljo, ni tako, da bi rekla, sedaj pa nisem lačna, bom kasneje.	Ne odloča sama/ nimajo vpliva na urnik
104b	To so kar ure določene.	Ure določene/ nimajo vpliva na urnik
105b	Ni mi hudo prilagajati se urniku.	Ne moti/ ne moti prilagajanje urniku
106b	... se prilagodim tistemu, kar je.	Prilagajanje/ ne moti prilagajanje urniku
107c	Urnik v domu me nič ne moti.	Ne moti/ ne moti prilagajanje urniku
108c	Prej smo imeli eno uro prej kosilo, pa smo prosili, če se ga lahko prestavi, ... sedaj je eno uro kasneje.	Prilagajanje/ upoštevanje želja stanovalcev
109d	Nič me ne moti, da se moram prilagajati.	Ne moti/ ne moti prilagajanje urniku
110d	Urnik pa menda ja moram upoštevati.	Upoštevanje/ nimajo vpliva na urnik
111e	Včasih me moti, da se moram prilagajati urniku. Sploh ob nedeljah se to najbolj pokaže. Ko bi šle negovalke čim prej rade domov k svojim družinam, potem pa že ob šestih govorijo naj gremo v posteljo, ker bi šle rade domov. Kje boš šel spat, če je zunaj še dan.	Moti/ moti prilagajanje urniku
112f	Nič me ne moti, da moram upoštevati njihov urnik.	Prilagajanje/ ne moti prilagajanje urniku
113f	Ura ni problem, saj nimamo drugega, to pa res ni težko narediti.	Ne moti/ ne moti prilagajanje urniku
114g	Če je potrebno in predvsem, če imamo čas, potem se jim tudi prilagodimo.	Odvisto od časa/ prilagajanje odvisno od časa
115g	Vendar se večinoma upošteva urnik.	Večinoma urnik/ upoštevanje urnika
116h	Načeloma se upošteva urnik ...	Večinoma urnik/ upoštevanje urnika
117h	...če pa ima kdo kakšen dan druge želje, jih upoštevamo.	Prilagajanje/ upoštevanje želja stanovalcev
118i	V glavnem se upošteva urnik.	Večinoma urnik/ upoštevanje urnika
119j	V nekaterih primerih to upoštevamo...zopet zaradi pomanjkanja časa. Pravico pa imajo vedno in če je iz njegove strani izražena takšna želja, jim je večinoma ugodeno.	Odvisto od časa/ prilagajanje odvisno od časa
120j	...drugače se držimo urnika...	Večinoma urnik/ upoštevanje urnika

3. Spodbujanje samostojnosti in aktivnosti stanovalcev		
a) Pomoč in spodbuda zaposlenih k aktivni skrbi zase		
121a	Osebe mi pomaga, celo spodbujajo me.	Spodbujajo/ spodbujanje stanovalcev
122a	Premalo vstanem in me na to velikokrat opominjajo.	Opominjanje/ spodbujanje stanovalcev
123a	Pri negi pa mi prinesejo mokre krpice, da se zgoraj sama umijem. Zgoraj pustijo, da se sama umijem.	Pri negi pustijo krpice/ zagotavljanje možnosti za večjo samostojnost stanovalcev
124a	Imam tako posteljo, da se lahko sama dvignem in spustim.	Sama upravlja posteljo/ zagotavljanje možnosti za večjo samostojnost stanovalcev
125a	Fizioterapevtka dala trak za raztegovanje in sem vadila kadar sem mogla.	Trak za vaje/ zagotavljanje možnosti za večjo samostojnost stanovalcev

126c	Osebjem mi pomaga.	Pomagajo/ spodbujanje stanovalcev
127c	Pustijo, da same posteljemo posteljo in si pospravimo. Posteljo pa vejo, da posteljemo same.	Pustijo/ zagotavljanje možnosti za večjo samostojnost stanovalcev
128c	Tudi, ko perilo pripeljejo iz pralnice, ga dajo na posteljo in če vidijo, da ga ti sam lahko zložiš, ti pustijo, drugače oni.	Pustijo/ zagotavljanje možnosti za večjo samostojnost stanovalcev
129d	Osebjem radi vidijo da pometem, posteljem, pa njim ni treba.	Radi vidijo/ zagotavljanje možnosti za večjo samostojnost stanovalcev
130e	Radi vidijo, če sam kaj narediš.	Radi vidijo/ zagotavljanje možnosti za večjo samostojnost stanovalcev
131e	Spodbujajo te. Z besedami le dejmo le dejmo ... uuu saj gre, bravo.	Spodbujajo/ spodbujanje stanovalcev
132f	Tudi spodbujajo.	Spodbujajo/ spodbujanje stanovalcev
133g	Stanovalcu dam krpice, da se sam umije do pasu.	Dajo krpice/ zagotavljanje možnosti za večjo samostojnost stanovalcev
134h	Počakam, če je zmožen narediti dobro in dokaj hitro.	Ni časa/ pomanjkanje časa za spodbujanje stanovalcev
135h	Spodbujam ga z besedami: prosim, če se umijete, to zmorete, potrudite se ... Večinoma se jih spodbuja, se jim delno pomaga, tako da mu pomagaš nesti kozarec k ustom, če ga ne more sam, drži pa ga lahko. Pri hrani se jim pomaga tako, da mu čim bolj približaš hrano, mu daš slinček, ga spodbujaš, naj pogleda, kako je dobro pripravljeno, kako diši ipd.	Spodbujanje/ spodbujanje stanovalcev
136h	Kdor pa je še zelo aktiven in to hitro razume, pa mu damo krpice in se sam umije ter počeše.	Dajo krpice/ zagotavljanje možnosti za večjo samostojnost stanovalcev
137h	Enostavno je premalo časa, da bi se dogovarjali in ga motivirali, naj se sam umije po obrazu in roke, naj se počeše.	Ni časa za spodbujanje/ pomanjkanje časa za spodbujanje stanovalcev
138i	Stanovalca spodbujamo, da na primer pri oblačenju stegne roke, se poskusi čim več sam obleči. Spodbujamo ga tudi na primer, da gre sam na potrebo itd.	Spodbujanje/ spodbujanje stanovalcev
139j	Velikokrat (pri umivanju, oblačenju ...)/počakam, da sam poišče rešitev, ali pa mu pomagam z besedno spodbudo.	Spodbujanje/ spodbujanje stanovalcev

4. Spoštovanje zasebnosti stanovalcev		
a) Način vstopanja zaposlenih v sobe stanovalcev		
140a	Zaposleni kar potrkajo vedno in pridejo notri.	Potrkajo/ potrkajo vsi
141a	Ne počakajo na moj odziv. Če slišim, rečem ja, drugače pa vseeno pridejo notri.	Ne počakajo na odziv/ ne počakajo na odziv
142c	... potrkajo.	Potrkajo/ potrkajo vsi
143c	Počakajo.../ Ko se oglasiš naprej.	Počakajo/ počakajo na odziv
144d	Eni potrkajo, drugi pa pridejo v sobo, brez da bi potrkali./Ni tako veliko takih, ki ne bi potrkali, so pa.	Ne potrkajo vsi/ ne potrkajo vsi
145e	Potrkajo, ko pridejo v sobo.	Potrkajo/ potrkajo vsi
146f	Čisto različno je, kdaj potrkajo, kdaj ne.	Ne potrkajo vsi/ ne potrkajo vsi
147g	Potrkamo ...	Potrkajo/ potrkajo vsi
148g	... in vstopimo, če je v sobi več oskrbovancev.	Ne počakajo/ ne počakajo na odziv
149g	Če pa je v sobi en sam oskrbovanec, pa potrkamo in počakamo na odziv.	Počakajo/ počakajo na odziv
150h	Navadno potrkamo ...	Potrkajo/ potrkajo vsi
151h	... počasi vstopimo, pozdravimo.	Ne počakajo/ ne počakajo na odziv

152i	Potrkam, če se spomnim.	Če se spomni/ ne potrkajo vsi
153j	Potrkam, preden vstopim.	Potrkajo/ potrkajo vsi
154j	Če vem, da se stanovalec vedno odzove, potem počakam.	Počakajo/ počakajo na odziv
155j	Pri nekaterih pač ne, ker odziva ni.	Ne počakajo/ ne počakajo na odziv
b) Oziranje zaposlenih na čas obiskov stanovalcev		
156a	Ko so moji na obiski, gredo ven, da negovalke naredijo svoje. /...gredo takrat ven, da negovalke naredijo svoje.	Obiski ven/ neoziranje na čas obiskov
157b	Kadar imam obiske in ima negovalka čas, potem počaka in pride kasneje nazaj. /Če pa nima časa, pa obiski stopijo ven.	Odvisno od časa/ oziranje na čas obiskov odvisno od časa
158c	Če imam obiske, takrat gredo ven, gredo v drugo sobo.	Gredo v drugo sobo/ oziranje na čas obiskov
159d	Ko prinesejo kosilo, pridejo noter tudi če so obiski, postavijo kosilo, pa gredo.	Prinesejo in gredo/ neoziranje na čas obiskov
160d	Če pa je nega, pa ona pove, da je nega in morajo iti obiski ven.	Obiski ven/ neoziranje na čas obiskov
161d	Se malo prilagajajo, preveč pa ne. Ona ima tisti čas to za narediti.	Upoštevanje urnika/ neoziranje na čas obiskov
162e	Se ozirajo na obiske, razen kadar je kaj nujnega.	Se ozirajo/ oziranje na čas obiskov
163f	Obiski morajo iti ven, zato da one naredijo svoje.. Če je potrebno, se umaknemo v čajno kuhinjo.	Obiski ven/ neoziranje na čas obiskov
164g	Če ima stanovalec obiske, jih prosimo, da počakajo zunaj. Mi ne moremo počakati ... ker imamo prenatrpan urnik, obiske pa prosimo, da tisti čas, ko je nega počakajo zunaj.	Obiski ven/ neoziranje na čas obiskov
165h	Se oziramo.	Ozirajo/ oziranje na čas obiskov
166h	Če pa je v sobi več oseb, ki so na bolniškem oddelku, pa svojce prosimo, da počakajo zunaj.	Obiski ven/ neoziranje na čas obiskov
167i	... obiski pa se odmaknejo.	Obiski ven/ ne oziranje na čas obiskov
168j	Da, takrat opravi storitev pri drugem. Če pa ne gre, je to med obiski. Prosim jih, da ta čas zapustijo sobo in se potrudim, da čim prej končam.	Odvisno od časa/ oziranje na čas obiskov odvisno od časa
c) Način opravljanja nege		
169a	... se je stanovalka usedla na posteljo tako, da je lahko opazovala. Če pa ni videla dobro, je prišla kaj takega iskat mimo, da je lahko pogledala. Vem, da je bila firbena.	Opazovanje sstanovalk/ prisotnost sstanovalk
170a	Vrata zaprejo, pa tudi ne vedno. / ... vrata pa pustila priprta. Vsak, ki je šel mimo, me je lahko videl.	Ne zaprejo vrat vedno/ vrata večkrat odprta
171a	Včasih jih je bilo celo več pri negi, to je človeku nerodno. Enkrat je osebno nego opravljal novinka. Pa pride drugi za njo in me vpraša, kdo me je uredil. Nisem vedela zakaj sprašuje in sem povedala kdo in on odgovori: »Zato ste od pasu dol vsa rumena.« To mi pa tudi ni všeč, jaz tudi ne vidim, kaj je spodaj.	Več pri negi/ več oseb pri negi
172b	Pri negi vrata zaprejo.	Vrata zaprejo/ zaprta vrata
173b	Nič me ne moti, da pred sstanovalko opravljajo nego.	Pred sstanovalko/ prisotnost sstanovalk
174c	Kadar nego delajo pri drugem, greš stran ... / sstanovalka gre sama od sebe ven.	Greš stran/ zagotavljanje zasebnosti
175c	... vrata zaprejo.	Vrata zaprejo/ zaprta vrata
176c	Tudi če pride zdravnik v sobo, so vrata zaprta ...	Vrata zaprejo/ zaprta vrata
177d	Nego opravijo kar pred sosedom, to me nič ne moti.	Pred sosedom/ prisotnost sstanovalka
178d	Vrata pa zaprejo.	Vrata zaprejo/ zaprta vrata
179d	Obiski pa morajo iti ven.	Obiski ven/ zagotavljanje zasebnosti
180e	Pri negi zaprejo vrata.	Vrata zaprejo/ zaprta vrata
181e	Spoštujejo zasebnost in intimnost	Spoštovanje zasebnosti/ zagotavljanje

		zasebnosti
182f	Najbolj me moti, ker se sostanovalka usede zraven na posteljo pa gleda.	Opazovanje sostanovalk/ prisotnost sostanovalk
183g	Vrata zapiramo ...	Vrata zaprejo/ zaprta vrata
184g	Opravljam jo pred drugimi sostanovanci.	Sostanovanci prisotni/ prisotnost sostanovalka
185g	Nego opravlja tista oseba, ki je prisotna na oddelku. Večinoma sta pri negi prisotni dve negovalki.	Več negovalk/ več negovalk pri negi
186h	Obvezno zaprta vrata, prižgana zelena lučka nad vrati.	Vrata zaprejo/ zaprta vrata
187h	Pri težjih oskrbovancih je nega obvezna v paru, drugače lahko sam. Nikakor pa ni vedno ista negovalka.	Več negovalk/ več negovalk pri negi
188i	... zapiram vrata...	Vrata zaprejo/ zaprta vrata
189i	... sostanovanci so prisotni ...	Sostanovanci prisotni/ prisotnost sostanovalka
190i	Nego dela več različnih ljudi, ni vedno ista oseba.	Več negovalk/ več negovalk pri negi
191j	... so vrata zaprta ...	Vrata zaprejo/ zaprta vrata
192j	Prisoten je kvečjemu sostanovalec (ali sostanovanci), ki zaradi kakršnegakoli razloga ne morejo iz sobe (nepokretni).	Sostanovanci prisotni/ prisotnost sostanovalka
193j	Nemogoče, da bi enemu stanovalcu delala nego vedno ena in ista oseba. Največkrat je to mogoče dvakrat ali trikrat v izmeni. Pri težkih stanovalcih delata nego dve osebi.	Več negovalk/ več negovalk pri negi
d) Zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi		
194a	Bolj mi je vseč, ko sva dve v sobi.	Všeč/ zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi
195a	Bilo se je pa zelo težko navaditi na življenje s tujo osebo.	Težko navaditi/ potrebno prilagajanje
196a	Vsi imamo neke slabosti, je treba potrpet./No saj tudi zanj gotovo ni prijetno, ko vse na postelji naredim.	Potrpet/ potrebno prilagajanje
197b	Sem zadovoljna, da sta dve postelji.	Zadovoljna/ zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi
198c	Raje bi imela svojo sobo, vendar bi bilo dražje.	Cena/ finančni razlogi
199c	Moti me edino, da imamo skupni wc in kopalnico, vendar ne moreš nič pomagati. Se moraš kar navaditi.	Manj/ manj zasebnosti
200c	Če bi imele po dve stanovalki skupni wc, bi bilo veliko bolje.	Manj/ manj zasebnosti
201c	Sem se navadila na to, da sva dve v sobi.	Navadila/ potrebno prilagajanje
202d	Nimam nič proti dvoposteljni sobi, ker se zelo rad pogovarjam.	Nič proti/ zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi
203d	Jaz pa sem tiho, drugače bi se lahko skoz kregal z njim.	Sem tiho/ potrebno prilagajanje
204e	Veliko boljše mi je, ker sem sama.	Zadovoljna/ zadovoljstvo z nastanitvijo v sobi
205e	Moraš se prilagoditi.	Prilagoditi/ potrebno prilagajanje
206f	Raje vidim, da je dvoposteljna soba, ker drugače je dražje.	Cena/ finančni razlogi
207f	Se pa ne razumeva kaj preveč dobro s sostanovalko.	Ne razume/ nezadovoljstvo z nastanitvijo v sobi
208f	Moti me, ker imamo štirje skupaj stranišče.	Manj/ manj zasebnosti
209f	Bolje bi bilo, če bi imeli samo dve stanovalki skupaj stranišče.	Manj/ manj zasebnosti

5. Odnos zaposlenih do stanovalcev		
a) Prisotnost neosebnega, rutinskega ravnanja		
210a	Nekatere so zelo prijazne ...	Nekatere prijazne/ prijaznost zaposlenih
211a	... druge pa bolj uradne.	Nekatere uradne/ rutinsko, neosebno ravnanje zaposlenih
212a	Jim zaupam, saj so tudi oni reveži. Njihovo delo je zelo težko. Jaz ne bi bila za to delo, cel dan morajo delati samo to.	Razumevanje dela zaposlenih/ spoštovanje dela

		zaposlenih
213a	Malo je potrebno potrpeti, tudi punce, ki to delajo morajo veliko potrpet.	Razumevanje dela zaposlenih/ spoštovanje dela zaposlenih
214a	Enkrat sem celo doživela nesramnost ene od strežnic. Je bila zelo razburljiva. Sem namreč precej poraščena na intimnih predelih. Pa je strežnica, ko je videla, dala kar glavo med noge, pa rekla: »Ježeš, kaj je pa to, kaj takega pa še nisem videla!« To me je pa zelo prizadelo, vendar sem bila kar tiho. Ni ji bilo potrebno tako odreagirati.	Nesramnost/ rutinsko, neosebno ravnanje zaposlenih
215b	Če si ti dober z njimi, so tudi one s tabo ...	Dobre/ prijaznost zaposlenih
216b	... če ti godrnjaš, bo delala po svoje.	Po svoje/ rutinsko, neosebno ravnanje zaposlenih
217b	Sestre morajo tukaj zelo veliko delat, »matrajo se«.	Razumevanje dela zaposlenih/ spoštovanje dela zaposlenih
218b	Nekaj je takih, da so kdaj jezne. Kakšna je taka, da bi rada oblast nad nami.	Oblast nad stanovalci/ rutinsko, neosebno ravnanje zaposlenih
219b	Drugače niso nesramne, so kar prijazne.	Prijazne/ prijaznost zaposlenih
220c	Zaposleni si vzamejo čas, se tudi pogovarjajo, sploh če jih kaj vprašaš, imajo spoštovanje.	Vzamejo čas za pogovor/ prijaznost zaposlenih
221c	Z nasmehom pokažejo, po glasu se že pozna kako te pozdravijo, ali so dobre volje ali ne.	Nasmeh na obrazu/ prijaznost zaposlenih
222c	Imajo spoštovanja velik.	Prisotnost spoštovanja/ prijaznost zaposlenih
223d	Osebe je vljudno, se tudi pomenijo, če je kaj treba, vendar ne vsi. Eni si vzamejo čas, drugi ne, kadar so kaj proste, se pogovarjajo.	Odvisno od karakterja/ prijaznost odvisna od osebnosti zaposlenega
224d	Se z vsemi razumem in pogovarjam.	Razumevanje/ prijaznost zaposlenih
225e	Rade bi poklepetale, pa nimajo časa. Zaradi tega niso nesramne. So dobre.	So dobre/ prijaznost zaposlenih
226f	Nesramne niso, ene so prav hecne.	Niso nesramne/ prijaznost zaposlenih
227f	Se najde kakšna taka, ki ne razume in zastopi ...	Nerazumevanje/ rutinsko ravnanje zaposlenih
228f	... drugače so pa dobre.	Dobre/ prijaznost zaposlenih
229f	Različno ravnaajo, so različni karakterji.	Odvisno od karakterja/ prijaznost odvisna od osebnosti zaposlenega
230f	Za pogovor pa si ne vzamejo časa. Z mano se ne pogovarjajo kaj dosti.	Ne vzamejo čas za pogovor/ rutinsko ravnanje zaposlenih
231f	Imam občutek, da pridejo v sobo, naredijo svoje in gredo. Sem bolj številka.	Občutek nepomembnosti/ rutinsko ravnanje zaposlenih
232g	Če imamo čas, si vzamemo čas in jih poslušamo. Čas pa nam ne dopušča poglobljenega odnosa. Za pripovedovanje življenjskih zgodb pa je odvisno od časa.	Ni časa za pogovor/ rutinsko ravnanje zaposlenih
233h	Ni časa.	Ni časa za pogovor/ rutinsko ravnanje zaposlenih
234i	Če dopušča čas, potem si ga vzamem. Vendar ga v večini primerov nimamo za poglobljene pogovore.	Ni časa za pogovor/ rutinsko ravnanje zaposlenih
235i	Ker je premalo kadra, se ukvarjaš s tistimi, ki so tečni. Ker bolj si tečen, več dosežeš.	Upoštevanje tečnih/ Rutinsko, neosebno ravnanje zaposlenih
236j	Časa si ne morem vzeti ... Skušam jih poslušati, kadar govorijo o drugih stvareh.	Ni časa za pogovor/ rutinsko ravnanje zaposlenih
237j	Se zgodi, da stanovalca včasih sploh ne vidim (če nimam pri njem posebnega opravila).	Nevidnost stanovalca/ Rutinsko, neosebno ravnanje zaposlenih
b) Način imenovanja stanovalcev		

238a	Kličejo me po priimku.	Po priimku/ imenovanje po imenu ali priimku
239a	Sicer sem jim že velikokrat rekla naj me tikajo, kličejo po imenu, pa odgovorijo, da ne smejo.	Vikanje/ vikanje stanovalcev
240b	Jaz vse negovalke tikam, one me pa vikajo, ker jim je tako naročeno.	Vikanje/ vikanje stanovalcev
241c	Vikajo nas, in me njih vikamo.	Vikanje/ vikanje stanovalcev
242c	Včasih me kličejo po imenu, po priimku, kakor je.	Po priimku, imenu/ imenovanje po imenu ali priimku
243d	Kličejo me po imenu ali pa po priimku, različno.	Po priimku, imenu/ imenovanje po imenu ali priimku
244d	Raje bi videl, da bi me tikali.	Vikanje/ vikanje stanovalcev
245e	Vikajo me.	Vikanje/ vikanje stanovalcev
246e	Kličejo me naša Marta.	Po priimku/ imenovanje po imenu ali priimku
247f	Vsi me vikajo.	Vikanje/ vikanje stanovalcev
248g	Stanovalce vikamo.	Vikanje/ vikanje stanovalcev
249h	... vse stanovalce obvezno vikati, jih nazivati z gospa oz. gospod.	Vikanje/ vikanje stanovalcev
250i	Vikam zaradi profesionalnosti.	Vikanje/ vikanje stanovalcev
251j	Vse stanovalce vikam.	Vikanje/ vikanje stanovalcev
252j	Jih pa toliko poznam, da vem komu prija klicanje po imenu in komu po priimku.	Po imenu ali priimku/ imenovanje po imenu ali priimku
c) Upoštevanje potreb in zahtev stanovalcev		
253a	Če imajo čas, mi ustrežejo, če pa se jim mudi, rečejo, da bodo prišle nazaj, ko bo vse narejeno in se bomo pogovorile.	Odvisno od časa/ upoštevanje odvisno od časa zaposlenih
254a	Vsaj nekaj je takih. So pa dekleta, ki vedo, kako imam rada kavo, vendar je po drugi uri ne pijem. Zjutraj pa tudi nimajo časa, ko so tako zaposlene. Pridejo pa kasneje in rečejo: »A danes pa nič kave, če želite, vam jo prinesem.« Jaz sem tega vseeno zelo vesela.	Odvisno od posameznika/ upoštevanje odvisno od zaposlenega
255a	Pravijo, da če kaj rabim, da lahko pozvonim in jih pokličem.	Lahko pove/ upoštevanje potreb
256a	Včasih pa tudi kaj nepremišljeno naredim. Zadnjič sem si pa zaželela kave in sem pozvonila. Prišla je strežnica in rekla: »A za tole ste zvonila!«, ko sem ji odgovorila, da bi rada kavo. To me je pa zbolelo. Saj razumem, da če je nekje nekaj bolj nujnega, pa ja ne bo pustila pa prišla k meni zaradi kave. Ampak zdaj vsaj vem, kaj smem in kaj ne smem.	Nepomembnost potreb/ Neupoštevanje potreb
257a	Če pridejo težave, lahko takoj povem.	Lahko pove/ upoštevanje potreb
258a	Zaposleni je niso nič opozorili, niti ji rekli naj za ta čas zapusti sobo.	Ne upoštevajo/ neupoštevanje potreb
259c	Ustrežejo ti, če jih kaj prosiš.	Ustrežejo/ upoštevanje potreb
260c	Sploh če nekaj ne moreš, pa prosiš, bodo naredile.	Ustrežejo/ upoštevanje potreb
261d	Če jih potrebuješ, jih lahko pokličeš po zvoncu.	Lahko pokličeš/ upoštevanje potreb
262d	Velikokrat katera vpraša, če je kaj treba, če kaj rabim.	Vprašajo/ upoštevanje potreb
263e	Po navadi jih pokličem za kakšne malenkosti, pa jim ni težko naredit.	Ustrežejo/ upoštevanje potreb
264f	Če jih rabim, pridejo.	Pridejo/ upoštevanje potreb
265f	Pa noče noben nič slišat. Noben ji nič ne reče.	Ne upoštevajo/ neupoštevanje potreb
266g	... pri oskrbovancu naredimo samo tisto, kar je nujno in jim težko izpolniš kakšno željo.	Samo najbolj nujne stvari/ Neupoštevanje potreb
d) Možnosti podajanja mnenja o delu zaposlenih		
267a	Kar povem jim svoje mnenje, če kaj nisem zadovoljna, jih poučim. Pravim jim, naj naredijo tako, da bom jaz zadovoljna in oni.	Pove/ podajanje svojega mnenja
268a	Pa mi ni prav, rečem pa nič. Sem se že vsega navadila.	Ne pove/ ne povedo mnenja
269a	Drugače pa ne bi rada nobenega zatožila. tudi če je kaj narobe,	Noče zatožiti/ ne povedo mnenja

	nočem nobenega zatožiti.	
270b	Če mi karkoli ni prav, jim kar povem.	Pove/ podajanje svojega mnenja
271b	Vsak človek je drugačen od mene, pa jim povem kako bi jaz rada. Nisem stroga, samo povem.	Pove/ podajanje svojega mnenja
272c	Ni jih bilo treba še opozoriti. Tukaj gor pri nas nimam nobenih kritik.	Ni potrebno/ nima kritik na delo zaposlenih
273d	Glede nege jih nisem še nikoli nič opozarjal, bi jim tudi povedal, če bi bilo kaj takega.	Ni potrebno/ nima kritik na delo zaposlenih
274e	Nimam kaj za pokritizirati. Nisem jih še opozorila za nič.	Ni potrebno/ nima kritik na delo zaposlenih
275f	Včasih jim rečem, naj pazijo, da me ne bi grdo premetavale, da naj bolj polahko, ker me boli zaradi kolka.	Pove/ podajanje svojega mnenja
276h	Moti jih tudi to, da se osebje zelo menjava po oddelkih, tako da se ne morejo obrniti na nikogar, če imajo kakšno prošnjo.	Ne povedo/ ne povedo mnenja
277j	Kaže se v zaupanju stanovalcev, ne povedo vseh svojih težav.	Ne povedo/ ne povedo mnenja

6. Finančna odvisnost/samostojnost stanovalcev		
a) Finančno stanje pred prihodom		
278a	Imela sem moževo pokojnino.	Pokojnina/ finančna samostojnost
279b	Imela sem invalidsko pokojnino.	Pokojnina/ finančna samostojnost
280c	Pred prihodom sem imela svojo pokojnino.	Pokojnina/ finančna samostojnost
281d	Imel sem svojo pokojnino.	Pokojnina/ finančna samostojnost
282e	Imela sem svojo pokojnino.	Pokojnina/ finančna samostojnost
283f	Prej sem imela pokojnino zase.	Pokojnina/ finančna samostojnost
b) Pokrivanje domskih stroškov		
284a	Ne vem koliko dobim pokojnine po možu, vem samo, da trenutno še pokriva domske stroške. Nikomur ni potrebno dodajati.	Sama pokriva/ pokrivanje stroškov oskrbe iz pokojnine
285b	Glavni del pa gre iz moje pokojnine. Tisti, ki je doma prevzel domačijo, mi doplačuje dom.	Delno sama/ doplačevanje svojcev
286c	Sedaj si sama plačujem oskrbnino. ...sin dodaja.	Delno sama/ doplačevanje svojcev
287d	Moja pokojnina je premajhna za plačevanje doma. ...sedaj sin doplačuje ...	Delno sam/ doplačevanje svojcev
288e	Stroški se pokrivajo iz moje pokojnine.	Sama pokriva/ pokrivanje stroškov oskrbe iz pokojnine
289f	Hčerka mora doplačevati dom, ker imam premajhno pokojnino.	Hčerka doplačuje/ doplačevanje svojcev
c) Prejemanje žepnine		
290a	Žepnine pa ne dobivam.	Ne dobiva/ brez žepnine
291b	Jaz ne dobim nobenega denarja, nobene žepnine.	Nobene žepnine/ brez žepnine
292c	Prejemam žepnino.	Prejemanje/ prejemanje žepnine
293d	Žepnino dobivam, približno deset do dvajset evrov.	Prejemanje/ prejemanje žepnine
294e	Ne dobivam žepnine.	Ne dobiva/ brez žepnine
295f	Ne prejemam nobene žepnine.	Ne prejema/ brez žepnine
d) Finančna pomoč svojcev		
296a	... niti ne prosim svojcev. Sem preponosna, da bi prosila. ...da ne bom otrok bremenila.	Ne prosi/ ne želi finančne pomoči svojcev
297b	Kar mi dajo otroci, to imam.	Otroci dajo/ finančna pomoč svojcev
298c	Sin mi še kaj da ...	Sin da/ finančna pomoč svojcev
299d	Bratje, sestre in hčere mi velikokrat dajo kakšen denar.	Dajo/ finančna pomoč svojcev
300d	Ga tudi nočem vedno vzeti.	Noče vzeti/ ne želi finančne pomoči svojcev
301e	Kar je potrebno mi ona (hčer) prinese.	Hčer pomaga/ finančna pomoč svojcev
302f	Hčerka mi nič ne da, samo sestro imam, ko mi kdaj kaj da.	Sestra da/ finančna pomoč svojcev

e) Občutki ob prejemanju žepnine		
303a	Saj ne rabim veliko, vsaj za kakšno malenkost.	Ne rabi veliko/ skromnost
304a	Jaz rada kaj ponudim, vedno gledam, da imam kakšen bombonček, da ponudim puncam.	Rada ponudi/ želja po izkazovanju hvaležnosti zaposlenim
305b	Kdaj pa kdaj kupim kakšno kavo za sestre, saj ne dam dosti, to je moj lep namen.	Rada ponudi/ želja po izkazovanju hvaležnosti zaposlenim
306b	Drugače pa imam zadosti. Če imaš premalo, moraš pa malo potrpeti.	Ima zadosti/ skromnost
307c	Težko se je bilo sprijazniti s tem.	Težko sprijazni/ nezadovoljstvo
308c	Nisem zadovoljna s takim načinom dodeljevanja, samo moraš biti.	Ni zadovoljna/ nezadovoljstvo
309c	Raje bi videla, da bi bilo več ... Je majhna, bolje bi bilo, da bi bila malo večja.	Premajhna/ nezadovoljstvo
310c	To je ravno za kavo, za sladkor, za najbolj osnovne stvari.	Za osnovne stvari/ nezadovoljstvo
311d	Skromno je potrebno živeti, zase imam zadosti.	Zase zadosti/ skromnost
312f	Rada bi imela nekaj svojega, pa nimam.	Želi nekaj svojega/ nezadovoljstvo
313f	Slabo se počutim ob tem, je težko.	Ni zadovoljna/ nezadovoljstvo

Priloga 7: IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Tanja Čebular, vpisana na Fakulteto za socialno delo v štud. letu 2002/2003 kot redna študentka izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom Samostojnost in zasebnost starih ljudi v Domu starejših občanov Grosuplje napisala samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorice Doc. dr. Jane Mali.

Datum: 30. 06. 2010

Podpis:

10 POVZETEK

V diplomski nalogi sem želela prikazati, kako je ohranjanje in spodbujanje samostojnosti ter zasebnosti pomembno za stare ljudi v domu za stare, saj vpliva na njihovo dobro počutje in kvaliteto življenja v domu. Zanimalo me je, ali dom za stare s svojim načinom delovanja omogoča stanovalcem dovolj možnosti za samostojno skrb ali pa prevladuje vseobsegajoča skrb za posameznika. Prav tako sem hotela izvedeti, kako zaposleni ravna s pravico stanovalcev do zasebnosti in kakšen pristop zavzemajo v odnosu do stanovalcev. Pomembno se mi je zdelo tudi vprašanje, kako se stari ljudje počutijo ob prejemanju žepnine, ob dejstvu, da morajo svoje osebne potrebe s prihodom v dom skrbiti na minimum. Ker na zadovoljstvo z življenjem starega človeka v domu vpliva tudi sam način, kako je prišel v dom, sem v diplomski nalogi ugotavljala, kakšne situacije vodijo stare ljudi k odločitvi za odhod v dom.

Ugotovila sem, da pridejo stari ljudje v dom največkrat zaradi bolezni, slabih odnosov s svojci in pa dejstva, da nima kdo skrbeti zanje. Star človek lažje sprejme odhod v dom, če je odločitev sprejeta skupaj z njim in po njegovi volji. Večina vprašanih stanovalcev je pred prihodom še lahko skrbela zase, pomoč svojcev so potrebovali le pri nekaterih opravilih, kar kaže na to, da družina verjetno ni imela na voljo drugih oblik socialnega varstva. Pogosto pa se zgodi, da pride do sporov v družini in se le-ta odloči, da svojcu uredi odhod v dom, pa četudi proti njegovi volji.

V domu za stare sicer o vseobsegajoči skrbi za stanovalca ne moremo govoriti, saj je pri stanovalcih opazen trud za samostojno skrb zase po zmožnostih vsakega posameznika. Negibljivi stanovalci so bolj odvisni od pomoči osebja, vendar se še vseeno trudijo narediti, kolikor zmorejo. Odvisnost od osebja bolj poudarjajo zaposleni sami, saj pogosto naredijo kaj namesto stanovalcev in posledično vplivajo na upadanje sposobnosti stanovalca. Mislim, da je takšna skrb veliko bolj opazna na bolniškem oddelku doma za stare, kjer zaradi slabšega zdravstvenega stanja stanovalcev zaposleni ne razmišljajo o njihovih zmožnostih in načinih, kako bi jim omogočili občutek, da vsaj nekaj naredijo še lahko zase. Do podobnih ugotovitev sem prišla pri spodbujanju stanovalcev k čim bolj samostojnemu preživljanju starosti. Rekla bi, da so v domu prisotne tako spodbudno-podporne oblike pomoči kot tudi odvisno-podporne oblike pomoči. Tako gibljivi kot negibljivi stanovalci povejo, da jih zaposleni spodbujajo, opominjajo in pustijo, da tudi sami kaj naredijo, s tem pa razbremenijo osebje. Vendar pa

spodbujanje stanovalca od osebja zahteva veliko časa, zato zaposleni pogosto raje sami naredijo hitreje in bolj učinkovito. Spodbujajo tiste stanovalce, ki so že tako bolj aktivni, hitro razumejo in tudi hitro opravijo kar zahtevajo od njih zaposleni. Bolj pomembno za starega človeka bi bilo, da se mu pomaga ohranjati tiste dejavnosti, za katere sam nima več energije.

Stanovalci nimajo veliko vpliva na časovno določena opravila in dejavnosti zaposlenih, raje so se prilagodili. Tudi zaposleni se strinjajo, da upoštevajo urnik in je prilagajanje željam in potrebam stanovalcev odvisno od časa, ki pa ga navadno nimajo.

Ugotovila sem, da je pravica do zasebnosti stanovalcev omejena največkrat pri opravljanju nege, kadar zaposleni ne zaprejo vrat ali pa jo opravljajo pred drugimi sostanovalci. Vsak posameznik drugače sprejema medosebno kontaminacijo.

Od osebnostnih značilnosti osebja je odvisno, kakšen odnos do stanovalcev zavzemajo, saj stanovalci govorijo o vljudnosti, prijaznosti, toplini nekaterih in o uradnosti, nesramnosti drugih. Tako stanovalci kot tudi zaposleni se strinjajo, da je prenatrpan urnik zaposlenih razlog, da si ne morejo vzeti časa za pogovor s stanovalci in da pri stanovalcih naredijo samo tisto, kar je nujno. Star človek ima v domu za stare zelo malo stika z domačim okoljem, zato je toliko bolj pomembno, da zaposleni upoštevajo individualnost stanovalcev.

Stanovalci so s prihodom v dom postali finančno odvisni od svojcev, imajo zgolj prihranke ali pa minimalno žepnino. Postati so morali skromni, se prilagoditi, potrpeti. Finančna odvisnost starega človeka gotovo vpliva na njegovo samospoštovanje in samopodobo. Svojce mora prositi za denar kot otrok, zato pogosto tega ne želi, ker to v njem zbudi občutke manjvrednosti.

Predlagala bi, da se v domu zaposli več negovalnega osebja, saj imajo prenatrpan urnik, ki je prevečkrat razlog za rutinski odnos s stanovalci. Posledično bi lahko zavzeli bolj individualiziran pristop do vsakega stanovalca in ga bolj spodbujali k ohranjanju njegovih zmognosti in sposobnosti. Staremu človeku je potrebno zagotoviti v okolju podporne mehanizme, s katerimi bo lažje ohranjal svojo samostojnost.